

**SUOMALAISTEN SOTAUUTISTEN KIELI JA SEN SUHDE
PROPAGANDAAN VENÄJÄN HYÖKÄTTYÄ
UKRAINAAN VUONNA 2022**

Sandra Korhonen
Maisterintutkielma
Journalistiikka
Kieli- ja viestintätieteiden
laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Kieli- viestintätieteet
Tekijä Sandra Korhonen	
Työn nimi Suomalaisten sotauutisten kieli ja sen suhde propagandaan Venäjän hyökättyä Ukrainaan vuonna 2022	
Oppiaine Journalistiikka	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Syksy 2023	Sivumäärä 67 sivua + 6 liitesivua
<p>Tässä tutkielmassa selvitettiin, millaista kieltä Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaan käytettiin suomalaisissa uutisissa. Tarkoituksena oli analysoida, onko sotauutisten kielessä piirteitä propagandasta. Samalla tutkittiin, miten sodan osapuolia kuvaillaan uutisissa ja millaisia diskursseja uutisissa on löydettävissä. Tutkimus on laadullinen ja tehtiin käyttäen kriittistä lingvististä analyysiä ja kriittistä diskurssianalyysiä. Aineisto kerättiin Ukrainaa ja Venäjää käsittelevistä sotauutisista kolmelta päivältä vuodelta 2022 kolmesta valtakunnallisesta suomalaismediasta.</p> <p>Utisten lingvistinen analyysi osoittaa, että maiden joukkoja kuvaavat sanat olivat pääsääntöisesti neutraaleja: joukot, sotilaat ja asevoimat. Moni kuvailuista vahvistaa kuitenkin asetelmaa, jossa Ukraina kuvataan hyvänä puolustajana ja Venäjä pahan hyökkääjänä. Venäjän kerrotaan tekevän enemmän asioita kuin Ukrainan, jonka toimet ovat useammin vastauksia Venäjän toimille.</p> <p>Sotauutisista on havaittavissa kuusi diskurssia, joista voimakkaimpia olivat Pahan ja hyvän sota, Lännen ja Venäjän eskaloituva sota, Sota ihmisten arjessa ja Sota asevoimien kamppailuna. Kaksi muuta diskurssia, Propagandan ja sananvapauden taistelu ja Epävarmuus ja epäselvyys sodassa, esiintyivät lähinnä muiden diskurssien rinnalla.</p> <p>Tulosten perusteella vaikuttaa siltä, että suomalaisissa sotauutisissa on joiltain osin propagandan piirteitä. Esimerkiksi osapuolten jakaminen hyvään ja pahaan ja toisen osapuolen korostuneen kriittinen tarkastelu on tyypillistä sotapropagandalle. Diskurssit Pahan ja hyvän sota, Lännen ja Venäjän eskaloituva sota ja Sota asevoimien kamppailuna olivat kaikkein alttiimpia propagandan piirteille.</p>	
Asiasanat: Propaganda, sotajournalismi, rauhanjournalismi, Ukraina, Venäjä, diskurssianalyysi, konfliktit	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

Muita tietoa

KUVIOT

KUVA 1	Ilta-Sanomissa osassa sotauutisia ollut ilmoitus, jota klikkaamalla pääsee tarkastelemaan uutisia asiasanan "Ukrainan sota"-alla. Lisäksi juttujen alareunassa on asiasanoja, joita klikkaamalla pääsee tarkastelemaan muita asiasanan juttuja. (IS2) 31
KUVA 2	Helsingin Sanomissa osassa sotauutisia ollut ilmoitus, jota klikkaamalla pääsee tarkastelemaan uutisia asiasanan "Ukrainan sota"-alla. Lisäksi juttujen alareunassa on asiasanoja. (HS3) . 32
KUVA 3a	Yle käyttää asiasanaa otsikon yläpuolella Klikkaamalla tekstiä "Venäjän hyökkäys" pääsee lukemaan muita juttuja, joissa on sama asiasana joko otsikkoa määrittämässä tai jutun alareunassa. (YLE3) 32
KUVA 3b	Ylen asiasanoja "Venäjän hyökkäys", "Ukraina" ja "Venäjä" jutun alareunassa. (YLE4) 32

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Sotajournalismin ja rauhanjournalismin näkökulmien erot (Lynch 2013, 41) 13
TAULUKKO 2	Propagandan luokittelu sen totuudellisuuden mukaan (Jowett ja O'Donnell 2019, 17-23.)..... 18
TAULUKKO 3	The Guardian Weekly 1991 osapuolien kuvailuja Persianlahden sodasta Allanin (2010, 202) mukaan vapaasti suomennettuna.28
TAULUKKO 4	Kuvailuja sodan osapuolista uutisaineistossa 36

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIELMAN KONTEKSTI.....	3
	2.1 Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa	3
	2.2 Kielestä.....	5
	2.3 Tutkimuskysymykset	6
3	AIEMPI TUTKIMUS	8
	3.1 Journalismia konflikteista: sotajournalismi ja rauhanjournalismi	10
	3.1.1 Sotauutisointi	10
	3.1.2 Sotajournalismin kritiikki ja rauhanjournalismi	12
	3.2 Propaganda	16
	3.2.1 Propagandan luokittelu.....	17
	3.2.2 Propagandan ilmenemismuotoja	20
4	MENETELMÄ JA AINEISTO	24
	4.1 Diskurssianalyysi	24
	4.1.1 Tekstin genrenä uutiset	25
	4.1.2 Juttutodellisuus ja representationaaliset valinnat	26
	4.1.3 Analyysin suorittaminen.....	27
	4.1.3.1 Osapuolia kuvaavat luonnehdinnat	28
	4.1.3.2 Diskurssien analysoiminen	29
	4.2 Aineisto: Sotauutiset suomalaisessa mediassa	30
5	ANALYYSI	35
	5.1 Osapuoliin liitetyt sanat	35
	5.2 Diskurssit.....	42
	5.2.1 Pahan ja hyvän sota.....	43
	5.2.2 Lännen ja Venäjän eskaloituva sota.....	47
	5.2.3 Sota ihmisten arjessa	50
	5.2.4 Sota asevoimien kamppailuna.....	52
	5.2.5 Propagandan ja sananvapauden taistelu	55
	5.2.6 Epävarmuus ja epäselvyys.....	57
6	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	60
7	LOPUKSI.....	64

KIRJALLISUUS.....67

1 JOHDANTO

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan on ollut uudenlainen sota suomalaisella uutismedialle. Niin yleisö kuin mediakin on seurannut sotaa hetki hetkeltä ja informaatiota sodan tapahtumista on jatkuvasti saatavilla. Radion ja television lisäksi tuoreimmat käänteet on raportoitu verkossa reaaliaikaisesti lyhyinä tekstipätkinä. Sosiaalisen median myötä toimittajilla on käytössään enemmän sota-alueella elävien ihmisten tuottamaa materiaalia kuin ennen, mutta valtiot osaavat käyttää sosiaalisen mediaa nykyään vaikuttamiseen yhtä tehokkaasti tai jopa tehokkaammin kuin aiemmin perinteisiä medioita. Sotauutisoinnin peruselementit ovat kuitenkin pysyneet. Sotaa käydään asein, mutta myös informaatiolla. Molemmat osapuolet – Ukraina ja Venäjä – haluavat, että kansainvälisessä mediassa esitetään tietoa, joka on niiden etujen mukaista.

Uutismedian pitäisi journalismin ideaalin mukaan välittää sodasta riippumatonta tarkistettua tietoa. Venäjän ja Ukrainan hallinnot ovat molemmat lähteitä sodasta uutisoitaessa. Niiden välittämän informaation voi olettaa sisältävän niiden etuja ajavia sisältöjä, jopa propagandaa. Miten uutismedia uutisoi sodasta, kun informaatiota välittävät osapuolet pyrkivät voimakkaasti ajamaan omaa asiaansa? Suomi on demokraattisena valtiona ja Venäjän rajanaapurina asettunut tukemaan Ukrainaa. Miten Suomen diplomaattinen puolueellisuus näkyy journalismissa, jonka ihanteina on objektiivisuus ja puolueettomuus? Tässä tutkimuksessa ei aiota selvittää, kuinka totuudenmukaisesti uutismediassa on käsitelty sotaa Ukrainassa. Tarkastelun kohteena on, millaista kieltä uutisissa käytetään ja onko kieli piirteiltään samanlaista kuin propagandassa.

Median portinvartijarooli on sosiaalisen median myötä vähentynyt tai ainakin muuttunut, mutta edelleen uutismediat käyttävät valtaa nostamalla informaatiota esille (Vos & Thomas 2019). Ulkomailta ja kriisistä uutisoidessa todellisuus on vaikeasti hahmotettavissa ja tällöin journalismin välittämät tiedot saatetaan nähdä totuutena, vaikka myös journalismi on epävarmaa ja tiedot kaukana yksiselitteisestä (Uskali 2007, 9). Erityisesti Suomessa uutismedioiden välittämä tieto saa korostetun painoarvon, sillä Reuters instituutin kansainvälisessä vertailussa Suomessa luotetaan uutisiin kaikkein eniten maailmassa (Newman ym. 2022, 10). Uutiset siis oletettavasti

määrittävän paljon sitä, mitä suomalaiset ajattelevat nyt käynnissä olevasta sodasta ja sen tapahtumista. Siksi onkin tärkeää tarkastella, millaisella kielellä Ukrainassa käytävästä sodasta puhutaan.

Olen kiinnostunut tutkimuksessa erityisesti sotauutisointiin sekoittuvasta propagandasta. Analysoinkin suomalaisten uutisten kieltä ja tutkin, onko niissä samankaltaisuuksia propagandan kanssa. Sotajournalismi on yksi journalismin vaikeimpia lajeja juuri propagandan ja todenmukaisen tiedon saannin vaikeuksien vuoksi. Oletettavasti amerikkalaisen senaattori Hiram Johnsonin vuonna 1917 sanoma lausahdus ” The first casualty, when war comes, is truth'”, onkin sotajournalismia tarkastelevissa tutkimuksissa yksi useimmin siteeratuista ajatuksista (kts. esim. Knightley 2004, Galtung 1998). Uskon, että tutkimukseni omalta osaltaan valottaa sitä, miten suomalainen uutismedia on kertonut sodasta Ukrainassa ja kuinka hyvää sotajournalismi on ollut. Jos uutisissa käytetty kieli muistuttaa propagandaa, voi pohtia, onko myös tietojen totuudellisuuudessa voitu luisua propaganda kaltevalle pinnalle.

2 TUTKIMUKSEN KONTEKSTI

Tässä luvussa käyn läpi seikkoja, jotka ohjaavat tutkimustani. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen tutkimukseni aihetta eli Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainassa, jotta lukija hahmottaa, mitä sodan tapahtumista on tiedetty tutkimuksen teko aikaan ja missä kontekstissa analysoitavat uutiset on kirjoitettu. Alaluvussa 2.2 käsittelen tutkimuksessa käyttämäni kieltä. Lopuksi esittelen tutkimuskysymykset.

2.1 Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa

Venäjä hyökkäsi Ukrainaan 24. helmikuuta 2022. Sota on jatkunut tuosta hetkestä siihen saakka, kun palautan tutkielmani arvioitavaksi vuoden 2023 lopulla. Hyökkäystä ennen Venäjä on sotinut Ukrainassa jo vuodesta 2014, mutta tutkimukseni keskittyy 2022 alkaneeseen sodan eskalaatiovaiheeseen. Käyn tässä lyhyesti läpi, millainen kuva sodan hyökkäysvaiheesta vallitsee nyt, koska voi olla, että tulevaisuudessa kuva siitä voi olla erilainen sodan ratkeamisen tai muiden tulevien tapahtumien myötä. Haluan siis kuvata, millaisin tiedoin ja millaisen ilmapiirin vallitessa olen tutkimukseni tehnyt pääosin syksyn 2022 ja kevään 2023 aikana ja siksi käytän seuraavassa kertauksessa lähteinä erityisesti uutisia. Käytän uutisia lähteenä myös siitä käytännöllisestä syystä, että hyökkäyksen alettua vasta hieman yli vuosi sitten, tieteellisiä lähteitä on vielä hyvin vähän.

Sodan alkaessa Venäjän tavoitteena oli tietävästi vallata koko Ukraina. Maaliskuun aikana 2022 Venäjä eteni Ukrainassa useilla rintamilla etelässä, idässä ja lännessä valloittaen lähes Kiovan. Aivan sodan alussa Ukrainan pelättiin ja uskottiin kaatuvan Venäjän ylivoiman edessä. Ukraina torjui Venäjän suurhyökkäyksen ja huhtikuun aikana Venäjä joutui perääntymään Kiovan alueelta. Samalla paljastui venäläissotilaiden tekemät siviilien joukkosurma Butšassa ja useilla muilla Kiovan esikaupunkialueilla, jossa sotilaat olivat myös raiskanneet ja kiduttaneet siviilejä.

(Helsingin Sanomat 4.4.2022.) Näiden lisäksi Venäjän epäillään tehneen sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan, muun muassa pommittaen tahallisesti siviilikohteita (OSCE 2022) ja siirtänyt lapsia laittomasti miehityiltä alueilta Venäjälle (Pre-Trial Chamber II of the International Criminal Court 2023).

Useat ukrainalaiset kaupungit ovat olleet Venäjän piirityksen kohteina, näistä mainittakoon erityisesti Mariupol. Osapuolten väliset taistelut Zaporizžjan ydinvoimalaitoksen läheisyydessä ja voimalan kokemat vahingot loivat pelkoa ydinkatastrofista. Syyskuussa Ukraina teki vastahyökkäyksen, jossa se valtasi takaisin lähes koko Harkovan alueen (Yle, 12.9.2022). Myöhemmin marraskuussa Ukraina sai haltuunsa takaisin myös Hersonin kaupungin (Iltta-Sanomat, 14.11.2022). Alkuvuotta 2023 leimasi muun muassa Ukrainaan lähetettävästä sotilasavusta käyty keskustelu Euroopassa, missä päädyttiin antamaan Ukrainalle myös raskaampia aseita kuten saksalaisvalmisteisia Leopard 2 -tankkeja (The Guardian 25.1.2023). Huhtikuuhun mennessä taisteluista nousi keväällä 2023 esille lähinnä vain Bahmutin hallinnasta kuukausia käydyt kamppailut (Helsingin Sanomat 4.4.2023). Kesällä ehkä merkittävin uutistapahtuma oli ensin palkkasotilasryhmä Wagnerin kapina Venäjän sotilasjohtoa vastaan, jossa palkkasotilaat lähtivät Ukrainasta kohti Moskovaa vaihtamaan sotilasjohtoa (Iltalehti 24.6.2023). Kapina päättyi kuitenkin sovintoon ennen joukkojen saapumista Moskovaan, mutta myöhemmin syksyllä Wagnerin johtajan Prigožinin uutisoitiin kuolleen lento-onnettomuudessa. (Yle 23.8.2023).

Suomi tuomitsi Venäjän hyökkäyksen heti sen alettua ja on ilmoittanut tukevansa Ukrainan "itsenäisyyttä, suvereniteettia, itsemääräämisoikeutta ja alueellista koskemattomuutta", Valtioneuvoston tiedotteessa todetaan (24.2.2022). Suomi osana Euroopan unionia on asettanut pakotteita Venäjälle ja Valko-Venäjälle. Pakotteet kieltävät muun muassa öljytuotteiden tuonnin Venäjältä ja sellaisten tuotteiden ja teknologian viennin Venäjälle, jotka voisivat tukea Venäjän sotakoneistoa. (kts. mm. Euroopan Unionin virallinen lehti L059/1, 2023 s.1-274; Euroopan Unionin virallinen lehti L153, 2022.) Venäjän hyökkäyksen vuoksi Suomi päätti hakea Natoon ja käytyään hakuprosessin läpi liittyi sotilasliittoon (Finland joins NATO as 31st Ally, 2023).

Venäjä hyökkäsi ensimmäisen kerran Ukrainaan jo vuonna 2014, ja 2022 alkanutta uutta hyökkäystä pidetään tuon jäätyneen konfliktin jatkona. Vuonna 2014 Venäjä valtasi Ukrainasta Krimin niemimaan, joka liitettiin laittomalla kansanäänestyksellä Venäjään. (Bolin ja Ståhlberg 2023, 1, 6.) Lisäksi Venäjä valtasi Donetskin ja Luhanskin alueet, jotka Venäjän presidentin Vladimir Putin tunnusti osaksi Venäjää juuri ennen vuoden 2022 hyökkäystä (MTV Uutiset 21.2.2022). Venäjän hyökkäys on nähty erityisesti Putinin sotana. Sodan myötä sananvapaustilanne on huonontunut Venäjällä ja lähes kaikki vapaat mediat ovat joutuneet lopettamaan toimintansa maassa. Venäjällä hyökkäystä Ukrainaan kutsutaan sotilaalliseksi erityisoperaatioksi, eikä sodaksi. Venäjällä on nähty joitain protesteja hyökkäystä vastaan erityisesti sodan

alkaessa ja myöhemmin liittyen osittaiseen liikekannallepanoon. Sodan alettua Venäjältä on paennut erityisesti toisinajatteliijoita, mutta liikekannallepanon myötä erityisesti myös kutsuntaikäisiä miehiä, jotka eivät halua joutua sotimaan Ukrainaan, mikä näkyy myös aineistoni (Liite 1) uutisissa (kts esim IS8; IS22).

Pidän tätä lyhyttä kertausta sodan tapahtumista tärkeänä, koska se osoittaa myös, millaisessa informaatioympäristössä olen itse tutkimuksen kirjoittajana seurannut sotaa. Vaikka aion suhtautua tutkimuksen aiheeseen mahdollisimman kriittisen objektiivisesti, uskon, että täysi objektiivisuus on inhimillisesti mahdotonta. Tarkastelen sotaa tietynlaisen tietorakenteeni pohjalta, johon on vaikuttanut muun muassa ympäröivä suomalainen yhteiskunta. Lisäksi todettakoon lopuksi, että kiinnostuin tutkimuksen aiheesta, koska olen itse tehnyt sotauutisia Ukrainasta Venäjän hyökkäyksen jälkeen Helsingin Sanomissa ensin kesällä 2022 ja myöhemmin kesällä 2023 lähinnä jatkuvasti päivittyvään seuranta-artikkeliin, joka ei kuulu tutkimukseni aineistoon.

2.2 Kielestä

Tutkimuksessani aion selvittää, miten sodasta kirjoitetaan suomalaisessa uutismediassa. Kielen tarkastelu lähtee yksittäisistä sanoista ja ulottuu kokonaisuin ajatuskokonaisuuksiin. Koenkin tärkeänä käydä alkuun läpi myös, millaista kieltä tutkimuksessani itse käytän.

Uutismediassa on tehty paljon kielellisiä valintoja siinä, miten sodasta kerrotaan. Nimeämisiongelma lähtee jo siitä, miksi sotaa kutsutaan. Onko kyseessä esimerkiksi *Ukrainan sota*, *sota Ukrainassa*, *Venäjän hyökkäyssota* vai *sotilaallinen erikoisoperaatio*? Tarkastelemissani uutismedioissa Ylellä sotauutiset ovat ”Venäjän sota Ukrainassa” otsikon alla ja uutisissa lukee yläpalkissa ”Venäjän hyökkäys. Helsingin Sanomissa käytetään samaa asiasanaa ”Venäjän hyökkäys” ja pääotsikkona on ”Venäjän hyökkäys Ukrainaan”. Myös Ilta-Sanomissa käytetään sanaparia Venäjän hyökkäys, mutta kaikki sodasta kertovat uutiset ovat ”Ukrainan sota” -otsikon alla. (Liite 1.) Sotaa käsittelevissä uutisissa ei vaikuta olevan selkeää linjaa, miten sotaan viitataan, vaikka useimmiten nimitys vaikuttaa olevan *Ukrainan sota*. Tarkastelemissani suomalaisissa uutismedioissa ei käytetty sodasta termejä *sotilasoperaatio* tai *sotilaallinen erikoisoperaatio*, joita Venäjän hallinto käyttää nimittämään sotaa. Ainoana poikkeuksena oli kohdat, jossa kuvailtiin Venäjän käyttävän näitä termejä.

Mielestäni kaikista kuvaavin nimi sodalle on *Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa*, koska se kertoo, missä sotaa käydään, mutta myös antaa vastuun sodasta Venäjälle, joka todistetusti hyökkäsi Ukrainaan. Näin kattava nimi ei ole kuitenkaan erityisen käytännöllinen, joten aion käyttää tutkimuksessa myös muita ilmauksia kuitenkin

välttämättä Venäjän propagandista ilmaisua. Pidän myös nimitystä *Ukrainan sota* hieman harhaanjohtavana, koska se viestii, että sota olisi yksin Ukrainan oma sota tai jopa sen aloittama, kun todellisuudessa sota on ennemmin Venäjän, (tai jopa Putinin), koska se (tai hän) sodan aloitti. Suosinkin mieluummin ilmaisua *sota Ukrainassa*, koska se ei anna vastuuta sodasta Ukrainalle, mutta osoittaa maan olevan sodan tapahtumapaikkana.

2.3 Tutkimuskysymykset

Tutkimusongelmani kietoutuu kieleen, jolla suomalaisille kerrotaan sodasta Ukrainassa. Lähestyn tätä ongelmaa diskurssianalyysin keinoin. Tieteellisfilosofinen näkökantani on konstruktivistinen, eli katson tutkimuksessani, että kieli synnyttää sosiaalista todellisuutta. Näin ollen uutisissa käyttämämme kieli muodostaa osana vuorovaikutusta sitä, miten näemme maailman ja tapahtumien merkitykset. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Saaranen-Kauppisen ja Puusniekan (2006) mukaan kieli ymmärretään muun muassa ”käyttäjistään riippuvaiseksi, tilannesidonnaiseksi, seurauksia tuottavaksi”, joten on merkityksellistä, millaisella kielellä Venäjän aloittamasta sodasta Ukrainassa puhutaan. Onko sotauutisten kieli jonkun puolella ja miten se näkyy? Entä onko kieli sodan vai rauhan asialla? Palveleeko uutisten kieli yleisöä vai jotakuta muuta, jolloin se saattaa olla propagandaa? Vastaukset tällaisiin kysymyksiin voivat valottaa sitä, millainen on suhtautumisemme Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainassa.

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

1. Millaisina sodan osapuolet esitetään?
2. Millaisia diskursseja suomalaisissa sotauutisissa on?
3. Onko suomalaisten sotauutisten kielessä propagandan piirteitä?

Tarkastelen sitä, millaisina sodan osapuolet esitetään selvittämällä, millaisena Venäjä ja Ukraina kuvataan uutisissa ja miten näitä kansoja kuvaillaan. Erityisesti keskityn siihen, luodaanko uutisissa viholliskuvia tai me-ne-asetelmaa.

Selvitettyäni, millaiset kuvat osapuolista piirtyy, siirryn tutkimaan, millaisia toistuvia diskursseja sotauutisissa on. Diskurssien avulla voin havainnoida, mitä asioita uutisissa nähdään tärkeinä tai muita tapahtumia selittävinä.

Esittelen luvussa 3.2 sotapropagandan piirteitä. Tämän aiemman tutkimuksen tuella selvitän, näkyykö sotauutisten kielellisissä valinnoissa samoja piirteitä kuin sotapropagandassa. Tämä kysymys ei kuitenkaan vastaa siihen, ovatko sotauutiset propagandaa. Mahdolliset propagandan kielelliset piirteet uutisissa voivat kuitenkin viitata siihen, että toimittajat voivat olla alttiita kirjoittamaan uutisia, jotka tukevat

propagandaa. Käytän tukenani myös rauhanjournalismin ja sotajournalismin määritelmää tarkastelemaan sitä, keskittyykö uutisointi konfliktiin vai rauhan rakentamiseen.

3 AIEMPI TUTKIMUS

Sodista raportoiminen on kuulunut ulkomaanjournalismin historian alkuhetkiin (Uskali 2007, 50 ja 185). Ensimmäisenä sotakirjeenvaihtajana pidetty The Timesin toimittaja William Howard Russel lähetti kirjeitä Krimin sodasta vuosina 1854–1856 (Knightley 2004, 1–7). Russelin jälkeen ulkomaanjournalismi on laajentunut kattamaan myös tavallista elämää, tapahtumia ja kulttuuria kohdemaissa, mutta edelleen myös sotia ja kriisejä riittää uutisoitavaksi. 270 vuotta ensimmäisen sotakirjeenvaihtajan jälkeen niin sodat, informaatioympäristö kuin journalismikin on muuttunut. Vuonna 1854 sodasta raportoi muutama toimittaja kirjeitse lähinnä Iso-Britanniaan kirjoituksin, jotka saapuivat kuukausia myöhässä, kun taas vuonna 2022 Ukrainassa oli toimittajia ympäri maailman, ja he kertoivat tapahtumista muun muassa suorissa lähetyksissä, kuvin ja videoin, Twitter-ketjuissa ja verkkolehtien multimedia-artikkeleissa. Vaikka tekniikka ja työtavat ovat kehittyneet, tuntee Ukrainasta raportoivat toimittajat varmasti samoja ongelmia kuin Russel kirjatessaan sodan tapahtumia Krimillä. Sotajournalistien työtä vaikeuttaa lojaalisuuden paineet jotka syntyvät joko valtiollisen propagandan ohjauksesta ja/tai niin sanotusta kansallisesta edusta tai yleisestä mielipiteestä (Luostarinen 1994, 101).

Philip Knightley kuvaa kirjassaan *The First Casualty* (2004) läntisten sotakirjeenvaihtajien historiaa ja kehitystä Krimin sodasta vuoteen 2003, jolloin Yhdysvallat liittolaisineen hyökkäsi Irakiin. Median toimintatapojen ja valtioiden viestintästrategioiden muuttuessa journalismin välittämän tiedon laajuus ja laatu ovat vaihdelleet puhtaasta propagandasta hyvinkin laadukkaaseen uutisointiin. Sotakirjeenvaihtajien alkuaikoina valtiot eivät vielä hahmottaneet, millainen vaikutus sillä on, että heistä riippumattomat toimijat kertovat sodan tapahtumista. Ensimmäiseen maailmasotaan mennessä valtioiden sotastrategioihin alkoi kuulumaan myös julkisen informaation kontrollointi, minkä vuoksi ensimmäinen maailmansota oli sotajournalismin rappion aikaa. Erityisesti brittijournalistit valjastettiin Britannian uuden ja voimakkaan propagandakoneiston osiksi.

Sotakirjeenvaihtajat kokivat itsensä osaksi armeijaa, välttivät johdon kritisointia ja kertoivat iloisia tarinoita länsirintaman juoksuhaudoista sen sijaan, että olisivat kertoneet totuuden kurjista oloista. (Knightley 2004, 84–86.)

Toisena journalismin epäonnistumisena Knightley (2004, xii) kuvaa yhdysvaltalaismedian toimintaa vuonna Irakin sodassa 2003–2011: "[US] TV news showed missiles leaving but not arriving." Sotaa näytettiin lähinnä vain yhdysvaltalaisien sotilaiden näkökulmasta, eikä ohjusten kohteissaan tekemää tuhoa näytetty. Myös tällöin yksi journalismin virheistä oli, että Pentagon sai otteen toimittajista ja käytti heitä propagandan välineenä. Strategiana oli asettaa toimittajat niin läheiseen suhteeseen yhdysvaltalaisotilaiden kanssa, että objektiivisen journalismin tekeminen oli lähes mahdotonta. Tämän lisäksi Yhdysvaltain armeija syötti toimittajille tarkkaan käsikirjoitettua ja yhdysvaltalaisien eduksi hienosäädettyä (dis)informaatiota sodan tapahtumista. Lopulta yhdysvaltalaisessa mediassa sota näyttäytyi lähinnä aseteknologian kautta, steriilinä ja välttämättömänä toimintana. (Knightley 2004, 542–543.)

Sotajournalismin historiassa on kuitenkin myös onnistumisia. Esimerkiksi arabimedia Al-Jazeera onnistui kuvaamaan Irakin sotaa länsimaisia medioita laajemmin, koska sillä oli toimittajia kuvaamassa sotaa useista kulmista, niin Irakin kuin yhdysvaltalaisjoukkojen puolelta. Al-Jazeera onnistui myös kuvaamaan irakilaisien siviilien kokemuksia muita paremmin. Toisaalta sitä on kritisoitu hyvin raakojen kuvien välittämisestä niin kuolleista siviileistä kuin sotilaistakin. (Iskandar ja el-Nawawy 2004, 323–27.) Vaikka harvan median voi sanoa onnistuneen kokonaisen sodan uutisoinnissa, sotauutisointiin mahtuu monia yksittäisiä onnistumisia. Sotajournalismi ei ole ollut tasaista kehitystä kohti yhä totuudenmukaisempaa uutisointia sodasta, vaan sen laatu on määrittynyt yksittäisten sotien ja sen mukaan, mihin maahan sodasta on raportoitu. Esimerkiksi Ukrainassa sotauutisointi vuonna 2014 oli huomattavasti patrioottisempaa kuin Ruotsin mediassa, joka piti etäisyyttä sotaan ja pysytteli puolueettomana (Nygren ym. 2016). Patrioottisuus tai neutraalius ei vielä kerro sotajournalismin laadun tasosta, mutta tuottavat väistämättä toisistaan eroavaa journalismia ja erilaisia kehystyksiä sodan tapahtumille.

Sodankäynnissä on kaksi tiedonkulun kannalta tärkeää kohtaa: vastustajalle ei haluta paljastaa omia suunnitelmia ja kotiväki halutaan pitää sodalle myönteisenä. Tämä tarkoittaa, että valtiovalta haluaa hallita, mitä sodasta kerrotaan ja mitä ei. Toimittaja puolestaan palvelee yleisöään ja haluaa kertoa tapahtumista mahdollisimman totuudenmukaisesti, jopa objektiivisesti (Ward 2004). Usein valtiovaltan ja journalistien tavoitteet törmäävät luoden sotauutisoinnista erityisen journalismin lajin. Seuraavissa luvuissa käyn läpi, mitä erityispiirteitä sotajournalismissa on ja mitä tarkoitetaan rauhanjournalismilla. Käsiteltyäni

sotajournalismia keskityn tarkastelemaan, mitä valtioiden levittämä propaganda on ja miten se vaikuttaa journalismiin.

3.1 Journalismia konflikteista: sotajournalismi ja rauhanjournalismi

Konflikteista uutisoiminen on journalismin leimallisimmista toimintatavoista: uutiset kertovat poliittisista, henkilökohtaisista, paikallisista ja sotilaallisista konflikteista. Se, miten media konfliktista kertoo, vaikuttaa mahdollisesti myös siihen, miten ihmiset toimivat konfliktin suhteen. (Hoxha & Hanitzsch 2018.) Medialla ja konfliktijournalismilla on siis painava tehtävä kertoa erityisesti sodista ja muista väkivaltaisista konflikteista vastuullisesti. Sota-alueella vaikeassa olosuhteissa työskentelevä toimittaja kertoo näkemästään ja kuulemastaan, jotta uutisointi voisi olla osaltaan mahdollistamassa rauhaa tai vähintään estämässä samaa tapahtumasta uudestaan (Zelizer & Allan 2004, 5). Käyn tässä luvussa läpi, miten konfliktijournalismiin kuuluvaa sotajournalismia määritellään ja mitä erityispiirteitä sillä on. Lisäksi esittelen rauhanjournalismin käsitteen.

3.1.1 Sotauutisointi

Oxfordin journalistiikan sanakirjan mukaan sotauutisointi on aseellisista konflikteista tai sodankäynnistä raportointia, jota tekee tyypillisesti ulkomaankirjeenvaihtajat, puolustuskirjeenvaihtajat tai erikoistuneet sotakirjeenvaihtajat (Harcup 2014). Oxfordin sanakirja journalistiikasta määrittelee sotauutisoinnin siis sen perusteella, mistä se kertoo ja kuka sitä tekee. Määritelmä voisi olla laajempikin, koska käytännössä sodasta uutisoi myös ns. yleistoimittajat. Myös toimittajan nimittäminen tarkasti vain sotakirjeenvaihtajaksi on hieman kapeakatseista ja nykypäivänä voitaisiinkin puhua laajemmin kriisijournalisteista (Uskali 2007, 183). Myös sodasta uutisoineet karsastavat nimitystä sotakirjeenvaihtaja ja kuvailevat olevansa kirjeenvaihtajia, jotka ovat olleet sodassa, muun muassa välttääkseen machomaista sankarinviihtaa ja siksi, että nykyään harva sodasta uutisoiva viettää sota-alueella kuukausia tai vuosia, kuten menneinä vuosikymmeninä (Tumber & Webster 2006, 63).

Ymmärtääksemme syvemmin, mitä sotajournalismi on, tarkastelen eri tapoja uutisoida sodista. Siitä millaista on olla *sotakirjeenvaihtaja* ja millaisia sotakirjeenvaihtajien työtavat ovat, on kirjoitettu paljon (Hoxha & Hanitzsch 2018; esim Markham 2011). *Ulkomaantoimittajien*, eli toimituksesta käsin ulkomaista kirjoittavien toimittajien (Uskali 2007, 51), työpanoksesta sotauutisoinnissa on kirjoitettu vähemmän. Tässä tutkimuksessa käsitän sotajournalismin niin kirjeenvaihtajien kuin ulkomaantoimittajien yhdessä tuottamaksi uutisoinniksi sodasta. Käyttämässäni lähteissä puhutaan myös laajemmin *kriisiuutisoinnista*, jota voi

pitää sotauutisoinnin kattokäsitteenä. Tässä tutkimuksessa keskityn erityisesti sotaan, tarkemmin Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainassa, joten suosin suppeampia termejä *sotakirjeenvaihtaja*, *sotajournalismi* ja *sotauutisointi* kriisi-alkuisten sanojen sijaan.

Sotakirjeenvaihtajan työ on hengenvaarallista, mikä näkyy esimerkiksi Unescon ylläpitämästä työssään kuolleiden journalistien listauksesta, jonka mukaan esimerkiksi Ukrainassa kuoli vuonna 2022 yhteensä 11 journalistia, kun ennen vuotta 2014 Ukrainassa ei ollut yli kymmeneen vuoteen kuollut yhtäkään journalistia (Killed Journalists – Ukraine, 2023). Kuitenkin tiedetään, että suurin osa journalisteista kuolee muilla vaarallisilla alueilla kuin konfliktialueilla, ja usein kyseessä on suunniteltu murha eikä esimerkiksi ristitulessa kuoleminen (Tumber 2013, 69). Joka tapauksessa vaarallinen ympäristö tekee toimittajan riippuvaiseksi turvan tarjoajista kuten omasta mediatalostaan, paikallisista viranomaisista ja armeijasta ja muista avuntarjoajista, mikä vähentää toimittajan riippumattomuutta ja objektiivisuutta. Äärimmäisenä esimerkkinä riippuvaisesta suhteesta on toimittajan ”sulauttaminen” (*embedding*) mukaan sotilasyksikköön todistamaan taisteluita ja yksikön arkea, jolloin hän pääsee lähelle sotilaita. Tämän seurauksena objektiivinen uutisoiminen on kuitenkin huomattavan vaikeaa: toimittaja kulkee sotilaiden mukana ja ehdoilla todistamassa tapahtumia. Nämä toimittajat ovat täysin riippuvaisia sotilaista, koska ne tarjoavat hänelle kuljetuksen, suojan, ravinnon ja välineet, kuten Larson (2004) kertoo kuvauksessaan kokemuksistaan Irakin sodasta vuonna 2003. Irakissa lähes kaikki sotilasjoukkojen mukana kulkeneet toimittajat alkoivat näkemään itsensä osana ryhmää ja kirjoittaa sen mukaisesti me-muodossa – jotkut jopa avustivat sotilaita taisteluissa (Knightley 2004, 532). Sotajoukkoihin sulautetut journalistit (*embedded journalists*) oli erityisesti Irakin sodan aikaan Yhdysvaltojen puolustusvoimien tapa hallita, millaista kuvaa sodasta uutisissa annettiin. Taktiikka oli hyvin toimiva, koska lopulta asevoimien sijaan sensuroinnin ja kaunistelun hoitivat toimittajat itse (Knightley 2004, 531–533; Tumber & Webster 2006, 20).

Sotakirjeenvaihtajista syntyy usein sankarillinen kuva: he ovat sananvapauden ja tiedon sankareita olosuhteissa, jossa varmistetun tiedon löytäminen on hyvin vaikeaa (Zelizer & Allan 2004, 4). Vaikka sotakirjeenvaihtajat tekevät tärkeää työtä, useissa sodissa niistä raportoivilla toimittajilla ei ole ollut aikaisempaa kokemusta sotakirjeenvaihtajuudesta, eikä sotakirjeenvaihtajien työkokemuksen jakamiseen ole perinteitä (Knightley 2004, 22, 80, 484). Toisaalta on tärkeää, että sodasta raportoivat toimittajat vaihtuvat tasaisin väliajoin myös toimittajien mielenterveyden vuoksi (Tumber & Webster 2006, 71). Sotakirjeenvaihtajana työskenteleminen on erikoislaatuista, mutta silti myös nykyään työelämän normien tukemaa, joten toimittajan työ ei ainakaan pitäisi olla seikkailuelokuvien materiaalia.

Sotakirjeenvaihtajan työ on vaikeaa vaarallisten olosuhteiden takia, mutta myös paineiden vuoksi, joita tulee poliittisesta ilmapiiristä, valtiollisilta tahoilta ja myös

mahdollisesti omasta mediatalosta (Tumber 2013, 62). Sodan aikaan media on propagandan taistelukenttä, jossa kaikki sodankäynnin osapuolet haluavat voittaa yleisön tuen ja hyväksynnän (Nohrstedt & Ottosen 2014, 46; Tumber 2004, 190). Puolustusvoimat ja muut valtiolliset toimijat tietävät, että toimittajille ei kannata suoraan valehdella, koska valheen paljastuessa toimittajien ja yleisön luottamus viranomaisiin heikentyisi. Se ei tarkoita, etteikö joitain asioita yritettäisi piilotella toimittajilta esimerkiksi vaikealla jargonilla (Taylor 2003, 77). Vaaralliset olosuhteet ja informaatioympäristön haastavuus (dis- ja misinformaatio, propaganda, sensuuri yms.) yhdistettynä sotaoloissa kokemattomiin toimittajiin ja tiukkoihin tuotantoaikatauluihin tuottaa helposti huonoa sotajournalismia. Sotauutisiin päätyy virheellistä tietoa, värittyneitä näkökulmia, liiallisia yksinkertaistuksia ja jopa propagandaa, eikä yleisö saa välttämättä koko kuvaa sodasta. Journalismi on vasta ”luonnostekstiä historiankirjoitukselle”, jonka laajempi totuus tai vallalla olleen tarinan valheellisuus voidaan myöhemmin paljastaa (Knightley 2004, xiii).

Sotajournalismia tehdään myös toisen käden lähteiden avulla, koska toimittaja ei voi olla aina siellä, missä tapahtuu. Sodan aikaan näitä lähteitä voivat olla esimerkiksi valtiolliset tiedotustilaisuudet, mutta myös siviilien haastattelut ja sosiaalisen median lähteet. Uutistoimistot ja myös vaikutusvaltaiset kansainväliset mediat ovat usein suomalaisen ulkomaantoimittajan tärkeimpiä lähteitä (Uskali 2007, 88). Näin suurilla resursseilla toimivilla kansainvälisillä uutistoimistoilla ja kansainvälisillä medioilla on vaikutusta siihen, millaisia sotauutisia Suomessa tehdään. Maailman suurimpia uutistoimistoja ovat brittiläinen Reuters ja ranskalainen AFP sekä yhdysvaltalaiset Bloomberg (talous) ja AP (Uskali 2007, 108). Lisäksi suomalaismedioissa seurataan suuria kansainvälisiä lähinnä brittiläisillä ja yhdysvaltalaisilla medioita kuten BBC:tä, The Guardiania, New York Timesia, CNN:ää ja The Washington Postia. Voi siis todeta, että suomalaismedia katsoo sotia myös brittiläisten ja yhdysvaltalaisien näkökulmien kautta.

3.1.2 Sotajournalismin kritiikki ja rauhanjournalismi

Vastuullinen journalismi ei edellytä vain ”totuuden” tai ”faktojen” kertomista, vaan sisältää myös valintaa, mitkä faktat kerrotaan toisten kustannuksella, mitä asioita painotetaan ja millaista kieltä käytetään (kts. esim. Luostarinen 1994, 100). Sotajournalismia on kritisoitu sen näkökulmasta sotaan eli valinnoista, joita on tehty siitä, mitä kerrotaan. Kritiikin mukaan aseellisista konflikteista raportoidaan lähinnä suoraan sodankäyntiin liittyviä tapahtumia kuten yksittäisiä iskuja, voittoja ja tappioita, sekä aseiden määrää (Galtung 1998; Lynch 2013; Olivera 2023). Sotajournalismin eettisenä ongelmana esitetään olevan se, että se on tavallaan ”sodan puolella”. Sotajournalismi esittää tapahtumat siten, että konflikti ratkaistaan sotimalla, taistelukenttien tapahtumissa. (Olivera 2023, 62–63). Tätä voi ruokkia se, että

journalismin luonteeseen kuuluu etsiä konflikteja ja kuvata tapahtumia konflikteina. Perinteinen sota on tarinankerronnan kannalta journalismille helppo asetelma, koska siinä on dramaattisia käännteitä ja usein selkeät hyvä ja paha osapuoli. Sota on uutismedioille taloudellisesti tuottavaa aikaa, koska uutisten kysyntä kasvaa sotien aikana yleisön kiinnostuessa seuraamaan sitä. (Boyd-Barrett 2004, 26.)

Rauhantutkimuksen professori Johan Galtung keksi *rauhanjournalismin* käsitteen korjaamaan sotajournalismin sotaista taipumusta 1970-luvulla. Hänen mukaansa sotauutisointi raportoi sodasta kuin pelistä eliittien välillä, jossa lopulta jompikumpi voittaa, mutta ei syvenny konfliktin syihin ja ratkaisumahdollisuuksiin väkivallan taustalla. Sotajournalismi on hänen mukaansa taisteluiden – niin verbaalisten kuin fyysistenkin – kuvaamista, kun taas sen vaihtoehto, rauhanjournalismi, kertoo konfliktista laajemmin. Sota- ja rauhanjournalismi raportoivat nimistään huolimatta molemmat sodista, mutta erilaisin näkökulmin ja painotuksin. Rauhanjournalismin tärkeinä kysymyksinä Galtung (1998) pitää muun muassa:

1. Mistä konfliktissa on pohjimmiltaan kyse ja mitä on osapuolten perimmäiset tavoitteet väkivallan taustalla
2. Mitkä ovat konfliktin kulttuurilliset ja rakenteelliset juuret?
3. Mitä erilaisia ratkaisuja väkivallan päättämiseksi on yksipuolisen voiton tai tappion sijaan?
4. Ketkä etsivät ratkaisuja väkivallan ehkäisemiseen ja miten?
5. Millaisia ovat yritykset rauhaan ja sovintoon ja millä motiiveilla niitä tehdään?

Erityistä rauhanjournalismissa verrattuna sotajournalismiin on muun muassa ”totuuteen suuntautuminen”, ”ratkaisuihin suuntautuminen” ja ”ihmissuuntautuminen”, muotoilee entinen sotakirjeenvaihtaja Jake Lynch (2013). Totuuteen suuntautuminen tarkoittaa propagandan tunnistamista myös omalta puolelta ja kaikkien tarinoiden totuudenmukaisuuden tarkistamista. Ratkaisuihin suuntautuminen on käytännössä myös paikallisten ihmisten ja ruohonjuuren toimijoiden kuuntelemista siinä, miten konfliktia voisi lähteä ratkomaan, ja ymmärrystä siitä, että konfliktilla voi olla myös muita päätöksiä kuin se, että joku voittaa sodan. Ihmissuuntautuneisuus liittyy ratkaisuihin suuntautumiseen äänen antamisena paikalliselle, jotka ovat sodan uhreja molemmin puolin. Sen vastakohtana on sotajournalismin eliittisuuntautuneisuus, joka kuuntelee eliittien näkökulmaa sodasta ja sen ratkaisuista. (Lynch 2013, 28–40.) Rauhanjournalismin painotukset tavoittelevat journalismia, joka voisi omalta osaltaan olla rakentamassa tietä rauhaan ja konfliktin ratkaisemiseen (Galtung 1998, 3; Hanitzsch 2004, 484; Doll & Moy 2022). Taulukko 1 esittelee tarkemmin rauhanjournalismin ja sotajournalismin eroja Galtungin ajatusten pohjalta (Lynch 2013, 41).

TAULUKKO 1 Sotajournalismin ja rauhanjournalismin näkökulmien erot (Lynch 2013, 41)

Sotajournalismi	Rauhanjournalismi
<p><u>I Väkiältä/sotaorientoitunut</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Huomio konfliktialueella ▪ Kaksi osapuolta, yksi tavoite, sota ▪ Yleinen käsitys nollasummamelistä ▪ Suljettu alue ja aika ▪ Kuka heitti ensimmäisen kiven ▪ Ohut konteksti ▪ Huomio vain väkivallan näkyvissä vaikutuksissa (kuten kuolleet, haavoittuneet ja materiaallinen vahinko) ▪ Tekee sodista läpinäkymättömiä ja salaisia ▪ "Me-he"-journalismi, propaganda, ääni "meille" ▪ "Heidän" näkeminen ongelmana ▪ Huomio siinä, kuka hallitsee sodassa ▪ "Heidän" epäinhimillistäminen ▪ Reaktiivista: odotetaan väkivallan tapahtumista ennen uutisointia 	<p><u>I Konfliktiorientoitunut</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tutkii konfliktin muotoutumista ▪ X osapuolia, y tavoitteita, z kysymyksiä ▪ Yleinen win-win näkökulma ▪ Avoin paikka ja avoin aika ▪ Syyt ja vaikutukset kaikkialla myös historiassa/kulttuurissa ▪ Rungas konteksti ▪ Huomio myös näkymättömissä väkivallan vaikutuksissa (kuten trauma ja kunnia, vahingot rakenteille/kulttuurille) ▪ Konfliktin tekeminen läpinäkyväksi ▪ Äänen antaminen kaikille osapuolille, empatia, ymmärrys ▪ Konfliktin/sodan näkeminen ongelmana ▪ Huomio konfliktin luovuudessa ▪ Kaikkien osapuolten inhimillistäminen ▪ Ennakoivuus: uutisointi myös ennen väkivallan/sodan tapahtumista
<p><u>II Propagandaorientoitunut</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Paljastaa "heidän" valheensa ▪ Auttaa "meidän" peittelyssä ja valeissa 	<p><u>II Totuuteen suuntautunut</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Kaikkien puolten valheiden paljastaminen ▪ Kaikkien peittelyiden paljastaminen
<p><u>III Eliittiorientoitunut</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Huomio "heidän" väkivallassa ja "meidän" kärsimyksessä: koskien kykeneviä eliittiin kuuluvia miehiä ▪ Nimetä "heidän" pahantekijät ▪ Olla eliitin äänitorvena 	<p><u>III Ihmissuuntautunut</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Huomio kaikkiin puoliin kohdistuvassa väkivallassa ja kaikkien kärsimyksessä: myös naiset, iäkkäät, lapset ▪ Pahantekijöiden nimeäminen ▪ Huomio kansan rauhantekijöissä ▪ Äänen antaminen äänettömille
<p><u>IV Voittoon suuntautunut</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rauha = voitto + aselepo ▪ Rauhanneuvotteluiden peitelemine ennen kuin voitto on käsillä ▪ Huomio sopimuksessa, instituutioissa ja valvotussa yhteiskunnassa ▪ Toiseen sotaan lähteminen, palataan jos vanha syttyy uudestaan 	<p><u>IV Ratkaisuihin suuntautunut</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rauha = väkivallattomuus + luovuus ▪ Rauhanneuvotteluiden korostaminen myös sodan jatkumisen ennaltaehkäisemiseksi ▪ Huomio rakenteissa, kulttuurissa ja rauhanomaisessa yhteiskunnassa ▪ Jälkipuinti: ratkaisu, jälleenrakennus, sovinto

Vaikka rauhanjournalismin käsite on ollut olemassa jo vuosikymmeniä ja sitä on tutkittua aktiivisesti 2000-luvun alusta alkaen, on kyseenalaista, kuinka suuri vaikutus sillä on ollut konflikteihin. Ainakaan sotien ja konfliktin määrässä ei ole tapahtunut laskua sen tultua osaksi journalistiikan tieteellistä keskustelua, vaikka tutkimusten mukaan lukijoiden asenteen muuttuvat heidän kulutettuaan rauhanjournalismia (Doll & Moy 2022.) Lisäksi suurimmassa osassa

konfliktiuutisointia on rauhanjournalismin tutkimusten mukaan enemmän sota- kuin rauhanjournalismin piirteitä (Olivera 2023, 63). Rauhanjournalismin konseptia onkin kritisoitu muun muassa naivina ja objektiivisuudeltaan kyseenalaisena (Hanitzsch 2004; 2008). Rauhanjournalismin kritiikki on osa konfliktijournalismin kahta ääripäätä ”Journalismin of attachment” ja ”detachment”. Hyvin objektiivinen uutisointi *detached journalism* sodasta kertoo tapahtumista kylmästi ja etäältä eikä välttämättä siten onnistu välittämään inhimillistä kärsimystä, mitä sodasta seuraa. Toisaalta rauhanjournalismia kuvaavampi *attached journalism* välittää sodan inhimillistä puolta ja tunteita, mutta saattaa avata oven virheille ja moralisoinnille (Tumber 2004, 201).

Rauhanjournalismin kuvaus sotajournalismista saa sen kuulostamaan harvinaisen yksipuolisesti tehdyiltä journalismilta, joka yksinkertaistaa asioita liikaa. Rauhanjournalismin kritiikki sotajournalismia kohtaan voikin olla liian yksinkertaistavaa: useimmiten syvälliseen uutisointiin keskittyvissä medioissa sodasta uutisoidaan myös rauhanjournalismin keinoin, vaikka osassa uutisia olisikin enemmän sotajournalismin piirteitä (Hanitzsch 2008, 6). Vain harva sodasta uutisoivat toimittaja haluaa jättää uutisoinnista pois esimerkiksi inhimillisen puolen ja tarkan faktantarkastuksen, mutta käytännön uutistyö voi tehdä monipuolisesta raportoimisesta vaikeaa, kuten käy ilmi, kun tarkastellaan sotakirjeenvaihtajan työtä (kts. luku 3.1.1). Rauhanjournalismia on kritisoitu siitä, että sen toteuttaminen on käytännössä vaikeaa, vaikka sotajournalistit imisivätkin sen arvot itseensä ja pyrkisivät toteuttamaan sitä, koska rauhan seuraaminen on pitkä ja mutkikas prosessi, kun taas journalismi on nopeaa ja pyrkii yksinkertaistamaan asioita yleisölleen helposti ymmärrettävään muotoon. (Hanitzsch 2008, 5).

Konflikteja ja sotia on erilaisia ja myös niistä kirjoittavat mediat ovat erilaisessa asemassa. Konfliktin keskellä toimiva media, jonka yleisö on konfliktissa mukana, ei välttämättä voi sympatisoida vastapuolen uhreja, jottei se menetä lukijoitaan tai jopa aseta toimittajiaan vaaraan. Rauhanjournalismin dualistinen ajattelutapa, joka jakaa uutisoinnin joko hyvään rauhanjournalismiin tai huonoon sotajournalismiin, ei sovi kansainvälisesti kaikkien konfliktien uutisoimiseen, joka vaatisi näiden ”ääripäiden” sopivaa yhdistelyä ja ymmärtämistä. (Olivera 2023, 68-69). Konfliktista uutisoidessa yksinomaan rauhanjournalismilla ei siis välttämättä luoda hyvää uutisointia. Uutisoinnissa tulisi löytää ympäröivään kulttuuriin sopiva välimaasto sota- ja rauhanjournalismin väliltä. Joka tapauksessa rauhanjournalismin toimimista käytännössä toimittajien työssä pitäisi tutkia vielä enemmän sen suhteen, kannustaako se todella ihanteidensa mukaisesti rauhanomaisuuteen ja lukijoita aktivoitumaan. (Doll & Moy 2022).

Vaikka rauhanjournalismi ei olisikaan suora vastus siihen, miten sotauutisointia tulisi tehdä, se osoittaa hyvin puutteita ja vääristymiä, joita sotauutisoinnissa usein on.

Sodista uutisoidessa päädytään suosimaan usein ”omaa puolta”, jos sellainen on, jolloin myös sen kriittinen tarkastelu voi jäädä vähemmällä. Oman puolen virheistä ja vääryyksistä ei raportoida. Samalla myös omien propaganda voi jäädä huomaamatta helpommin kuin vastapuolen.

3.2 Propaganda

Tässä alaluvussa käsittelen *propagandaa*. Ensin määrittelen propagandan käsitteen ja esittelen muita aiheeseen liittyviä termejä kuten *informaatiovaikuttaminen*, *disinformaatio* ja *valeuutiset*. Tämän jälkeen siirryn tarkastelemaan, miten propagandaa on luokiteltu ja miten sitä voi tunnistaa. Lopuksi käyn lyhyesti läpi, millaista propagandaa länsi ja Venäjä ovat harjoittaneet.

Propaganda on tietynlaista vaikuttamista. Käsite tuo ensimmäisenä mieleen maailmansotien aikaiset propagandajulisteet, mutta on tätä huomattavasti kirjavampi vaikuttamisen muoto. Nykypäivänä propagandasta on huolestuttu uudelleen internetin, sosiaalisen median ja uusien teknologioiden myötä, mutta propagandan perusmekanismi on pysynyt samana kuin vuosikymmeniä sitten (Farkas 2019, 2).

Jowett ja O'Donnel (2019, 6) määrittelevät propagandan näin: ”Propaganda on tarkoituksellinen ja systemaattinen yritys jakaa näkemyksiä, manipuloida tietoisuuksia ja suunnata käyttäytymistä tuloksen saavuttamiseksi, joka edistää propagandistin haluamaa tarkoitusta”. Määritelmän mukaan propagandaa ei voi tehdä vahingossa, vaan se on aina *suunniteltua*. Propagandaa ei ole siis vaikkapa jonkun tahon saama positiivinen mediahuomio, jota toimija ei ole aktiivisesti tavoitellut. Toinen huomiota vaativa sana määritelmässä on *systemaattisuus*: se kertoo, että yksittäinen vaikuttamaan pyrkivä teko ei ole aina propagandaa, vaan propagandan tekeminen vaatii pitkäjänteisyyttä ja resursseja. Usein propagandaviestintää voisi kuvailla jonkinlaiseksi kampanjaksi. Valtioiden lisäksi propagandaa voi kuitenkin tehdä myös muut organisaatiot kuten yritykset, poliittiset järjestöt ja terroristiryhmät. Jowettin ja O'Donnelin määritelmä on vakiintunut viestinnän tutkimuksessa, koska se erottaa propagandan muusta poliittisesta viestinnästä selkeästi kuvaamalla propagandan yksipuolisuutta: propaganda ajaa vain lähettäjän etuja eikä huomioi vastaanottajan näkökulmia tai eikä pyri lisäämään yhteisymmärrystä (Melgin & Nieminen 2018). Propagandan määritelmä ei ota kuitenkaan kantaa siihen, onko propagandaviestin tarkoitus ”hyvä” vai ”paha”. Propagandaa voi ajatella tehtävän myös vaikkapa rauhan puolesta (Snow 2004, 23–24).

Propagandaa ei kutsuta julkisessa keskustelussa tai edes tieteellisessä kielessä aina propagandaksi. Propagandaa voidaan tehdä muiden ”neutraalimpien” vaihtoehtojen

nimissä, kuten *strategisena viestintänä, julkisuusdiplomatiانا* (eng. *public diplomacy*) tai *informaatiovaikuttamisena* (Melgin & Nieminen 2018, 67; Snow 2004, 17). Näillä termeillä ei ole samanlaista historian painolastia kuin propagandalla, joka yhdistetään usein esimerkiksi natsi- ja kommunistipropagandaan. Esimerkiksi Yhdysvalloissa on suosittu *julkisuusdiplomatiان* termiä propagandan sijaan välittämättä siitä, oliko vaikuttaminen rehellistä diplomatiان vai sodanaikaista propagandaa (Zaharna 2004; Guth 2008). Puolustus- ja turvallisuuspoliittisessa ja sotatieteellisessä kielessä toistuvat informaatio-sota, informaatio-operaatiot ja informaatiovaikuttaminen pitävät sisällään muun muassa tiedustelun ja tietoturvan lisäksi ajatuksen propagandasta niin omana kuin vastapuolenkin työkaluna (Jowett & O'Donnell 2019, 30–31). Toisin sanoen vaihtoehtoiset termit ja nimet ovat mahdollisesti laajempia ja niiden tarkat määritelmät voivat erota propagandasta, mutta käytännössä niitä voidaan käyttää kuvaamaan myös sellaista toimintaa, jonka voi määritellä propagandaksi.

Toinen propagandan sisartermi on *disinformaatio*. Disinformaatio on valheellista, epätäydellistä tai harhaanjohtavaa tietoa, jota välitetään yksilölle, ryhmälle tai valtiolle tarkoituksena tuottaa harmia johtamalla harhaan tai manipuloimalla eliittiä tai massoja (Wardle & Derakhshan 2017, 20; Shultz 1984, 37). Propaganda voi olla siis disinformaatiota. Kaikki disinformaatio ei kuitenkaan ole propagandaa, koska disinformaation päämääränä on harmin tuottaminen, kun taas propagandan tarkoituksena on edistää jotain ideologiaa, mikä ei välttämättä edellytä harhaanjohtamista tai muuta harmin tuottamista. Disinformaatio kuten propaganda ei ole vain tämän ajan tuote, vaan termi juontuu Venäjän kielestä, KGB:n termistä *dezinformatsia*, jota on käytetty jo ennen 1950-lukua. Useiden KGB-agenttien kerrotaan toimineen toimittajina. (Jowett & O'Donnell 2019, 23; ks. myös Shultz 1984, 39.) Disinformaatio voikin olla esimerkiksi valeuutisia (Tandoc Jr. 2019), mutta myös muokattuja kuvia, väärennettyjä dokumentteja, karttoja ja verkkosivuja tai vaikkapa manipuloituja Wikipedia-artikkeleita (Fallis 2015). Valeuutiset disinformaation muotona ovat journalismin kannalta vaarallista, koska ne voivat levittää valheellisissa tietoja uutisten kustannuksella. Samalla valeuutiset voivat heikentävät luottamusta todellisiin uutisiin ja uutismedioihin, koska yleisö ei voi enää pitää uutisten muotoa luotettavuuden merkinä ja poliittiset toimijat voivat syyttää uutismedioita aina "valeuutisten" levittämisestä, kun uutiset eivät ole heille mieluisia. (Tandoc Jr. 2019.)

3.2.1 Propagandan luokittelu

Propaganda ei ole aina pelkkää valheita ja vedätystä, koska propagandistin toiveena on, että joku edes uskoisi viestejä. Propaganda voi ottaa monenlaisia muotoja tapahtumista valheellisiin verkkosivustoihin ja yhdistellä disinformaatioita,

informaatioita ja epäilyksiä. Toisen maailman sodan aikaan liittoutuneet luokittelivat propagandaansa valkoiseen, harmaaseen ja mustaan sen mukaan, kertoivatko he todenmukaisesti olevansa liittoutuneita vai piilottivatko tai valehtelivatko tietojen lähteen (Sproule 1997, 193). Luokittelua on tämän jälkeen käytetty myös muun propagandan luokitteluun, ja siinä tarkastellaan lähteen rehellisen kertomisen lisäksi levitettyjen tietojen totuudellisuuden astetta. Taulukossa 2 esitellään, miten Jowett ja O'Donnell (2019) määrittelevät valkoisen, mustan ja harmaan propagandan, mikä jälkeen esittelen niistä esimerkkejä.

TAULUKKO 2 Propagandan luokittelu sen totuudellisuuden mukaan (Jowett ja O'Donnell 2019, 17–23.)

Valkoinen propaganda	Musta propaganda	Harmaa propaganda
Propagandan levittäjä kertoo, kuka on.	Propagandan levittäjä tekeytyy joksikin muuksi esimerkiksi valheellisella nimellä tai identiteetillä.	Propagandan levittäjä saattaa kertoa tai olla kertomatta kuka on tai ei kerro selkeästi, kuka on, mutta ei valehtelee identiteetistään.
Pääsääntöisesti totuudenmukaista tietoa.	Pääsääntöisesti disinformaatiota. Yhdistelee kaikenlaisia luovia petoksen muotoja.	Valkoisen ja mustan propagandan välillä: Tietojen totuudenmukaisuus kyseenalaista.
Herätetään vastaanottajassa luottamusta tai kansallishenkeä	Tarkoituksena voi olla herättää voimakkaita tunteita tai johtaa harhaan valheellisella tiedolla	Tarkoituksena voi olla oman asian esittäminen positiivisessa valossa, mutta myös vihollisen nolaaminen
Esitetyt asiat kertovat vain kannatetun ideologian kannalta suotuisia tietoja	Pitää suunnitellaan tarkkaan yleisölle sopivaksi, että valhe voi mennä läpi. Muuten herättää epäilyksiä	
Esimerkiksi ylenpalttinen patriotismi olympialaisten raportoimisessa korostaen vain oman maan kansalaisten voittoja.	Esimerkiksi "haamuarmeija", jolla liittoutuneet hämäsivät saksalaisia luulemaan, että liittoutuneiden joukkoja oli ympäri Eurooppaa, kun todellisuudessa "joukot" olivat muun muassa puhallettavia kumitankkeja.	Esimerkiksi propagandistille hyödyllisten juttujen tarjoaminen lehtiin valmiina, jolloin jutut saavat lehden luotettavuuden, vaikka todellisuudessa juttua ei olla tehty palvelemaan yleisöä vaan propagandistia.

Valkoisella eli "todenmukaisella" propagandalla pyritään yleensä herättämään vastaanottajan luottamusta ja nostattamaan esimerkiksi kansallishenkeä. Esimerkiksi kylmän sodan aikaan Voice of America -radiokanava levitti valkoista propagandaa

lähetyksissään neuvostomaihin kertomalla asioita rautaesiripun takaa mutta ideologisella otteella, joka kannatti demokratiaa, kapitalismia ja vapautta. (Jowett ja O'Donnell 2019, 17–18.) Samanlaista virkaa on toimittanut yhdysvaltalainen Radio Sawa arabimaissa 11. syyskuuta 2001 terrori-iskun jälkeen (Iskandar ja el-Nawawy 2004, 316). Valkoinen propaganda voisi olla lähes journalismia, koska sen levittämät tiedot ovat tosia. Ero pyyteettömän informointiin tai tiedon levittämiseen on se, että valkoinen propaganda kertoo vain sen levittäjän ideologian kannattamaa tietoa (Jowett ja O'Donnell 2019, 30). Journalismin etiikkaan heijastettuna valkoinen propaganda voisi olla journalismia, jossa on hylätty pragmaattinen objektiivisuus ja ideaali yleisön palvelemisesta jonkin aatteen tai tavoitteen vuoksi (Ward 2004, 311–313, 325).

Musta propaganda eli ”naamioitunut” propaganda on disinformaatiota eli valheita ja sitä levitetään väärän nimen turvin (Farkas 2019, 4; Jowett ja O'Donnell 2019, 18). Usein se on kohdennettu vastustajaan, mutta mustaa propagandaa voidaan kohdistaa myös liittolaisiin omien tarkoituksien saavuttamiseksi. Mustaa propagandaa voi olla muun muassa vale uutisten levittäminen, joko niin, että joku aito uutismedia huijataan uutisoimaan sitä, tai niin, että perustetaan oma media nimellä, joka viittaa luotettavaan lähteeseen. Mustan propagandan ongelmana on juuri sen valheellisuus, koska jos tiedot ovat liian selkeästi valheita ja jos lähettäjän luotettavuutta ei olla pohjustettu hyvin, yleisö ei usko propagandan viestiä. (Jowett ja O'Donnell 2019, 19–20.) Esimerkiksi Venäjän ”trollitehtaan” eli Internet Research Agencyn toimintaa voidaan pitää mustana propagandana, esittää Farkas (2019). Pietarissa sijaitsevassa Internet Research Agencyn työntekijät loivat valheellisia profiileja muun muassa Facebookiin ja Twitteriin, joilla tehtiin sosiaalisen median kampanjoita Euroopan maihin ja Yhdysvaltoihin. Internet Research Agencyn sosiaalisen median propagandakampanjan uskotaan vaikuttaneen Yhdysvaltain presidentinvaaleihin vuonna 2016 tukien Donald Trumpin valintaa Hillary Clintonin kustannuksella. Valeidentiteetillä toimineet sosiaalisen median tilit muun muassa vaikuttivat Black Lives Matter -liikkeen sisällä vakuuttaen, että afro-amerikkalaisten ei kannata äänestää Clintonia. (Farkas 2019, 5–7.) On kuitenkin kyseenalaista, kuinka paljon kampanja vaikutti lopulta vaalien tulokseen (Benkler, ym. 2018, 240–241, 262–263).

Harmaa propaganda on totuudenmukaisuudessaan valkoisen ja mustan välimaastossa: tiedot saattavat olla lähes totta ja tai niiden levittäjä ei täysin valehtele nimestään tai kytköksistään. Nykyaikainen esimerkki harmaasta propagandasta on naamioituneet venäläiset toimijat internetissä, jotka jakavat muun muassa RT-propagandakanavan sisältöä eteenpäin (Benkler, ym. 2018, 244). Myös RT voisi olla esimerkki harmaasta propagandasta. Se esittää olevansa Venäjän vastine Britannian yleisradioyhtiö BBC:lle – valtion rahoittama, mutta toimitukseltaan itsenäinen

uutismedia. RT siis kertoo rehellisesti olevansa venäläinen media, mutta salaa olevansa todellisuudessa Venäjän valtion ohjailema. (Carter & Carter 2021.) Toisaalta harmaa propaganda voi olla tiedoiltaan totta, mutta sitä käytetään vastustajalle ilkkumiseen, kuten Kiinan median uutisoidessa laajasti Edward Snowdenin tekemistä vuodoista, jotka paljastivat Yhdysvaltojen vakoilevan kansalaisiaan. Kiinan motiivina tiedon levittämiseen oli Yhdysvaltojen nolaaminen ja maineen pilaaminen eikä kansalaisten vakoilusta kertominen. Harmaata propagandaa voi olla myös juttujen myyminen tai istuttaminen uutismediaan tarjoamalla esimerkiksi laadukasta videokuvaa tai kiinnostavia juttuja, jotka vaikuttavat toimittajille uutisellisilta tai hyödyllisiltä mutta myös tukevat propagandistin näkökulmaa. (Jowett ja O'Donnell 2019, 22–23.)

Harmaan propagandan etu mustaan nähden on, että totuuden ja valheen sekoittuessa sitä on vaikeampi tunnistaa propagandaksi. (Jowett ja O'Donnell 2019, 22–23.) Lisäksi totuuden ja valheen sekoittuminen voi vähentää luottamusta yhteiskunnassa. Isossa kuvassa mediakentässä liikkuva yksittäinen väärä tieto ei ole välttämättä erityisen haitallinen, mutta jos informaatiovaikuttaminen on todella voimakasta tai jos propagandan vaikutusta julkisen keskustelun totuudenmukaisuuteen yliarvioidaan, voi vaikutukset olla voimakkaampia, koska syntyy ilmapiiri, jossa ”mihinkään ei voi luottaa”, esittävät Benkler ym. (2018). Demokratian kulmakiviä on luottamus, ja jos emme voi luottaa minkään olevan totta, on esimerkiksi Venäjän informaatiovaikutusoperaatio onnistuneempi kuin silloin, jos nielemme vain sen yksittäisen valeuutiseen totena. (Benkler, ym. 2018, 268).

3.2.2 Propagandan ilmenemismuotoja

Valtiot pyrkivät hallitsemaan sodan aikaan yleisön saamaa kuvaa sodasta ja levittämään propagandaa. Päättäjien ja usein myös hallinnollisten organisaatioiden julkilausumat ovat harkittuja tekoja, joissa jokaisella liikkeellä pyritään edistämään tavoitteita (Hart 2004, 80). Asioita merkityksellistetään valikoidulla kielellä tuottaen rajattua todellisuuskäsitystä, jonka yleisön halutaan omaksuvan (ks. Austin 1962, 94–107). Saadakseen suuren huomion yleisöltä ja painoarvoa viestilleen päättäjien on saatava julkilausumansa ja haluamansa kielen toimittajien seulan läpi mediaan, vaikka nykyään viestintä onnistuu myös suoraan yleisölle sosiaalisen median kanavilla. Luostarinen (1994) esittelee useita julkisuuden hallinnan keinoja, joita päättäjät, yritykset ja organisaatiot käyttävät vaikuttaakseen siihen, miten heistä uutisoidaan. Samoja keinoja valtionjohto, armeija tai muut tahot voivat käyttää propagandan levittämiseen sodan aikana. Näitä keinoja on muun muassa toimittajan tai mediatalon *painostaminen* esimerkiksi taloudellisesti, fyysisesti tai maineella, informaation saannin *rajoittaminen*, tai median tai toimittajan suostuttelu, joka voi olla monipuolisempaa kuin helposti tunnistettava lahjominen. Suostuttelua voi olla

myyvän uutisen muotoon menevän tiedon tarjoaminen (joka ei ehkä muuten ylittäisi uutiskynnystä) esimerkiksi jyrkkinä lausuntoina tai vaikkapa numeroina ja graafeina, jotka suuntaavat toimittajan huomioita haluttuun suuntaan. (Luostarinen 1994, 69–88.) Julkisuuden hallinnan keinot ovat kuitenkin vasta propagandan levittämisen yksinkertaisin tapa.

Kaikki sodankäynnin osapuolet näkevät median taistelukenttänä, jossa taistellaan propagandan keinoin ”sydänten ja mielten voittamiseksi” (Zelizer & Allan 2004). Myös median edustajat tunnistavat, että eri osapuolet haluavat käyttää mediatilaa oman sotapropagandansa levittämiseen. (Nohrstedt & Ottosen 2014, 47.) Propagandan tavoitteena on usein esimerkiksi sodan poliittisen tuen varmistaminen, sotimiseen (tai aseapuun) menevien määrärahojen pitäminen korkealla, taistelutahdon kohottaminen ja tietojen salaaminen vastapuolelta (Luostarinen 1994, 113). Ensimmäistä kertaa järjestäytyntä sotapropagandaa alkoi tekemään britit ensimmäisessä maailmansodassa. Pian myös muut maat pyrkivät luomaan omanlaisia propagandakampanjoitaan. Brittiläisessä propagandassa oli mukana erityisen voimakkaasti sotakirjeenvaihtajat, joiden kotirintamalla toimittamansa tiedot olivat kaukana totuudesta, vaikka heillä olisikin ollut tietoa sodan tapahtumista. Propagandauutiset kiihdytti kansalaisia sotaan ja piirsi vastustajista eli saksalaisista raakalaismaisen kuvan. (Jowett ja O’Donnell 2019, 199–200, 207–208; Knightley 2004, 84–89).

Sotapropagandan selkeimpiä piirteitä onkin voimakkaan polarisoitunut tapa kuvata sodan osapuolia: ”vastustaja” on äärimmäinen paha ja ”oma puoli” hyvä. Tämä polarisoituneisuus siinä, miten tekijöistä, motiiveista, sodankäynnistä ja totuuksista puhutaan, on todettu tapahtuneen sodissa antiikin ajoista alkaen. Polarisoituneisuus näkyy esimerkiksi siinä, miten siviilitappioita kuvataan, joko arvokkaina tai arvottomina uhreina sen mukaan, onko ne syntyneet vihollisen vai omissa iskuissa. Ajatustapana on, että vain vastustaja on syyllinen siviilien pommittamiseen (arvokkaat uhrit), kun taas omista iskuista syntyneisiin siviiliuhreihin ei pitäisi kiinnittää liikaa huomiota (arvottomat uhrit). (Herman & Chomsky 1988, Nohrstedtin & Ottosenin, 2014 s. 52 mukaan.) Sotapropagandaan kuuluu myös sanasto, joka siistii sodan totuutta. Esimerkiksi Yhdysvaltain asevoimille siviiliuhrit on ollut ”collateral damage”, omien luoteihin kuolleet ”Friendly fire”, suurten joukkojen summittainen ammuskelu ”turkey run” ja pommitusoperaatiot ”sorties”, ja sama jargon on valunut myös suoraan sotauutisiin. (Jowett ja O’Donnell 2019, 8).

Hyvien journalististen käytäntöjen uutismediassa propaganda pyritään tunnistamaan ja osoittamaan se lukijoille. Sodan aikaan propagandan tunnistaminen erityisesti vastustajan tai ympäröivän yhteiskunnan syylliseksi leimaaman osapuolen viesteistä on jopa ylivirittynyt (Luostarinen 1994, 103). Kaikki tämän osapuolen

välittämät tiedot ja viestit kehystetään epäluotettaviksi moraalisen paineen vuoksi, mikä ei ole journalistisesti kestävä tapa. Luostarinen muistuttaa, että kaikkien osapuolten näkemyksiä pitäisi julkaista ja samalla arvioida kaikissa tapauksissa erikseen. Oman puolen tai yleisesti kannatetun osapuolen propagandan tunnistaminen voi olla vaikeampaa, koska ”hyvältä” ei osaa odottaa valheita. Esimerkiksi Yhdysvallat, Nato ja EU käyttivät läntisiä valtamedioita propagandan levittämiseen Ukrainan kriisistä vuosien 2013–2015 aikana, esittää Oliver Boyd-Barrett (2017) artikkelissaan. Läntisessä valtamediassa esimerkiksi Donbassissa hallintoa vastustavien siviilien huolista ei kerrottu tai heidän toimiaan ei katsottu samalla tavalla kuin aiemmin Euromaidanin mielenosoittajia. Läntisten toimijoiden kannalta Ukrainan hallintoa vastustavat itäukrainalaiset olivat ”väärällä puolella”, koska he halusivat tukeutua enemmän Venäjään tai vähintään saada enemmän itsenäisyyttä Ukrainan hallinnosta. Taustalla oli, että Yhdysvaltain viranomaiset väittivät Venäjän olevan mielenilmauksen taustalla, vaikka todisteita Venäjän osallisuudesta ei lopulta löytynyt ja mielenosoittajat olivat ukrainalaisia. (Boyd-Barrett 2017, 1023–1025).

Lännen propaganda näkyy mediassa kaikkien siihen kuuluvien ja sitä kannattavien maiden ja ryhmien suosimisena. Lännen suosimien maiden tai ryhmien hallinnot ja niiden toimet (kuten hyökkäys maassa olevaa kapinoivaa ryhmää vastaan, demokratian tila, epäselvät vaalit, humanitaarinen apu, protestit, itsenäistymishalut) nähdään positiivisessa valossa, kun taas samanlaiset toimet vihollisleiriin kuuluvalla hallinnolla nähtäisiin vääryytenä (Boyd-Barrett 2017, 1027–30.) Asetelmat näkyvät helposti myös journalismissa, joka helposti asettuu puolustamaan läntistä demokratiaa. Propagandan voidaan olettaa toimivan joiltain osin samalla tavalla myös muualla, vaikka mediakenttä ei olisi vapaa, eli esimerkiksi myös Venäjällä valtion tukemien hallintojen ja toimijoiden tekemiset nähdään mediassa positiivisessa valossa.

Venäjän propagandakampanjoiden on osoitettu olevan monimutkaisia ja kohdistuvan useiden maiden kansalaisiin. Venäjä on käyttänyt muun muassa sosiaalisen median kaapattuja, aitoja ja botti-tilejä levittämään salaliittoteorioita, jotta se on voinut vahvistanut poliittista jakolinjoja kohdemaassaan valheellisella ja totuudellisella tiedolla siten, että lopulta on vaikea tunnistaa, mihin voi luottaa ja mihin ei. (Benkler, ym. 2018, 258–66). Toisin sanoen käytännössä Venäjä on sekoittanut maan keskusteluilmapiiriä harmaalla propagandalla. Venäjän propagandan ja disinformaation on todettu vaikuttaneen muun muassa Yhdysvaltain 2016 vaaleihin ja tukeneen äärioikeisto Euroopan maissa (Benkler, ym. 2018, 235; Ajir ja Vaillant 2018, 79). Lisäksi sen on epäilty vaikuttaneen Britannian eroon Euroopan Unionista. Venäjä on käyttänyt valeduutisia propagandansa levittämiseen ja venäläisten medioiden toimintaa länsimaissa onkin vuodesta 2022 rajoitettu,

esimerkiksi Russia Today -televisiokanavan ja Sputnik-uutisten toiminta on estetty Euroopan Unionissa (Euroopan unionin virallinen lehti L65, 2022).

Venäjän propagandakampanja Ukrainaa vastaan on ollut erityisen voimakas ja sitä on levitetty niin Venäjän kansallisessa mediassa kuin kansainvälisessä ja sosiaalisessa mediassa. Venäjä käytti uudenlaisia voimakkaita informaationkeinoja vuonna 2014 alkaneessa Ukrainan konfliktissa vaikuttaen niin perinteiseen mediaan kuin sosiaaliseen mediaan (Hoskins & O'Loughlin 2015). Operaatiossa se hallitsi, mitä konfliktin osia se halusi näyttää maailmalle ja missä valossa, käyttämällä erityisesti kaaosta keinonaan hämärtää sitä, mistä konfliktissa oli todella kyse. Itä-Ukrainaan tulleet "vihreät miehet" aiheuttivat hämmennystä kansainvälisessä mediassa, koska niitä ei kyetty nimeämään Venäjän joukoiksi, vaikka ne olivatkin Venäjän tukemia. (Hoskins & O'Loughlin 2015.) Venäjä käyttää muihin maihin kohdistetuissa propagandakampajoissaan hämmennystä välineenä ajaa omia asioitaan, mutta se kohdistaa myös yhtä paljon tai jopa enemmän valeuutisia kotimaiselle yleisölleen. Muun muassa Venäjän kansallinen televisiokanava 1 (ven. Первый канал) on uutisoinnissaan systemaattisesti luonut eroa ukrainalaisten ja venäläisten välille ja piirtänyt ukrainalaisista kuvaa natsina (Khaldarova & Pantti 2016). Näistä lähtökohdista vuoden 2022 hyökkäyksen perusteleminen venäläisille ei tuottanut Venäjän johdolle vaikeuksia. Venäjä on perustellut hyökkäystä muun muassa sillä, että länsi käyttää Ukrainaa hyökätäkseen venäläistä elämäntapaa vastaan, että Ukrainan johtajat ovat natsia ja että hallinto ei ole legitiimi (Kumankov 2023).

4 MENETELMÄ JA AINEISTO

Tutkin sotauutisten diskursseja aineistolähtöisesti suomalaisista uutismediasta. Kerään aineistoni kolmesta suomalaisesta uutismediasta, jotka ovat profiililtaan hieman erilaisia: Helsingin Sanomista, Ilta-Sanomista ja Yleltä. Helsingin Sanomat on päivittäin ilmestyvä valtakunnallinen sanomalehti, Ilta-Sanomat edustaa suomalaisia iltapäivälehtiä ja Yle Uutiset yleisradioyhtiön tekemiä uutisia. Keräsin jokaisesta mediasta sotauutisia kolmelta päivältä 12. huhtikuuta, 4. heinäkuuta ja 28. syyskuuta 2022. Määrittelen sotauutisen käsitteen aineistoa käsittelevässä alaluvussa 4.2.

Ennen aineiston esittelyä käyn läpi alaluvussa 4.1 käyttämäni analyysimetodit. Pääosan analyysistani teen tyypittelemällä aineistosta havaitsemiani diskursseja (luku 4.1.3.1), mutta täydennän analyysiäni hahmottamalla, millaisia sanoja Venäjään ja Ukrainaan liitetään aineistossa (luku 4.1.3.2). Tutkimukseni on laadullinen.

4.1 Diskurssianalyysi

Se, miten puhumme asioista, muokkaa sitä, miten näemme todellisuuden ja uskomme asioiden olevan. Kieli merkityksellistää ympäröivää todellisuutta. Konstruktiivinen tieteenfilosofia näkee, että todellisuus on yhteydessä kieleen ja kielen avulla luomme sosiaalista todellisuutta (Jokinen ym. 2016). Samalla tavalla kuin ihmisten väliset keskustelut, myös uutiset ja muu mediasisältö vaikuttaa siihen, mitä ihmiset ajateltavat maailmasta ja millainen yhteinen todellisuutemme lopulta on. Media-alalla työskentelee ihmisiä, jotka jakavat ympäröivän yhteiskunnan sosiaalisen todellisuuden, joten media ja uutiset myös uusintavat tapoja, joilla asioista puhutaan. Ihmiset tuovat vuorovaikutustilanteisiin ja myös töihin omat tapansa jäsentää maailmaa. Diskurssianalyysin tarkoituksena on etsiä kielestä näitä erilaisia tapoja puhua ja siten nähdä, miten todellisuutta hahmotetaan.

Diskurssit ovat puhetapoja, joilla syntyy tietynlainen kuva todellisuudesta. Voidaan ottaa esimerkiksi Helsingin Sanomien (17.4.2016) uutisotsikko, joka kertoo "Pikaruoka ei aiheuta vain ylipainoa - tutkimus todistaa roskaruokan ja vaarallisten kemikaalien välisen yhteyden" ja pikaruokaravintolan nettisivujen ruoan laadusta kertova teksti: "Pidämme huolta siitä, että tarjoamme ruoka on turvallista ja puhdasta useiden eri laatustandardiemme avulla" (Ruoan laatu: Turvallista ja korkealaatuista ruokaa 2023). Uutisotsikon diskurssissa pikaruoka on paha ja epäterveellinen asia, mitä korostaa sanavalinta "roskaruoka" ja rinnastus "vaarallisiin kemikaaleihin". Pikaruokaravintolan diskurssi pyrkii mahdollisesti puolustautumaan epäterveellisyysdiskurssilta korostamalla ravintolan laatustandardeja, jotka tekevät ruoasta "terveellistä" ja "puhdasta". Esimerkki havainnollistaa myös sitä, että molemmat diskurssit voivat olla olemassa yhtä aikaa. Pikaruokaravintolaan voi mennä tietäen, että pikaruoka ei ole terveellistä, mutta ajatella, että tässä paikassa ruoka on kuitenkin turvallista ja puhdasta ja ehkäpä myös herkullista.

Diskurssianalyysin kenttä on hyvin laaja ja sen tutkimiseen on kehitetty monia malleja, jotka vaihtelevat muun muassa sen mukaan, millaisia tekstejä analysoidaan ja mitä analyysillä halutaan tarkalleen saavuttaa (Fairclough 1997, 33–51; Jokinen ym. 2016; Haapanen ym. 2018, 6-7). Tämän tutkimuksen teoriapohjana on kriittinen diskurssianalyysi (CDA), joka pohjaa niin yhteiskuntatieteelliseen diskurssiin käsitteeseen, jota on kehittänyt muun muassa Foucault (1972), ja lingvistiseen diskurssin käsitteeseen, jota on kehittänyt esimerkiksi van Dijk (1985) (Fairclough 1997, 75-76). Kriittisen diskurssianalyysin tarkastelun kohteena on kieli yhteiskunnallisena tuotoksena ja kieli yhteiskunnallisena vaikuttajana (mp.) Lisäksi analyysiäni ohjaa journalismin muodostama uutisdiskurssin kehikko, jota esittelen seuraavassa luvussa (Richardson 2007, 75–148).

4.1.1 Tekstin genrenä uutiset

Aineistoni teksti on uutisia, joilla on genrensä puolesta tiettyjä vakiintuneita piirteitä. Genre ohjaa sitä, millaisia tekstin reunaehdot ovat (Jokinen ym. 2016) ja näin rakentaa tiettyä tunnistettavaa sosiaalista käytännettä kuten haastattelutilanne, mainos tai uutinen (Fairclough 1997, 78). Toimittaja luo tekstiä tiettyjen jaettujen käytänteiden mukaan, joita tulkiten ja käyttäen yleisö tekstiä lukee (Richardson 2007, 75). Journalismissa ja uutisissa näitä reunaehtoja ja käytänteitä ovat muun muassa yleisön laajuus, journalismin eettiset käytänteet kuten totuudellinen raportoiminen ja työn riippumattomuus, journalistinen objektiivisuus, mitä on esimerkiksi mielipiteiden erottamista tarkistetuista faktoista, uutiskriteerit, median kielen tyyliohjeet ja uutistekstien runsas intertekstuaalisuus (Richardson 2007, 77–112). Näistä piirteistä syntyy erityinen *uutisdiskurssi*, minkä ominaisuudet ovat

Richardsonin (2007) mukaan tärkeä erottaa muistat teksteistä erityisesti siksi, että uutisia kirjoittavat toimittajat voivat kohdata tekstiensä vuoksi voimakastakin häirintää, uhkaa tai painostusta vaikutusvaltaisilta tahoilta, mitä muita tekstejä kirjoittaessa harvemmin kohtaa. Häirinnän, painostuksen ja uhkailun mahdollisuus on läsnä erityisesti sotauutisoinnissa.

Uutisen reunaehdoista huolimatta niille voi tehdä ja niille on tehty hedelmällisiä diskurssianalyysyjä. Uutisista voi löytää niitä tutkiessa esimerkiksi diskursseja jotka nimeävät turkistarhoja vastaan kampanjoivat ihmiset joko kettutyöiksi (trivialisoiva diskurssi), terroristeiksi (demonisoiva diskurssi) tai aktivisteiksi (politisoiva diskurssi), kuten Juppi analysoi väitöskirjassaan (2004, 192–93), tai mahdollisesti piirtää ydinaseista kuvaa joko pelottavina hävityskoneina ja uhkana ihmiskunnalle (Tuhoavan aseiden diskurssi), tehokkaina ja ylivertaisina aseina (tehokkaan aseiden diskurssi) tai omistajansa arvovallan nostattajina (vallantuojaan diskurssi), kuten Mäkilä esittää väitöskirjassaan (2007, 168–69). Diskurssianalyysiä ja erityisesti kriittistä diskurssianalyysiä on käytetty runsaasti sotajournalismin tutkimuksessa jo vuosikymmenten ajan. (kts. esim Gharayagh-Zandi 2022; Ishaku 2021; Richardson 2007).

4.1.2 Juttutodellisuus ja representationaaliset valinnat

Uutisen reunaehdot yhdessä toimittajan tekemien valintojen kanssa ohjaavat sitä, miten tapahtumista kerrotaan ja millaiseksi muodostuu uutisen *juttutodellisuus*. Mäkilän väitöskirjassaan (2007) kehittänyt termi kuvaa sitä, miten yksittäinen journalistinen teksti on kielellisen rakennusprosessin lopputulos samalla tavalla kuin kieli yleensäkin. Kuten aiemmin todettua journalismi muun kielenkäytön tapaan rakentaa ympäröimäämme maailmaa. Juttutodellisuus on journalistisen rakennusprosessin tulos, ja se on Mäkilän mukaan yksittäisten *representationaalisten valintojen* summa ja lopulta miniatyyriversio todellisuudesta. Representoinnissa tehdään valintoja siitä, miten asioita (tapahtumia, suhteita jne.) kuvataan sen mukaan, mitä kuvaukseen sisällytetään, mitä jätetään pois ja miten (Fairclough 1997, 13–14).

Yksi juttutodellisuus on itsenäinen pieni tarina maailmasta, jossa näyttämöllä on yksinomaan juttutodellisuuden esittelemät henkilöt ja tapahtumapaikat. Mäkilä havainnollistaa juttutodellisuuden termiä käyttäen esimerkkinä pientä kolariuutista ”Hirvi hyökkäsi auton eteen 13-tiellä”, jossa kuvaillaan hirvikolari, jossa ”Mikkeliin päin matkalla ollut nuorukainen törmäsi pakettiautollaan metsästä tielle juosseeseen hirvilehmään 13-tiellä maanantaina iltapäivällä.” Tässä juttutodellisuudessa on mukana yksinomaan hirvi ja autoa ajanut nuorukainen maanantai-iltapäivänä 13-tiellä. Representationaalisilla valinnoilla toimittaja luo tarinan, jossa hirvi on se, joka aiheutti kolarin ”hyökkäämällä” ja ”juoksemalla tielle”, kun taas nuorukainen vaikuttaa olleen Mäkilän tulkinnan mukaan kolariin syytön.

Erilaisilla representationaalisilla valinnoilla tapahtuman kuvauksesta olisi voitu myös rakentaa esimerkiksi juttutodellisuus, jossa autoilija olisi ollut syyllinen kolariin ja hirven tappamiseen. (Mäkilä 2007, 139–140.)

Omassa aineistossani kiinnostavaa on, keiden osapuolten diskurssit saavat valtaa ja miten. Keitä sotauutisten juttutodellisuuksissa on mukana ja millaisia rooleja he saavat toimittajan representationaalisten valintojen myötä? Diskurssianalyysin teoreettisiin lähtöoletuksiin kuuluu oletus, että kielenkäyttö tuottaa myös seurauksia ja voi muokata todellisuutta (Jokinen ym. 2016). Kieli ei ole todellisuuden luonnollinen kuva, mutta voimakkaat diskurssit voivat lopulta vaikuttaa sosiaaliseen todellisuuteen muuttamalla diskurssin näkökulmat yhdessä jaetuksi tosiasioiksi. Myöskään journalismi ei ole kuva todellisuudesta vaan enemmän sen heijastuma – representaatio. Kieli muodostaa merkityksiä, mutta jos yksi ihminen tai uutinen sanoo, että pöytä on tuoli, ei se tuoliksi muutu: merkitykset muodostuvat ja vakiintuvat sosiaalisessa prosessissa toiston kautta. Jos kaikki ihmiset eräässä harrastetilassa käyttävät alun perin pöydäksi tarkoitettua esinettä tuolina ja kutsuvat sitä tuoliksi, on se heidän sosiaalisessa kontekstissaan tuoli ja siinä on hyväksyttävää istua, vaikka se jossain muualla olikin pöytä. Mitkä merkitykset saavat toiston kautta valtaa suomalaisissa sotauutisissa ja näin muodostuvat sosiaalisesti hyväksytyiksi tosiasioiksi? Venäläiset ovat tällaisia, ukrainalaiset tällaisia ja sotaa soditaan tämän asian vuoksi. Toisaalta näiden ”tosiasioiden” kanssa voi elää samaan aikaan toisia heikompia diskursseja, jotka määrittelevät sodan osapuolet ja syyt eri tavalla. Ehkä toimittaja, joka tekee juttua edellä kuvitellusta harrasteryhmästä, kertoo jutussaan, että tilan keskellä on pöytä, mutta ottaa tekstissään myös huomioon, että tilan käyttäjät kutsuvat sitä tuoliksi, ja antaa tämän näkyä esimerkiksi haastateltavien sitaateissa. Tällöin kuuluviin nousee kaksi diskurssia. Samanlainen esimerkki sotauutisista voisi olla seuraavanlainen: toimittaja kutsuu Venäjän toimintaa Ukrainassa hyökkäyssodaksi, mutta antaa äänen myös Venäjän presidentti Vladimir Putinille, joka kutsuu toimintaa sotilasoperaatioksi.

4.1.3 Analyysin suorittaminen

Käytän analyysini tukena erityisesti kriittisen diskurssianalyysin (Critical discourse analysis, CDA) perinnettä, koska se pureutuu erityisesti diskurssien välisiin valtasuhteisiin. Valtasuhteiden tarkastelu tuntuu tämän tutkimuksen kannalta hyvin luonnolliselta, koska pohjimmiltaan myös sodissa on kyse valtakamppailuista. Aineistoni on painottunut kahden toimijan, Ukrainan ja Venäjä, kamppailuun, joten aloitan analyysini syventymällä siihen, miten osapuolista puhutaan sanatasolla. Analysoin tekstiä ensin siis kriittisen lingvistiikan avulla ja käytän tukenani Allanin esittelemää taulukoinnin tapaa, jolla tutkitaan sodan ideologista me-ne-asetelmaa

(luku 4.1.3.1). Tämän jälkeen siirryn analyysin toiseen osaan eli tarkastelemaan, mitä hallitsevia diskursseja sotauutisista voi erottaa (luku 4.1.3.2).

4.1.3.1 Osapuolia kuvaavat luonnehdinnat

Suoritin analyysini ensimmäisen osan eli sen tarkastelun, miten Ukrainaa ja Venäjää kuvataan sanatasolla, keräämällä tekstistä kohdat, jossa Venäjästä tai Ukrainasta puhutaan. Otin analyysiin myös mukaan kohdat, jossa Ukrainasta tai Venäjästä puhutaan kiertoilmaisilla tai niitä edustaa esimerkiksi maiden presidentit. Analysoin tekstiä kriittisen lingvistiikan avulla, mikä tarkoittaa, että analyysissä keskitytään tekstin sanaston valintaan (Fairclough 1997, 42). Tarkastelin osapuoliin liitettäviä adjektiiveja, substantiiveja, verbejä ja adverbejä Richardsonin esittelemän esimerkin mukaisesti, jossa kahta osapuolta kuvaavia sanoja kerätään taulukkoon (2007, 47–48). Sanatason tarkastelu on tärkeää, koska sanat kantavat mukanaan jälkiä ympäröivästä yhteiskunnasta ja erityisesti sen arvoista. Suorien merkitystensä lisäksi sanat luovat mielle yhtymiä, jotka voivat olla hyvinkin erilaisia, vaikka sanojen synonyymit sinänsä tarkoittaisivat samaa. (Mp.) Otin analyysiini esimerkkiä Allenin (2010, 201–3) esittelemästä alun perin Guardian Weeklyssä julkaistusta taulukosta, johon on kerätty kuvailevia termejä Persianlahden sodasta 1991 kertovista brittiläisistä uutisista. Taulukon avulla voi huomata, miten toimittajat ovat valinneet kuvailevia sanoja siten, että syntyy vaikutelma meistä ja heistä (mp.) Esittelen taulukossa 3 joitain kohtia alkuperäisestä taulukosta suomennettuna.

TAULUKKO 3 The Guardian Weekly 1991 osapuolien kuvailuja Persianlahden sodasta Allenin (2010, 202) mukaan vapaasti suomennettuna.

Heillä on Sotakone Sensuuria Propagandaa	Meillä on Maavoimat, merivoimat, ja ilmavoimat Rajoitteita uutisoinnissa Pressitilaisuuksia
He Tuhoavat Tappavat Tappavat	Me Tukahdutamme Eliminoimme Neutralisoimme
Heidän miehensä ovat Joukkoja Laumoja	Meidän miehemme ovat Poikia Jätkiä

Taulukoin Venäjään ja Ukrainaan liitettyjä sanoja kuten esimerkkitaulukossa, mutta luoden osittain omia kategorioitani. Taulukkoa varten myös tiivistin ja karsin yksittäisiä kuvailuja keräten taulukkoon kaikista yleisimmät tai merkittävimmät

kuvailut. Omassa aineistossani ei välttämättä ole samanlaista suoraa me-ne asettelua kuten Allanin esimerkissä, koska Suomi ei ole suoraan mukana sodassa. Siksi jaankin oman taulukkoni tyyliä: Ukrainalla on - Venäjällä on, Ukraina tekee - Venäjä tekee, ukrainalaiset - venäläiset ja niin edespäin. Suomi on kuitenkin asemoitunut demokraattisena valtiona ja osana Euroopan unionia kannattamaan Ukrainaa, joka vastustaa Venäjän hyökkäystä, joten jonkin asteista vastakkainasettelua aineistosta luultavasti löytyy.

4.1.3.2 Diskurssien analysoiminen

Taulukoituani ja analysoituani Venäjään ja Ukrainaan liitettyjä sanoja siirryin etsimään teksteistä laajempia diskursseja. Kuten Fairclough toteaa, kriittinen lingvistiikka on melko rajoittunut tapa analysoida tekstiä eikä se ota kovin hyvin huomioon intertekstuaalisuutta ja laajempia rakenteita kuten diskursseja (Fairclough 1997, 43). Siksi keskityinkin tässä osassa laajempiin kokonaisuuksiin ja nimenomaan diskursseihin. Keräsin tekstistä katkelmia, jossa ilmeni jokin selkeä ajatus tai muu kokonaisuus. Osa katkelmista oli päällekkäisiä eli uusi katkelma alkoi jo ennen toisen loppumista. Jaoin lähes koko tekstin katkelmiin lukuun ottamatta sellaisia tekstikohta, jotka eivät tuntuneet aiheeni kannalta merkittäviltä.

Näitä katkelmia aloin luokittelemaan tiivistämällä jokaisesta ensin pääajatuksen, minkä jälkeen koitin alkaa etsiä niistä samankaltaisuuksia. Yhdistävien tekijöiden avulla aloin hahmottamaan tekstissä toistuvia diskursseja, jotka koodasin niitä kuvaavalla sanalla. Keräsin tekstikatkelmat samoilla koodeilla yhteen ja palasin lukemaan tekstejä kokonaisina katkelmina ja lisäksi osana alkuperäistä uutista varmistuakseni, että katkelmat ilmentävät samaa diskurssia. Joissain katkelmissa vaikutti olevan läsnä useampi diskurssi, joten nämä osat kopioin useampaan diskurssiryhmään.

Aineistoni on suuri, joten keskityn lähinnä diskurssien tunnistamiseen ja luokitteluun yllä kuvatulla tavalla. Analyysini pohjautuu erityisesti Norman Faircloughin mediaan sovellettuun kriittisen diskurssianalyysin teoriaan Fairclough (1997). Tukeudun kriittisen diskurssianalyysin pääväitteeseen eli siihen, että kielenkäyttö kytkeytyy tiukasti ympäröivään yhteiskuntaan ja sen valtasuhteisiin (Fairclough 1997, 76). Analyysiäni ohjaa se, että tiedostan kriittiseen diskurssianalyysiin pohjautuen, että uutisia kuten myös muita tekstejä kirjoitettaessa rakentuu kielenkäytön kolme eri osa-aluetta: sosiaalisia identiteettejä, sosiaalisia suhteita ja tieto- ja uskomusjärjestelmiä. Tekstit ja nämä kielenkäytön kolme osa- aluetta rakentuvat samanaikaisesti suhteessa tekstin tuotannon ja sen kulutuksen piirteisiin eli *diskurssikäytäntöön*. Esimerkiksi toimittajan tekemään uutiseen vaikuttaa tuotannon piirteet eli uutinen tehdään tietynlaisessa toimituksessa ja sen prosessissa käyttäen lähteitä esimerkiksi asiantuntijoita. Myös uutisten kulutuksen piirteet eli se,

millaiselle yleisölle uutinen tehdään ja miten kulutettavaksi vaikuttaa, siihen miten uutinen kirjoitetaan. Näihin kaikkiin diskurssikäytännön osiin vaikuttaa ympäröivä sosiokulttuurinen käytäntö eli esimerkiksi taloudellinen, poliittinen tai kulttuurilleen ympäristö (Fairclough 1997, 76-85). Otan nämä teoreettiset seikat huomioon analysoidessani tekstejä, mutta en kohdistanut analyysiäni juuri näihin asioihin vaan etsin sotauutisista vallitsevia diskursseja eli erilaisia tapoja merkityksellistää sodan tapahtumia ja siten itse sotaa diskurssien muodostelmana (Fairclough 1997, 130-31).

4.2 Aineisto: Sotauutiset suomalaisessa mediassa

Käytän analyysini aineistona kolmen suuren suomalaismedian sotauutisia. Tässä luvussa määrittelen, mitkä uutiset katson sotauutisiksi ja miten ne keräsin. En löytänyt sotauutiselle tarpeeksi tarkkaa ja tutkimukseeni soveltuvaa määritelmää tutkimuskirjallisuudesta, joten loin tutkimuksessa käytettävän määritelmän itse. Myöskään uutismedioilla ei ole selkeää linjaa, jossa kaikki sotaan liittyvät uutiset olisivat löydettävissä yhden osion alta, vaikka erilaisia asiasanoja ja kategorioita sodasta löytyykin kaikkien uutismedioiden nettisivuilta. Seuraavaksi esittelen lyhyesti, miten sotajuttuja on kerätty yhteen tarkastelemisani medioissa.

Helsingin Sanomilla ja Ilta-Sanomilla joihinkin sotajuttuihin on lisätty ilmoitus, jonka linkistä/linkeistä pääsee tarkastelemaan muita "Ukrainan sotaan" liittyviä juttuja (kts. kuvat 1 ja 2). Ylellä ei ollut käytössä erillistä ilmoitusta, vaan osassa sotauutisista aiheasanaksi oli valittu "Venäjän hyökkäys", jota klikkaamalla näkee kaikki jutut, joiden aiheasanaksi Venäjän hyökkäys on valittu. Myös Helsingin Sanomilla ja Ilta-Sanomilla oli käytössä aihe sanat, jotka sijaitsivat jutun lopussa (kuvat 1 ja 2). Yle käytti aihe sanoja otsikoiden yläpuolella, mutta sen lisäksi niitä oli muutama myös jutun lopussa (kts. kuvat 3a ja 3b), kuten Ilta-Sanomilla ja Helsingin

Lue täältä kaikki Venäjän hyökkäyksestä

LUE LISÄÄ KIRJOITAJALTA

STT, Anniina Korpela, Niilo Simojoki >

SEURAA JA LUE ARTIKKELIIN LIITTYVIÄ AIHEITA

VENÄJÄ

UKRAINA

UKRAINAN SOTA

KUVA 1 Ilta-Sanomissa osassa sotauutisia ollut ilmoitus, jota klikkaamalla pääsee tarkastelemaan uutisia asiasanan "Ukrainan sota"-alla. Lisäksi juttujen alareunassa on asiasanoja, joita klikkaamalla pääsee tarkastelemaan muita asiasanan juttuja. (IS2)

Venäjän hyökkäys

Lue kaikki Venäjän hyökkäystä Ukrainaankoskevat HS:n jutut **täältä**. Tilaa Venäjän hyökkäystä koskeva uutiskirje **täältä**.

Jaa

Tallenna

Kommentoi

Ilmoita asiavirheestä

Seuraa ja lue artikkeliin liittyviä aiheita

Ukraina

Ukrainan sota

KUVA 2 Helsingin Sanomissa osassa sotauutisia ollut ilmoitus, jota klikkaamalla pääsee tarkastelemaan uutisia asiasanan "Ukrainan sota"-alla. Lisäksi juttujen alareunassa on asiasanoja. (HS3)

Venäjän hyökkäys

Kiovan salamavaltaus epäonnistui: kokosimme 5 syytä siihen, miksi Venäjä siirtää voimansa Itä-Ukrainaan

Keskittämällä joukkojaan Itä-Ukrainaan Venäjä pyrkii saavuttamaan edes jonkinlaista sotilaallista menestystä ennen toukokuun alun perinteistä voitonpäivän juhlintaa.

KUVA 3a Yle käyttää asiasanaa otsikon yläpuolella. Klikkaamalla tekstiä "Venäjän hyökkäys" pääsee lukemaan muita juttuja, joissa on sama asiasana joko otsikkoa määrittämässä tai jutun alareunassa. (YLE3)

Lue lisää:

[Tuoreimmat tiedot Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan](#)

[Lue tästä lisää, miksi kemialliset aseet ovat kiellettyjä ja mitä ne aiheuttavat](#)

[Venäjän hyökkäys](#) [Ukraina](#) [Venäjä](#) +

KUVA 3b Ylen asiasanoja "Venäjän hyökkäys", "Ukraina" ja "Venäjä" jutun alareunassa. (YLE4)

En kuitenkaan käyttänyt suoraan näitä medioiden luomia aihekategorioita aineistoani kerätessä, koska päivämäärien ja asiasanojen hakutoiminnot eivät toimineet yhdessä. Otaksun olevan mahdollista, että kaikkiin sotauutisiin ei toimituksessa syystä tai toisesta ollut liitetty asiasanaa, joten päätin hakea aineistoni uutiset käyttäen sanahakua. Keräsin Helsingin Sanomista, Ilta-Sanomista ja Yleltä sotauutisia kolmelta päivältä: 12. huhtikuuta, 4. heinäkuuta ja 28. syyskuuta 2022. Valitsin päivät tasaisin väliajoin, mutta välttämällä aikoja, jolloin sodassa uutisoitiin tapahtuneen vain vähän.

Muuten päivät on valittu sattumanvaraisesti pois lukien viikonloput ja pyhäpäivät. Kuvaan seuraavaksi vaihe vaiheelta, miten keräsin aineiston, koska näin hahmottuu myös, mitkä uutiset määrittelen lopulta sotauutisiksi.

Aloitin aineiston keräämisen hakemalla kaikki artikkelit, jotka löytyivät hakusanalla Venäjä ja hakusanalla Ukraina haluamiltani päiviltä. Seuraavaksi poistin kaksoiskappaleet, jotka olivat löytyneet molemmilla hakusanoilla. Näin hakemalla sain yhteensä yli 100 juttua. Suurin osa artikkeleista liittyivät jotenkin sotaan. Saadakseni diskurssianalyysiä varten tarpeeksi rikasta aineisto rajasin hakutuloksista pois kaikista lyhyimmät, alle 1500 merkkiä sisältävät jutut. Lisäksi otin aineistostani pois uutistoimisto STT kokonaan tekemät jutut. En halunnut ottaa kaikkia jäljelle jääneitä artikkeleita käsiteltäviksi, koska monessa jutussa itse sota ei ole keskiössä, vaan sitä seurannaiset asiat kuten energian tai ruoan hinnan nousu. Tässä vaiheessa aloin siis rajaamaan, mitkä artikkelit laskisin sotajournalismiksi ja siten aineistoni osaksi.

Sotauutisia ovat määritelmäni mukaan uutiset ja artikkelit, jossa kerrotaan tai puhutaan sodan tapahtumista tai sotatoimista. Tapahtumia voidaan kuvata joko suoraan tai haastatellun kokijan näkökulmasta esimerkiksi pakolaisten kokemuksina. Sotatapahtumista puhuminen voi olla esimerkiksi poliittisten johtajien, tutkijoiden, virkamiesten tai muiden vaikuttajien kommentteja aiheesta. Lisäksi päätin lukea sotauutisiksi jutut, joissa käsitellään sananvapautta sotaa käyvässä maissa, koska sananvapauden rajoittaminen on eräänlainen sotatoimi. Poistin aineistostani näillä rajauksilla muun muassa juttuja siitä, miten eri yritykset poistuvat Venäjän markkinoilta, Venäjää vastaan laadituista ja laadittavista pakotteista ja yksittäisten oligarkkien omaisuuteen kohdistuvista takavarikoista. Lisäksi tarkennan katseeni yksinomaan Ukrainassa käytävään sotaan ja poistin aineistosta jutut, jossa pohditaan sodan mahdollisuutta esimerkiksi Suomessa (esim. juttu ”Voiko demilitarisoitu Ahvenanmaa joutua kriisiin silmään? Tästä ei saarimaakunnassa paljon keskustella”(YLE 12.4.2022)). Tähän kategoriaan kuuluivat myös jutut sosiaalisesta mediasta nousseista epäilyistä, että Venäjä liikuttelisi joukkojaan Suomen rajan tuntumassa (esim. Helsingin Sanomat, 12.4.2022). Jutut on selkeästi tehty, koska sotaa käydään Ukrainassa ja kansainväliset suhteet ovat jännittyneet, mutta ne ei kerro sinänsä sodasta Ukrainassa, joten rajasin ne aineiston ulkopuolelle, vaikka näistäkin jutuista olisi varmasti löytynyt kiinnostavia diskursseja esimerkiksi Venäjän uhasta. Joidenkin juttujen kohdalla sen päättäminen oliko kyseessä sotajournalismia oli hyvin vaikeaa, jolloin päätin, että jos jutussa mainitaan suoraan tapahtuman liittyvän sotaan tai jos sen aiheenaksi on valittu Ukrainan sota jätän jutun aineistoon. Tässä vaiheessa jätin siis määrittelyvallan toimitukselle. Jos se ilmaisi uutisen käsittelevänsä suoraan sotaa, pidin uutista sotajournalismina.

Juttuihin, jotka keräsin aineistooni 28. päivästä syyskuuta vaikutti, että 27. syyskuuta 2022 Itämeren pohjassa räjähti Nord Stream -kaasuputki. Useissa uutisartikkeleissa spekulointiin, liittyikö räjähdys jotenkin sotaan Ukrainassa ja olisiko Venäjä, Ukraina tai USA mahdollisesti räjähdysten takana. Päätin ottaa aineistooni mukaan spekulatiiviset artikkelit, joissa putken räjäyttämisen epäiltiin olevan sotatoimi. Mielestäni oli kiinnostavaa, miten erityisesti Venäjän argumentoitiin mahdollisesti olevan iskujen takana ja hyökkäävän myös muuta Eurooppaa vastaan. Tätä tutkimusta vuonna 2023 kirjoittaessa ei tiedetä, kuka tai mikä kaasuputken räjäytti.

Lopulta aineistooni kuului 54 juttua (liite 1). Uutiset jakautuivat seuraavasti: (12.4.: Yle 6 kpl, HS 7 kpl, IS 6 kpl; 4.7.: Yle 4 kpl, HS 4 kpl, IS 3 kpl; 28.9.: Yle 5 kpl, HS 6 kpl, IS 13 kpl). 12. huhtikuuta uutisia oli 19 kpl, 4. heinäkuuta 11 kpl ja 28. syyskuuta 24 kpl eli uutisten määrä vaihteli hiukan eri päivinä, mutta ei arvioni mukaan niin paljon, että se olisi vaikuttanut merkittävästi tuloksiini. Ylen uutisia aineistosta oli 15, Helsingin Sanomien uutisia 17 ja Ilta-Sanomien 22. Aineiston painottuminen hiukan Ilta-Sanomiiin ja 28. syyskuuta selittyy sillä, että Ilta-Sanomilla oli tuona päivän 13 juttua, kun muina päivinä yhdellä medialla oli keskimäärin 4–7 juttua. Ilta-Sanomien jutut painottuvat tuona päivänä Nord Stream -kaasuputkien räjähdykseen (kts. IS4, IS5, IS15, IS16 ja IS21) ja Venäjän liikekannallepanoa pakeneviin venäläisiin, mutta lisäksi muita yksittäisiä aiheita käsiteltiin. Tämä voi vaikuttaa hieman aineistooni voimistamalla näissä aiheissa usein esiintyviä diskursseja, mutta koska en arvioi diskurssien vahvuutta laskennallisesti tämä painotus ei vääristä analyysiäni merkittävästi.

5 ANALYYSI

Tässä luvussa käsittelen kaksivaiheisen analyysini tuloksia. Ensimmäisessä luvussa esittelen lingvistisen analyysini tuloksia eli sanoja, joita Ukraina ja Venäjään liitettiin aineiston uutisissa. Sanat valottavat sitä, millaisina sodan eri puolet nähdään uutisissa. Samalla piirtyy esille joitain eroavaisuuksia osapuolten kuvailussa. Toisessa alaluvussa siirryn esittelemään aineistosta erittelemiäni diskursseja, joita on kuusi kappaletta. Keräämäni diskurssit esittävät erilaisia tapoja hahmottaa sitä, mistä tarkastelemassani sodassa on kyse ja siten sen seuraamisessa tärkeää.

5.1 Osapuoliin liitetyt sanat

Aloitin analyysini tarkastelemalla kuvaa Ukrainasta ja Venäjästä aineistossani sanojen tasolla. Keräsin maista ja niiden kansalaisista tehtyjä kuvailuja taulukkoon, jonka avulla selvisi, että maita todella kuvailaan eri tavoin. Analysoimieni uutisten avulla syntyy selvä kuva Ukrainasta puolustajana ja Venäjästä hyökkääjänä, mutta aineiston sanastossa ei ole kuitenkaan kummankaan osapuolen perusteellista mustamaalaamista eikä toisaalta toisen glorifioimista tai ottamista omaksi. Kuitenkin sanastosta näkee, että mieliala on sen kannalla, että Ukraina on sodan ”hyvä” osapuoli ja Venäjä ”paha”. Joitain piirteitä vastakkainasettelusta meihin ja niihin oli mukana. Venäläisiä sotilaita aseteltiin ”niiden” rooliin, koska heitä ei kuvattu missään nimessä samaistuttavalla tavalla tai muuten kovin läheltä. Ukrainaa ei kuvattu suoraan ”meidän” asemassa, mutta sen toimet nähtiin Venäjää positiivisemmassa valossa ja se on kuvailujen perusteella helpompi hyväksyä.

Molemmista maista ja niiden tilanteista piirtyy varsin ristiriitainen kuva, mikä näkyy niin, että maita ja niiden kansalaisia kuvataan varsin monipuolisesti eikä vain

yksien linssien läpi. Ukraina kuvattiin samanaikaisesti sekä sotaan valmistautuneena ja aiemmasta vahvistuneena yllättäjänä että kärsivänä ja tuhoutuneena uhrina, joka tarvitsee muiden maiden tukea. Myös ukrainalaiset kuvattiin niin uhreina, kuin myös korostetusti ei-vain-uhreina, vaan vapaaehtoisesti rintamalle haluavina taistelijoina. Venäjä oli aineistoni uutisten perusteella vaarallinen, ylivoimainen ja kova hyökkääjä, mutta myös epäonnistunut, pulassa ja jakautunut. Erityisesti venäläisiä oli uutisten perusteella hyvin erilaisia: oli sotilaita, jotka murhaavat ja raiskaavat, nuoria miehiä, jotka on pakotettu sotaan ja jotka näkevät sen olevan turha, kotijoukkoja, jotka kannattavat sokeasti Putinia ja pakon edessä Venäjältä pakenevia, jotka vastustavat sotaa.

Seuraavaksi esittelen kokoamaani taulukkoa (Taulukko 4). Taulukoin osapuolten kuvailuja sen mukaan, mitä Ukrainan ja Venäjän kerrotaan olevan ja tekevän, mitä Ukrainalla ja Venäjällä (ukrainalaisilla ja venäläisillä) on, miten osapuolten joukkoja kuvataan ja lopuksi mitä ukrainalaiset ja venäläiset tekevät. Jotkin Ukrainaa ja Venäjää kuvaavat sanat olivat selkeästi toistensa pareja, joten ne on asetettu vierekkäin taulukkoon. Kaikille sanoille ei kuitenkaan ollut pareja, joten taulukko ei noudata kaikin osin parillisuutta.

TAULUKKO 4 Kuvailuja sodan osapuolista uutisaineistossa

	Ukraina	Venäjä
on	Täydessä sotatilassa Uhri Yllättäjä Vahvistunut Valmistautunut Tuettava EU:n hakijamaa	Vihollinen Miehittäjä Epäonnistunut Ylivoimainen Arvaamaton Meitä vastaan Uhka Epäilty
tekee	Puolustautuu Estää Panee vastaan Torjuu Taistelee Valtaa alueita takaisin Tekee vastahyökkäyksiä Menestyy Joutuu vetäytymään Vetäytyy hallitusti Jatkaa taistelua Suojelee ihmishenkiä Tarvitsee aseapua Saa aseita Tulittaa siltaa	Aloitti hyökkäyksen Hyökkää Tunkeutuu Valtaa Jämähti Yrittää ja haluaa Ei pääse tavoitteisiin Vaihtaa tavoitteitaan Keskittää joukkoja Vetäytyy Jatkaa sotatoimia Aloittaa uuden sodan Saartaa Piirittää Estää pakenemasta Pommittaa rajusti ja laajasti

	<p>Tuhoaa tankkeja Tuhoaa kohteita</p> <p>Suunnittelee jälleenrakennusta</p>	<p>Pommittaa siviilejä Ammuskelee siviiliautoja Tulittaa</p> <p>Aiheuttaa tuhoja</p> <p>Tappaa ja kiduttaa siviilejä Tekee joukkosurmia Raiskaa naisia ja lapsia Ryöstää Polttaa ruumiita Käyttää raiskauksia aseena</p> <p>Eskaloi Provosoi Uhkailee Kääntää huomiota pois vastoinkäymisistä Vakoilee Sabotoi Puhuu löyhästi ydinaseita</p> <p>Mobilisoi joukkoja Julistaa alueita kuuluvaksi itseensä Tekee kyberhyökkäyksiä</p> <p>Kiristää kaasulla Haastaa lännen yhtenäisyyttä</p>
heillä on	<p>Taisteluhenki Sotaolot Arki</p> <p>Asunto ja ruokapula Taloudellisia vaikeuksia</p> <p>Sotilaskoulutusta Taistelukokemusta Rajallinen toimintakyky</p> <p>Kohteita</p> <p>Lännen tuki Aseapua</p> <p>Musiikkivideoita aseista Tiedotustilaisuuksia Zelenskyin yöllinen videopuhe</p> <p>Siviiliuhreja Venäläisten aiheuttamia tuhoja</p>	<p>Tappiomielialaa Erilainen ajattelutapa</p> <p>Pula sotilaista ja varusteista Joukkojen huolto-ongelmia Virheellistä tietoa</p> <p>Kummallisia informaatio-operaatioita Hybridivaikuttamista Osittainen liikekannallepano Energia-ase Pommituskampanja</p> <p>Valko-Venäjän tuki Motiiveja sabotoida kaasuputkia</p> <p>Valetietolaki Propagandakoneisto Sananvapauslakeja Sensuuri</p> <p>Joukkopako maasta Mielenosoituksia Raivoa mobilisaatiosta</p>

	Vahingoittunutta infraa	
heidän joukkonsa ovat	joukot sotilaat asevoimat puolustajia puoliaan pitävät joukot tahdoltaan rautaisia siviilejä	joukot sotilaat asevoimat turhautuneita sotilaita henkensä puolesta pelkääviä sotilaita kotijoukkoja
ukrainalaiset/ venäläiset	Ovat loukussa Pääsevät pakenemaan Säilyvät hengissä Kuolevat Haluavat olla hyödyksi Ovat kokeneet trauman Joutuvat pelkäämään Joutuvat asumaan kellareissa Elivät tavallista elämää	Viedään sotimaan Pelkäävät henkensä puolesta Pakenevat sodan pelossa Pakenevat Venäjältä pakon edessä Ylistävät Putinia Ovat syyllistyneet raiskauksiin Kannattavat tappamista Eivät vaadi hallinnon kaatamista Taistelevat sodanvastaisen Venäjän puolesta Kyseenalaistavat maansa johdon ja Putinin Vastustaa liikekannallepanoa

Käsitellään ensin, mitä Ukrainan ja Venäjän kuvaillaan olevan. Analysoimissani uutisissa Ukrainan kuvaillaan olevan Venäjän hyökkäyksen *uhri*. Ukraina on näin helposti juttutodellisuuksien *hyvä* ja Venäjä *paha*. Venäjä on hyökännyt Ukrainan valtiorajojen sisäpuolelle, mikä tekee siitä pahan hyökkääjän näkyvän konfliktin aloittajana. Ukrainasta syntyy helposti kuva hyvänä, joka käy sotaa vain puolustautuakseen. On huomioitava, että asetelma hyvänä puolustajana ja pahana hyökkääjänä ei ole kuitenkaan itsestänselvyys sodista uutisoidessa, vaan olemme lukeneet uutisissa myös sodista, jossa hyökkääjä on ollut hyvä ja puolustaja paha. Esimerkiksi Kosovon sodassa Naton aloittamat pommitukset esitettiin erityisesti yhdysvaltalaisessa ja brittiläisessä mediassa moraalisenä ja välttämättömänä väliintulona Kosovon vapautusarmeijan ja Serbian väliseen konfliktiin, vaikka Natoa aloitti pommittamisen ilman siihen kohdistuvaa uhkaa. Serbia oli uutisoinnissa pahan asemassa, sen tekemiä julmuuksia liioiteltiin mediassa ja sille ei annettu todellista mahdollisuutta sopia konfliktia diplomaattisesti, joten Naton pommitukset vaikuttivat oikeutetuilta, vaikka monet arvioivatkin myöhemmin niiden olleen laittomia. (Hammond 2004, 175–80.) Eli periaatteessa medialla ja valtaapitävillä olisi mahdollisuus esittää myös Venäjän hyökkäys oikeutettuna. Näin tapahtuukin Venäjän mediassa, jossa Ukrainaan hyökkäämistä on perusteltu muun muassa sillä, että Ukrainaa hallitsee uusnatsit.

Ukrainaan ja Venäjään liitetään uutisissa adjektiivejä, jotka kuvaavat niiden menestystä. Ukraina on sodan *yllättäjä*: vahvempi ja varustautuneempi kuin kuviteltiin, mutta silti tuen tarpeessa. Venäjä on taas *epäonnistunut*, mutta silti *ylivoimainen* ja vaarallinen. Venäjän negatiivisesta kuvasta kertoo myös se, että se on usein epäilyjen kohteena. Venäjältä odotetaan pahaa, mikä näkyi analysoimissani uutispäivissä muun muassa niin, että sitä epäiltiin vahvasti kemiallisten aseiden käytöstä ja ensimmäisenä kaasuputkien räjäyttämisestä.

Maat myös luokitellaan suhteessa "länteen", jolla on periteisesti viitattu Yhdysvaltojen ja Euroopan unionin muodostamaan valtapiiriin, ja jonka vastinparina on ollut erityisesti kylmän sodan aikaan "itä" eli Neuvostoliitto. Ukraina asetetaan lännen puolelle toteamalla sen pyrkivän Euroopan unioniin ja lisäksi se kaipaa "meidän" eli *lännen tukea*. Venäjä on taas "meitä vastaan" ja tässä uutisen yhteydessä me tarkoittaa joko Eurooppaa tai Natoa. Venäjää ei kuitenkaan aseteta juurikaan mihinkään omaan "idän" joukkoon, vaan se näyttäytyy olevan yksin tai Valko-Venäjän kanssa "länttä" vastaan. Havaintojeni mukaan sodan myötä uutisissa on lisääntynyt tapa, jossa muun muassa Euroopan unioni ja Yhdysvallat niputetaan yhteen länneksi, mutta en ole analysoinut tätä kehitystä niin tarkkaan, että voisin väittää sen olevan muuta kuin henkilökohtainen tuntuma. Voin kuitenkin todeta, että analysoimissani uutisissa Ukraina asetetaan "lännen" tuettavaksi, vaikkakaan ei välttämättä aivan täysin osaksi länttä, kun taas Venäjä sotii länttä vastaan ja länsikin hieman Venäjää vastaan.

Suurimmat erot sodan osapuolten välillä nousi siinä, mitä niiden kuvaillaan tekevän. Huomattavaa on, että Venäjän tekemisiä kuvailtiin paljon enemmän kuin Ukrainan. Lisäksi Ukrainan tekemiset vaikuttavat enemmän reaktiivisilta eli se toimii vain, koska Venäjä toimii. Eniten uutisissa kuvailtiin sitä, miten osapuolten joukot liikkuvat maantieteellisesti Ukrainassa: ne *hyökkäävät*, *puolustautuvat*, *valtaavat* ja *vetäytyvät* eri kaupungeissa ja alueilla. Näissä liikkeissä näkyy sodan hyökkäyspuolustus-asetelma siten, että Ukraina lähinnä puolustautuu ja torjuu ja jos se etenee se *valtaa alueita takaisin* ja tekee *vastahyökkäyksiä*. Venäjä taas ensinnäkin *aloitti hyökkäyksen* ja *valtaa* alueita. Negatiivisimmin väritynyt sana, jolla Venäjän liikkeitä kuvataan, on *tunkeutuminen*, joka viestii siitä, että Venäjä tulee sille kuulumattomalle alueelle väkisin. Toisin kuin Ukrainan tekemisiä, Venäjän liikkeitä ja suunnitelmia ennakoidaan ja sillä vaikuttaa uutisten juttutodellisuudessa usein olevan jokin mahdollinen suunnitelma, mitä se aikoo seuraavaksi tehdä. Venäjä näyttäytyy juttutodellisuuksien valossa sodassa selvästi aktiivisempänä toimijana kuin Ukraina, joka vaikuttaa lähinnä vain reagoivan Venäjän tekemisiin ja suunnitelmiin.

Ukrainan ja Venäjän tekojen kohteet eroavat jyrkästi. Ero kuvastaa jo muista sodista tutuksi tullutta vastakkainasettelua, jossa vain vastustajan tekemistä tuhoista kerrotaan suoraan ja "omien" hyökkäyksiä kuvaillaan abstraktimmin (Richardson

2007, 48–49). Ukrainan kerrotaan *tuhoavan ja tulittavan tankkeja ja siltaa*, mutta huomion arvoista on, että sen ei kerrota tappavan venäläisiä sotilaita, vaikka näin sodassa varmastikin tapahtuu. Erityisen etäiseksi jää sanavalinta *kohde*, joka epämääräisyytensä ja epätarkkuutensa vuoksi hämärtää mielikuvaa siitä, että ukrainalaisenkin tykin ammus tekee mahdollisesti kuolettavaa tuhoa. Venäjän kerrotaan taas *pommittavan ja tappavan siviilejä* ja aiheuttavan laajamittaista tuhoa ukrainalaiskaupungeissa. Oman osansa on Venäjän tekemät julmuudet kuten *siviilien tappaminen, kiduttaminen ja raiskaaminen* sekä *ryöstely, joukkosurmat ja ruumiiden polttaminen*. Sotauutisissa on ennenkin kuvattu vihollisen julmuuksia mielellään hyvin tarkkaan, koska näin siitä syntyy mahdollisimman vastenmielinen kuva ja sen kansalaisia vastaan taistelu tuntuu oikeutetulta (kts. Hammond 2004, 175-180). Aina syytökset vastustajan julmuuksista eivät ole pitäneet paikkaansa. Tämänhetkisten tietojen mukaan venäläiset sotilaat ovat kuitenkin syyllistyneet todistetusti useisiin sotarikoksiin (Pre-Trial Chamber II of the International Criminal Court 2023; Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine 2023a; 2023b). Joten analysoimissani juttutodellisuuksissa oleva Venäjän julmuus ei esiinny välttämättä vain viholliskuvan rakentamisen vuoksi, vaan myös puhtaasti uutisellisistä syistä tapahtumien kuvauksena.

Osapuolten toimet heijastuvat jo aiemmin käsitellyyn länsi-Venäjä-vastakkainasetteluun. Ukraina tarvitsee ja saa aseapua länneltä, kun taas Venäjä kohdistaa vaikuttamistoimiaan myös länteen *provosoimalla, uhkailemalla ja kaasulla kiristämällä*. Sama vastakkainasettelu näkyy hiukan myös siinä, mitä mailla on: Ukrainalla on *lännen tuki*, kun taas Venäjällä vain Valko-Venäjän. Vastakkainasettelun vuoksi Venäjällä nähdään olevan myös motiivi Nord Stream -kaasuputken räjäyttämiseen. Venäjällä on länttä vastaan myös *energia-ase*, jolla se voi vaikkapa *haastaa lännen yhtenäisyyttä*. Venäjällä on käytössään myös hybridivaikuttamista ja muita informaatio-operaatioita, joita ei olla suunnattu vain Ukrainaa vastaan. Venäjään liitetty sanavalinta *erilainen ajattelutapa* korostaa erityisesti me-ne asettelua, koska näin syntyy ajatus, että venäläiset (tai Venäjän johto) on niin kaukana meistä (länsimaisista ihmisistä), että heidän ajatuksensuoksuaan ei voi edes ymmärtää. Erilaisuus voi jopa aiheuttaa pelkoa ja vihaa, koska sen vuoksi osapuolen toimia on vaikea ennakoida ja ymmärtää ja niistä voidaan odottaa pahinta.

Venäjän ja Ukraina mielialoja kuvataan jutuissa varsin erilaisiksi: ukrainalaisilla on *taisteluhenkä*, kun taas venäläisillä *tappiomielialaa*. Sama erilaisten mielialojen kuvaus jatkuu sotilaissa: ukrainalaisissotilailla on *rautainen tahto*, kun taas venäläiset sotilaat *pelkäävät henkensä* edestä ja *ovat turhautuneita*. Juttutodellisuuksien ukrainalaiset eivät kyseenalaista tai epäile oman maansa johtoa ja sodan johtamista. Toisin on Venäjällä ja venäläisten parissa. Erityisesti viimeiseltä tarkasteltavalta päivältä eli 28. syyskuuta kerätyissä uutisissa Venäjällä vaikuttaa olevan ongelmia

mielialoissa venäläisten keskuudessa osittaisen liikekannallepanon vuoksi. Tämän takia Venäjä kärsii *joukkopaosta* pois maasta ja mobilisaatio on aiheuttanut *raivoa* ja *mielenosoituksia*. Venäjällä olevista ajatuksista ja tavoista on vaikea löytää positiivisia asioita.

Kiinnostavaa on, että Ukrainassa ei nähdä analysoimissani jutuissa olevan lainkaan propagandaa toisin kuin Venäjällä, jossa on niin *propagandakoneisto* kuin sanavapautta rajoittavat *valetietolaki*, *sanavapauslakeja* ja *sensuuri*. Erilaisessa tilanteessa Ukrainan *tiedotustilaisuudet*, presidentin *videopuheet* ja *musiikkivideot*, jossa esitellään ukrainalaisten tekemiä iskuja ja aseita, voitaisiin helposti kuvata uutisissa myös propagandana. Nyt analysoimissani juttutodellisuuksissa nämä vaikuttavat olevan vain viatonta viestintää. Huomioni kiinnittyy erityisesti siihen, että Ukrainan puolelta tehtyjä videoita sodasta käsitellään tekstissä melko kritiikittömästi sosiaalisessa mediassa levinneinä videoina, jotka esittelevät jotain, mainitsematta, että videot on voitu tehdä vaikuttamistarkoituksessa.

Ukrainan ja Venäjän kuvauksista löytyi myös piirteitä, joissa osapuolia ei pyritty jaottelemaan meihin ja heihin. Ukrainan ja Venäjän joukoissa taistelevia kuvattiin molempia systemaattisesti neutraaleilla termeillä *joukot*, *sotilaat* ja *asevoimat*. Ainoa ero oli edellä mainitut kohdat, jossa joukkojen mielialaa arvioitiin ja se, että Ukrainan joukkoja kuvattiin välillä myös *puolustajiksi* tilanteissa, jolloin he puolustautuivat Venäjän hyökkäyksiltä. Juttutodellisuuksissa ei ollut tilanteita, jossa Ukraina olisi tehnyt hyökkäystä, ja venäläiset sotilaat olisivat olleet puolustajia, vaikka oletettavasti myös tällaisia tilanteita on tapahtunut, koska Ukrainan kerrottiin tehneen muun muassa *vastahyökkäyksiä*. Joka tapauksessa pidän sotilaita kuvaavia sanavalintoja pääosin neutraaleina varsinkin verrattuna jo aiempaan esimerkkiin, jossa Persianlahden sodassa irakilaiset sotilaat olivat "joukkoja" ja "laumoja" ja Yhdysvaltain johtamat joukot olivat "meidän poikia ja jätkiä" (Allan 2010, 202).

Me-ne asetelma nousee esille myös hieman, kun juttutodellisuuksissa kuvataan ukrainalaisia ja venäläisiä. Kuva venäläisistä on hyvin jakautunut ja osa heistä menee ne-luokkaan, kun taas osa voisi olla jopa osa meitä. Venäläisissä on "pahoja" yksilöitä, jota ovat *syyllystyneet raiskauksiin*, *ylistävät Putinia* ja *kannattavat tappamista*, mutta yhtä voimakkaasti tai jopa voimakkaammin juttutodellisuuksista nousee esiin myös venäläisiä, jotka vastustavat sotaa ja pelkäävät rintamalle joutumista. Sotatoimia vastustavat venäläiset ja maasta pakenevat eivät mene ainakaan ne-luokkaan, mutta heitä ei myöskään samaisteta "meihin" huomattavalla tavalla. Ukrainalaisista puolestaan syntyy juttutodellisuuksissa kuva kansasta, joka kärsii hyökkäyksestä, mutta joka koostui ennen sotaa täysin tavallisista ihmisistä, mikä saattaa luoda me-asetelmaa, koska näin lukija pystyy samaistumaan ukrainalaisiin: myös he elivät arkea kuten mekin. Kovin vahvaa vastakkainasettelua venäläisten ja ukrainalaisten

välillä ei kuitenkaan tunnuta ainakaan tietoisesti jutuissa luotavan toisin kuin Ukrainan ja Venäjän välille valtioina.

5.2 Diskurssit

Osapuoliin liitettyjen sanojen tarkastelun jälkeen erottelin aineistosta kuusi diskurssia, joissa jokaisessa sota näyttäytyy hieman erilaisena. Yksittäisessä uutisessa saattoi olla läsnä useita eri diskursseja, vaikka usein uutisessa oli havaittavissa selkeä vallitseva diskurssi. Kaikista yleisimpiä diskursseja olivat a) Pahan ja hyvän sota, b) Lännen ja Venäjän eskaloituva sota, c) Sota ihmisten arjessa ja d) Sota asevoimien kamppailuna. Nämä diskurssit esiintyivät usein uutisen vallitsevan diskurssina, mutta silloin tällöin myös jonkun toisen diskurssin rinnalla tai sen kanssa päällekkäin. Hieman harvinaisempia diskursseja olivat e) propagandan ja sananvapauden taistelu ja f) epävarmuus ja epäselvyys sodassa. Näistä e) esiintyi vallitsevana diskurssina muutamassa jutussa, jossa käsiteltiin aihetta ja joitain kertoja rinnakkaisena diskurssina, mutta ei yhtä usein kuin yleisimmät diskurssit. Diskurssi f) taas ei esiintynyt kertaakaan uutisen päädiskurssina, mutta se esiintyi välillä muita diskursseja täydentämässä.

Taulukkoon 5 on kerätty analysoitujen sotauutisten diskurssit ja niiden pääpiirteet. Taulukko on jaettu sen mukaan, mitkä ovat diskurssien perusajatukset ja ketkä niitä erityisesti käyttivät. Taulukossa annetaan diskursseille esimerkki mahdollisesta vastadiskurssista ja esitellään aiheet, joissa diskurssi nousi erityisesti esille. Lisäksi taulukossa on kiteytys siitä, mitä sota on diskurssin perusteella. Taulukon jälkeen jokaista diskurssia käsitellään omassa alaluvussa.

TAULUKKO 5 Diskurssit ja niiden pääpiirteet

	a) Pahan ja hyvän sota	b) Lännen ja Venäjän eskaloituva sota	c) Sota ihmisten arjessa	d) Sota asevoimien kamppailuna	e) Propagandan ja sananvapauden taistelu
Diskurssin perusajatukset	Venäjä on paha ja sen tukeminen on pahuutta. Venäjä sotii tuhoten ja tappaen. Ukraina sotii pakosta, mutta hyvällä hengellä.	Lännen ja Venäjän välillä on konflikti, joka liittyy Ukrainan sotaan tai on osa sotaan. Puhuttaessa lännestä ja Venäjästä uhkana on	Sodassa toimii tavallisia ihmisiä ja se vaikuttaa tavallisiin ihmisiin (tavallisuus eliitin vastakohtana). Tavalliset ihmiset ovat sodan syyttämiä pelinappuloita.	Sota on taisteluita ja peliä, jossa vallataan alueita aseilla ja strategioilla.	On kaksi näkökulmaa sotaan, joista toinen on hyvä ja oikea ja toinen paha ja väärä

	Ukrainalaiset ovat yhdessä ponnisteluissa isompaa vihollista vastaan	konfliktin laajeneminen tai se on jo laajentunut.			
Ketkä käyttää diskurssia tai mistä se tulee?	Ukrainalaiset, toimittajat, asiantuntijat: kaikki paitsi Venäjä	Venäjän johto, venäläiset, suomalaiset ja eurooppalaiset asiantuntijat, suomalaiset poliitikot, toimittajat	Toimittajat	Ukrainan ja Venäjän puolustusministeriöt ja muu hallinto, sodankäynnin asiantuntijat, toimittajat	Toimittajat, venäläiset
Vastadiskursseja?	Venäjän näkökulma, jonka mukaan Ukraina on paha	Vain Venäjä on länttä vastaan -> länsi ei ole Venäjää vastaan.	Sota asevoimien kamppailuna - diskurssi	Sota ihmisten arjessa -diskurssi	-
Mitä sota on?	Hyvän ja pahan taistelu	Osa laajempaa (Venäjän) valtopolitiikkaa	Ihmisten arjen mullistaja, mutta myös arkea	Armeijoiden valtataistelua	Valheita ja juoni
Aiheet?	Venäjän miehitysvalta, taistelut, sotiminen, sotarikokset, vähän Nord Stream	Aseapu, uhat, Nord Stream - isku, kemiallisten aseiden käytön epäily, Ukrainan tukeminen	Pako venäjältä, ukrainalaisten selviytymistarinat, Ukrainan yhteiskunta, tasa-arvo, mielenterveys	Taisteluiden eteneminen, Nord Stream, aseet,	Venäjän sotarikokset, sananvapaus, liikekannallepar

5.2.1 Pahan ja hyvän sota

Tämän diskurssin voisi nimetä myös suuren ja pienen kamppailuksi, jossa suuri on iso ja paha, kun taas pieni on hyvä ja sitkeä. Juttutodellisuuksissa Venäjä näytteli lähes poikkeuksetta pahan roolia ja Ukraina hyvän puolustautujan ja sankarin roolia. Venäjä ja sen joukot ovat diskurssin ”pahiksia” ja Ukrainan ja kaikki sen kansalaiset ovat diskurssin ”hyviksiä”. Tämän voi todeta jo aiemmin esittelystä Venäjää ja Ukrainaa kuvailevasta taulukosta 4, mutta jopa vahvemmin diskurssin tasolla. Esittelen seuraavaksi *Hyvän ja paha sota* -diskurssin pääpiirteitä ja sen perusajatuksia.

Hyvän ja pahan sodan diskurssiin kuuluu Venäjän tekemien vääryyksien kuvailua, Ukrainan kansalaisten esittämistä urheina ja sankarillisina, siviilien kärsimysten tarkka kuvailu, Ukrainan voittojen yllättävyyden korostamista ja maiden kokoerojen vertailua.

Hyvyys ja pahuus erottuu muun muassa siinä, että venäläisten ja ukrainalaisten sotilaiden sotimista kuvataan hyvin erilaisilla näkökulmilla. Venäläisten sotilaiden toiminnasta kuullaan lähinnä vain ukrainalaisten suulla, eikä heillä ole venäläisistä juuri mitään hyvää sanottavaa. Seuraava katkelma on jutusta, jossa ukrainalainen Julia kertoo pakomatkastaan vallatusta Hersonista. Hänen kuvailunsa perusteella venäläissotilaiden läsnäolo tarkoittaa kuolemaa ja kärsimystä.

Julia antaa haastattelun videopuhelussa Izmailista aivan Ukrainan eteläkärjestä. Turvaan päästyään hän sai vihdoin kännykän ladattua.

Ruudulle tulivat uutiskuvat Butšasta ja muualta Kiovan lähialueilta. Kidutettuja ja tapettuja siviilejä.

Uskooko Julia, että samanlainen näky odottaa Hersonin alueella, jos venäläissotilaat saadaan häädettyä? Hänen kotikylässään on vahvistettu jo viisi kuollutta. Lähialueilta on kuulunut pahempaa.

Julia alkaa kertoa naapurikylästä Oleksandrivkasta. Vähän ennen Julian pakoa kaksi naista pakeni sieltä Julian kotikylään.

Oleksandrivkaa ei ole enää olemassa. Se on hauta, Julia sanoo.

Tai avohauta, sillä venäläiset eivät ole paikallisten mukaan antaneet haudata kuolleita siviilejä tai sotilaita. Kylä on tuhottu, ja jäljelle jääneitä siviilejä ei ole päästetty lähtemään, Julia kertoo. (YLE6)

Lähinnä pahuuden kuvaaminen keskittyy venäläisiin sotilaisiin, mutta se laajenee helposti koskettamaan kaikkia venäläisiä yllä olevan katkelman tapaan: Ensin venäläisiin sotilaisiin viitataan selkeästi venäläissotilaina, mutta seuraavan kerran heihin viitataan yksinomaan venäläisinä. Erityisesti pahuus liittyy kuitenkin Venäjän sotilaisiin, joiden tekemistä ryöstöistä, raiskauksista ja kidutuksesta kertoivat jutuissa ukrainalaiset siviilit, kansalaisjärjestöt ja Ukrainan hallinto. Lisäksi sotilaiden tekemiin vääryyksiin viitataan usein ilman selkeää lähdettä ns. tunnettuina tosiasioina.

Toisin kuin venäläisiä, ukrainalaisia sotilaita kuvattiin jutuissa suoraan esimerkiksi toimittajan tekemissä reportaaseissa. Näin kuvattiin sotimisen arkea Ukrainan puolella Helsingin Sanomissa.

PATTERISTON johtaja Oleksander on tyytyväinen.

"Tuhottu!" hän sanoo. "Kolme viimeistä laukaisua olivat vain sen varmistamiseksi, että kohde on täysin tuhottu."

Jossain siellä 18,5 kilometrin päässä venäläiset kärsivät tuhoaan. Mikä kohde oli?

”En tiedä. Minulle kerrotaan vain koordinaatit”, Oleksander sanoo.

Tapana kuitenkin on, että seuraavana päivänä drone-joukkue lähettää tykkimiehille palautteena videon onnistuneesta iskusta. ”Se tekee hyvää taistelumoraalille.” (HS17)

Jos kuvittelisimme patteriston johtaja Oleksanderin tilalle venäläisen sotilaan ja hänen pommittavan ukrainalaisia, katkelma tuntuisi hyvin erilaiselta, koska diskurssi ohjaisi meitä tulkitsemaan sotilaan toimet silloin epäoikeutettuina. Nyt jutussa on kuitenkin leppoisa tunnelma ja ukrainalaiset sotilaat tuntuvat kaverillisilta. Samassa jutussa alikersantti ”Vova” lupautuu kertomaan edellisestä operaatiostaan ”naurahten” ja näyttää siitä tekemänsä Tiktok-videon

Hän ottaa esiin kännykkänsä ja sieltä videon. Videolla näkyy, kun Vova liikuttaa salkkumonitorin ohjainta ja ruksi siirtyy ruudulla näkyvän venäläisen taistelupanssarivaunun kohdalle. Sitten jysähtää. Vaunu pysähtyy savuten.

”Se on aina ilon hetki, kun osuu”, Vova sanoo. (HS17)

Ukrainalaisten sotainto nähdään positiivisessa valossa. He ovat lähteneet maan puolustamiseen vapaaehtoisina ja sankoin joukoin. Vapaaehtoiseen aluepuolustukseen liittynyt ukrainalaismies haluaisi jo eturintamalle. Samanlainen sotainto venäläisen teholta näyttäytyisi hulluutena.

Max toimii kiovalaisessa pataljoonassa ryhmänjohtajana, mutta janoaa jo Etelä- tai Itä-Ukrainaan, jonne Venäjän hyökkäyksen painopiste on siirtynyt.

Me kaikki haluamme mennä sinne ja osallistua todellisiin taisteluihin, hän sanoo.

Jotkut pataljoonasta ovat jo olleet taisteluissa Irpinin ja Butshan suunnalla. Pataljoona on menettänyt kaksi miestä kaatuneina. (IS14)

Venäläiset ja ukrainalaiset sotilaat on helppo laittaa hyvän ja pahan rooliin todennäköisesti siksi, että Venäjä on sodan hyökkääjä ja Ukraina puolustaja. Erityisesti hyvä-paha-asetelman paha kannalle on helppo saada tukea Venäjän sotilaiden todistetusti tekemistä raakuuksista. Mielikuva pahasta Venäjästä syntyy hyvin voimakkaasti, koska siitä kertoo myös sodan ulkopuolisten asiantuntijoiden lausunnot raiskauksista, tappamisista ja kidutuksista, joita tukevat ukrainalaisten siviilien yksityiskohtaiset silminnäkijäkertomukset, joiden avulla lukija pääsee kuvittelemaan tapahtumat. Mielikuvan viimeistelee Ukrainan hallinnon jyrkät puheet, jotka eivät ehkä tunnu liiaksi sotapropagandalta, koska niillä on asiantuntijalausuntojen tuki. Alla olevassa katkelmassa olevat Volodymyr Zelenskyin sitaatit eivät ehkä tuntuisi yhtä uskottavilta ja tunteisiin vetoavilta, jos hänen sanojansa ei olisi ensin todistanut muut lähteet.

Ukrainan presidentti Zelenskyi sanoi tiistaina puheessaan Liettuan parlamentille, että rikostutkijat ovat saaneet ilmoituksia "sadoista raiskauksista" niillä alueilla, joita Venäjän joukot miehittivät ennen vetäytymistään Pohjois-Ukrainasta.

"Satoja raiskaustapauksia on kirjattu, mukaan lukien nuorten tyttöjen ja hyvin nuorten lasten raiskauksia. Jopa vauvan!" Zelenskyi sanoi Reutersin mukaan. (HS6)

Hyvän ja pahan diskurssin vuoksi Venäjää voi epäillä aina, kun jotain paha tapahtuu. Aineiston otospäivinä 12.4. ja 28.9. tällaisia tapauksia oli väitteet kemiallisten aseiden käyttämisestä Mariupolissa ja Venäjältä Saksaan kulkevan Nord Stream -kaasuputkien räjähtäminen. Molemmissa tapauksissa Venäjää epäiltiin voimakkaasti, sille etsittiin motiiveja ja tekotapoja ja sen toiminta nähtiin lähes ainoan mahdollisena selityksenä. Nord Stream putkien räjäytyksissä muut tekijävaihtoehdot ja teorit nähtiin "villeinä teorioina". Ongelmana nähdään, että Venäjä on todennäköinen syyllinen, mutta sitä on vaikea osoittaa, koska Venäjä on taitava peittämään jälkiään. Kun Mariupolissa epäiltiin kemiallisten aseiden käyttöä, Venäjän ilmoitusta siitä, että he ovat tuhonneet kaikki kemialliset aseet, epäiltiin epäsuorasti. Epäily käy ilmi kolmannen kappaleen aloittavasta mutta-sanasta, joka herättää epäilyksen siitä, voiko Venäjän itsensä ilmoittamaan asiaan luottaa.

Kemialliset aseet on kielletty kansainvälisellä sopimuksella jo vuonna 1997, ja myös Venäjä on sopimuksen allekirjoittanut. Mukana olevat maat ovat myös sitoutuneet tuhoamaan kemiallisten aseiden tehtaansa ja varastonsa.

Myös Venäjä on ilmoittanut tehneensä näin.

Mutta se perustuu heidän omaan ilmoitukseensa, sanoo Helsingissä sijaitsevan Kemiallisen aseiden kielto­sopimuksen instituutin Verifinin johtaja **Paula Vanninen**. (YLE4)

Sama kaava toistuu myös yleisemmin siten, että Venäjän sana laitetaan kuulostamaan epäilyttävältä, kun taas Ukraina esitetään useammin luotettavana lähteenä. Esimerkiksi Ukrainan presidentti Volodymyr Zelenskyi useimmiten "sanoo" asioita, kun taas Venäjän presidentti Vladimir Putin sanomisen lisäksi "väittää", "kuvailee", "kommentoii" ja jopa "selittää vuolaasti" näkemyksiään. Usein Putinin sitaatteihin viitataan myös ilmauksella Putinin mukaan. Myös Zelenskyin sitaatteihin viitataan näin, mutta useammin hän sanoo asioita, mikä ilmaisuna ei korosta yhtä paljon, että kyseessä on presidentin mielipide tai näkemys.

Hyvän ja pahan sodan diskurssi on hyvin voimakas, ja sitä toistavat lähes kaikki juttujen lähteet ja myös toimittajan ääni. Kuten jo todettua ukrainalaiset lähteet ovat diskurssin voimakkaimpia levittäjiä erityisesti, kun puhutaan Venäjän pahuudesta. Ukrainan yllättävästä voimasta ja sitkeydestä puhuvat erityisesti asiantuntijat puheenvuoroissaan ja toimittajat uutisten kerronnassa. Tähän puhetapaan sekoittuu myös hiukan sankarillisuutta, mutta Ukrainan sankarillisista sotilaista puhuu erityisesti Ukrainan hallinto ja siviilit. Ainoa taho, joka ei uusinna diskurssia on

Venäjä ja jotkut venäläiset ihmiset, joiden diskurssissa hyvän ja pahan roolit ovat toisin päin. Heidän kommenttinsa kuitenkin vahvistaa diskurssia hyvästä Ukrainasta ja pahasta Venäjästä, koska vastadiskurssi ikään kuin osoittaa Venäjän olevan väärässä.

Ajatus sodasta hyvän ja pahan taisteluna näkyy kaikkina kolmena ajankohtana ja kaikissa aineiston medioissa. Erityisesti se nousee esille jutuissa, joiden aiheena on Venäjän miehittämät alueet, taisteluiden eteneminen, ukrainalaisten valmistautuminen puolustautumaan ja sotimaan. Lisäksi se nousee esille Nord Stream -kaasuputkien räjähdysten uutisoinnissa.

5.2.2 Lännen ja Venäjän eskaloituva sota

Toinen diskurssi on *Lännen ja Venäjän eskaloituva sota*. Tässä diskurssissa on erityisen kiinnostavaa termi länsi, ja mitä sillä tarkoitetaan. Lisäksi kiinnostavaa on, että diskurssin mukaan Venäjä ei ole välttämättä lännen vihollinen, mutta Venäjä sotii länttä vastaan. Samalla lännen kuitenkin kerrotaan taistelevan Venäjää vastaan yhdessä Ukrainan kanssa. Diskurssi on siis ristiriidassa itsensä kanssa. Sodan siirtyessä lännen ja Venäjän välille pelkona on sodan eskaloituminen tai sen tulkintaan jo eskaloituneen. Diskurssi nousee hyvin vahvasti esille viimeisessä aineisto-otoksessa eli 28.9. kun uutisissa spekulointiin Nord Stream -putken räjähdysten olevan Venäjän sotatoimi. Joitain merkkejä diskurssista on kuitenkin jo aiemmilta aineistopäiviltä.

Aineistoni ensimmäisenä päivänä 12.4. länsi mainitaan useasti Putinin suulla tarkentamatta, mitä "lännellä" tarkoitetaan.

Venäläisten uutistoimistojen mukaan Putin väitti, että Butšan tilanne on lavastettu. Putin sanoi myös, että länsi on ummistanut silmänsä Ukrainan kansallismielisten teoilta.

Putinin mukaan länsi ei ymmärrä, että vaikeat olosuhteet yhdistävät Venäjää. Pakotteet eivät hänen mukaansa tehoa ja sanktiot ovat epäonnistuneet. (YLE7)

Putin sanoo uutisten mukaan puheessaan myös, että "*Venäjä ei aio olla riippuvainen lännestä*". Nämä lausunnot osoittavat, että Venäjä haluaa erottaa itsensä lännestä. Samana päivänä mainitaan myös "*länsimaiden asettamat pakotteet*", joista Putin ja Valko-Venäjän presidentti Aljaksandr Lukašenka keskustelivat. Länsi siis esiintyy Venäjän ja Valko-Venäjän jonkinlaisena vastapuolena, erityisesti heidän näkökulmastaan katsottuna. Uutisissa mainitaan muutaman kerran myös lännen antama aseapu Ukrainalle.

Mielenkiintoisin esiin tuleva maininta lännestä on ukrainalaisesta feministijärjestöstä kertovassa jutussa, jossa haastateltavat sanovat, että heillä on vaikeuksia rahoituksen saamisessa, koska sodan myötä "*arvostetaan kaikkea ukrainalaista, ja feminismi nähdään tuontituotteena lännestä*." Eli Ukraina itsessään ei

ainakaan juttuun haastatelluiden mukaan ole osa länttä, vaikka onkin Venäjän vastapuoli sodassa. Sama asetelma vahvistuu esimerkiksi puhuttaessa, että Ukrainan menestys on yllättänyt lännen ja, että länsi tukee Ukrainaan, koska näin Ukraina esiintyy lännestä erillisenä toimijana.

Pari kuukautta myöhemmin 4.7. lännen määritelmä tarkentuu hieman.

NYT Euroopassa on aika myöntää tosiasia: elämme uutta kylmän sodan aikaa.

”Me olemme venäläisiä vastaan kylmässä sodassa, ja Venäjä on jo vielä pitempään ollut meitä vastaan kylmässä sodassa.”

Näin sanoo Helsingin Sanomien ja ruotsalaisen Dagens Nyheterin Berliinissä haastattelema itävaltalainen sotilasasiantuntija Gustav Gressel, joka työskentelee European Council of Foreign Relations (ECFR) -ajatushautomossa.

Hänen mukaansa länsi ei ole tähän asti halunnut myöntää tilannetta, mutta kuluneella viikolla Nato päivitti ”strategisen konseptinsa”. Siinä Venäjä nimetään ensimmäistä kertaa ”merkittävimmäksi ja suurimmaksi uhaksi” Nato-liittolaisten turvallisuudelle. Tätä ennen Nato näki Venäjän strategisena kumppanina. (HS4)

Helsingin Sanomien (HS4) jutun ”Kylmä sota 2.0” diskurssissa länteen vaikuttaa kuuluvan Nato-maat ja Eurooppa (poisluettuna Venäjä) kuitenkin hieman vaihtelevasti, koska juttuun haastateltu Gustav Gressel luokittelee Natoon kuuluvan Turkin ”ei-länsimaiseksi yhteiskunnaksi”. Nato esiintyy kesäkuussa synonyymina lännelle, koska se on määritellyt Venäjän tällöin juuri ”suurimmaksi sotilaalliseksi uhaksi”. Jos katsomme kesäkuun uutisia tarkemmin, lännen määritelmä ei kuitenkaan rajaudu vain Natoon, vaan siihen vaikuttaa kuuluvan myös muita Euroopan maita mukaan lukien Suomi. Länsi-termillä tarkoitetaan lähinnä maita, jotka jollain tasolla tukevat Ukrainaa. Kiinnostavaa on, että diskurssissa nousee välillä esille ajatus, että Venäjää ei nähtäisi lännestä käsin vihollisena.

Suomen entinen Venäjän-suurlähettiläs Hannu Himanen toteaa, että jos Venäjästä puhutaan uhkana se ei tarkoita suoraan vihollisuutta.

Venäjän ja lännen asetelmassa on Himasen mukaan jossain määrin kylmän sodan piirteitä, kahtiajaon sävy. Venäjä eristyy ja se eristetään, vastassa on yhtenäinen länsi. (YLE13)

Diskurssi lännen ja Venäjän sodasta nousee voimakkaimmin esille syyskuun uutisissa, koska Nord Stream -putken räjäyttäminen tulkittiin kaikissa uutismedioissa Venäjän mahdolliseksi hyökkäykseksi länttä vastaan, vaikkakin täysin varmaksi sitä ei todettu.

Mikäli kaasuputkiasiassa on kyse Venäjän provokaatiosta, silloin on kyse iskusta kriittiseen infrastruktuuriin, Limnell muistuttaa.

Limnellin mukaan Venäjä muistuttaa läsnäolostaan strategisesti tärkeällä meriväylällä.

- Kun kyse on iskusta länsimaista infrastruktuuria vastaan, kyllähän se entisestään laajentaa Putinin käyttämää keinovalikoimaa, mikäli Venäjä on tässä takana.

Aiemmin on puhuttu, miten Putin käyttää energia-asetta Eurooppaa vastaan. (IS5)

Tällaisessa iskussa yhdistyy asiantuntijoiden mukaan monta pelotevaikutusta.

- Nyt varmasti kaikki lännessä miettivät, miten meidän kriittinen infrastruktuurimme ja kaasuputkistomme esimerkiksi kansainvälisillä vesillä ovat turvattuja, Helsingin yliopiston Aleksanteri-instituutissa työskentelevä Tynkkynen sanoo.

Liikekannallepanon Venäjällä käynnistänyt presidentti Vladimir Putin on puhunut Venäjän olevan sodassa koko länttä vastaan. Isku kaasuputkiin sopisi myös tähän strategiaan.

- Tämä on sodan eskalaatio ja sitoo länttä entistä enemmän mukaan Ukrainassa meneillään olevaan sotaan, Tynkkynen sanoo. (YLE14)

VENÄJÄ vaikuttaa olevan epätoivoinen.

Epätoivon on tulkittu huokuvan niin presidentti Vladimir Putinin puheista kuin liikekannallepanon julistuksesta. Tappioita Ukrainan rintamalla kokenut Venäjä ei ole enää pystynyt kiristämään Eurooppaakaan kaasutoimituksilla.

Tahtipuikkoa on heiluttanut viime aikoina länsi, mutta tilanne muuttuu, jos paljastuu, että Venäjä on aiheuttanut räjähdykset Nord Stream -kaasuputkissa. Näin uskoo Hybridiosaamiskeskuksen tutkimusjohtaja Hanna Smith.

"Vallalla on viime aikoina ollut kehitys, että Venäjän täytyy reagoida. Nyt palataan siihen, että meidän täytyy reagoida ja saada rivimme suoriksi", Smith toteaa. (HS8)

Sodasta lännen ja Venäjän välillä kertovat myös luonnehdinnat, että Venäjä käyttää "energia-asetta" tai käy "energiasotaa" Eurooppaa vastaan. Näissä luonnehdinnoissa Eurooppa edustaa länttä. Herää kuitenkin kysymys, onko Venäjän sota Ukrainassa sama sota kuin "energiasota" tai sota länttä vastaan. Uutisten diskurssin perusteella sota on sama ainakin Venäjän näkökulmasta, mutta länsi tai jopa "me" pidättäydymme olemaan sodan ulkopuolella eskaloitumisen välttämiseksi. Tai jos olemme osana länttä mukana sodassa, syynä on se, että Venäjä on eskaloinut sotaa niin, että se on laajentunut koskettamaan myös länttä. Nord Stream -putken räjäyttämisen nähtiin nimenomaan Venäjän eskalaationa, joka voi edetä. Kun sotauutisissa puhutaan lännestä ja Venäjästä, tulevaisuus näyttäytyy hyvin arvaamattomana. Ukrainan sodan pahimpina uhkakuvina nähdään sodan eskaloituminen lännen ja Venäjän suursodaksi.

Limnellistä tuntuu, että mitä tahansa voi tapahtua. Yleistilanne näyttää hänen mielestään eskaloituvan ja Suomen pitäisi ottaa ikävimmät uhkakuvat esille.

Suomen pitäisi hänen mielestään varmistaa se, että maassa on sekä operatiivinen että poliittinen valmius toimia nopeasti. (IS5)

- Jos Venäjä sen sijaan käyttäisi nimenomaan sodankäyntiin tarkoitettuja kemiallisia aseita, Nato todennäköisesti vastaisi sotilaallisesti, kuten se teki Syyriassa, Bretton-Gordon sanoo.

Hän muistuttaa, että kynnyks sotalailliselle vastaukselle on kuitenkin suuri, sillä Nato nimenomaan haluaa välttää suursodan syttymistä. (IS9)

Vaikka lännen määritelmä vaikuttaa syntyvän Ukrainan sodan uutisoinnissa sen mukaan, mitkä maat antavat tukea ja erityisesti aseapua Ukrainalle, aseavun antamista ei nähdä diskurssissa sotaan osallistumiseksi. Kuten seuraavassa Helsingin Sanomien uutisen katkelmasta käy ilmi, liiallisissa määrin annettu aseapu voisi olla lännen tekemää eskaloimista. Aseapu ilmenee diskurssissa kuitenkin pääsääntöisesti positiivisena asiana, koska nähdään, että sitä on jatkettava ja siihen on panostettava.

VÄHEMMÄN innostavia ukrainalaisille ovat uutiset maailmalta. Länsimaat empivät aseavun antamisessa. Yhdysvallat ei suostu lähettämään Ukrainalle taisteluhävittäjiä tai parhaita ohjusjärjestelmiä. Saksa ei anna panssarivaunuja.

Länsijohtajien perustelu on, että he eivät halua kärjistää sotaa. Pelkona on suursota Venäjän ja sotilasliitto Naton välillä. (HS17)

Ukrainan sodan eskaloituminen ja Lännen ja Venäjän vastakkainasettelu tai jopa sota voitaisiin luokitella myös kahdeksi eri diskurssiksi, mutta koska ne esiintyvät lähes poikkeuksetta aina yhdessä luin ne kuuluvaksi samaan diskurssiin. Lännen ja Venäjän sota -diskurssia voi esiintyä todennäköisesti myös muissa kuin Venäjän sodasta Ukrainassa kertovissa uutisissa, mihin viittaa se, että kyseistä diskurssia esiintyi erityisesti sellaisissa uutisissa, jotka olivat rajatapauksia sen suhteen, kuuluivatko ne aineistooni.

5.2.3 Sota ihmisten arjessa

Sota ihmisten arjessa -diskurssi nousee usein esille, kun uutisissa on mukana ukrainalaisia tai venäläisiä yksilöitä. Diskurssin perusajatuksena on, että sota on vienyt pois ihmisten tavallisen arjen. Mutta toisaalta sota tapahtuu ihmisten arkisessa elämässä ja asettaa sille olosuhteet. "Sodan arkeen" liittyy se, että tavalliset ihmiset joutuvat tekemään vaikeita päätöksiä ja joutuvat poikkeuksellisiin tilanteisiin. Nämä ihmiset ovat helposti samaistuttavia, koska heillä kuvaillaan olevan perhe, ammatti ja

kotikaupunki kuten lukijallakin, mutta toisaalta he ovat kokeneet jotain käsittämätöntä.

Samaistumispintaa tarjoavaa diskurssia käytetään erityisesti Ukrainan ja ukrainalaisten kohdalla, mutta myös jossain määrin venäläisten kohdalla. Usein diskurssi on läsnä, kun uutinen on tehty reportaasina haastatellen paikallisia. Alla olevien katkelmien jutuissa toimittajat kuvailivat Kiovan ja Pietarin tunnelmia, joiden arjen elämään sota on tavallaan vaikuttanut.

Venäjän armeija oli jo tunkeutumassa Ukrainan pääkaupunkiin, mutta miljoonakaupungin puolustus piti pintansa.

Nyt pääkaupungin asukkaat alkavat totutella varovaisin askelin normaalimpaan elämään.

Kukkakauppias, Nina Ivanona iloitsee siitä, että kauppa on alkanut jälleen käydä muutos. Ilahtumisen syynä ei ole pelkästään raha.

- Se on hyvä merkki, kun ihmiset haluavat kauneutta ympärilleen kaiken tämän kauheuden keskellä, Ivanona sanoo. (YLE5)

IS kävi tiistaina kolmella Pietarin hallintoalueella - Primorskin, Viipurin ja Keskustan piireissä - seuraamassa, miltä elämä näyttää sotilaskomissariaattien edustalla.

Liikekannallepanon kuumeiset järjestelytyöt olivat meneillään kaikissa kolmessa toimistossa.

Nuoria ja hieman vanhempiakin miehiä käveli tasaiseen tahtiin sisälle rakennuksiin, ja rakennusten ulkopuolella omaiset odottivat omissa pienissä ryhmissään huolestuneen näköisinä. (IS10)

Katkelmien pienet arkiset huomiot tuntuvat läheisiltä ja tekee sodan kokeneet ihmiset samaistuttaviksi. Kukkakauppiaan toteamus kauneudesta on hyvin inhimillinen, kuten on myös pietarilaisten omaisten kerääntyminen odottamaan huolestuneina virastoon kävelevien miestensä kohtaloa.

Ukrainalaiset ihmiset esitettiin lähes poikkeuksetta samaistuttavina esimerkiksi esittelemällä heidän siviiliammattejaan. Venäläiset kuuluivat samaan diskurssiin lähinnä, kun he pakenivat Putinin julistamaa liikekannallepanoa. Poikkeuksena on juttu, jossa esitellään Venäjän sotilaiden käymiä puhelinkeskusteluita Ukrainan rintamalta. Osaltaan jutussa todistetaan Venäjän pahuutta, mutta joiltain osin kerrotaan myös sotilaiden inhimillisyydestä, kun he *"rikkoivat saamiaan käskyjä ja soittivat asemistaan ja juoksuhaudoistaan luvattomia puheluita vaimoilleen, tyttöystävillään, vanhemmilleen ja muille rakkailleen"*(IS11). Seuraava katkelma venäläisten sotilaiden puheluista kertovasta uutisesta osoittaa, miten diskurssissa sota on suurempaa kuin tavalliset ihmiset, jotka ovat vain joutuneet sen pelinappuloiksi ja joille lopulta tärkeintä on oma ja läheisten selviytyminen.

MAALISKUUN lopussa sotilaat kertoivat läheisilleen perääntyneensä Kiovan läheisyydestä. Puheluista huokui molemminpuolinen helpotus.

- Luojan kiitos. Kuka tietää, milloin tämä loppuu, Aleksandrin äiti sanoi kuultuaan uutiset.

- No, se ei ole enää meidän ongelmamme, juuri Valko-Venäjän rajan ylittänyt Aleksandr vastasi. (IS11)

Sota ihmisten arjessa -diskurssissa on kyse lähinnä ukrainalaisten kokemuksista. Jokaisella ukrainalaisella tuntuu diskurssin mukaan oleva oma dramaattinen selviytymistarinaanansa, jossa sota muutti heidän tavallisen arkensa. Usein sodan arkea kuvataan uutisissa kerronnallisella tyyllillä, jopa romantisoiden.

SOTIMINEN on vuorotyötä. Aina välillä on päästävä huilaamaan.

Kauempana etulinjasta hiekkatie kiemurtelee puskien ja puiden välissä. Vielä näin alkusyksystä kasvusto on vehmasta ja antaa näkösuojaa. Täällä sijaitsee ukrainalaisen panssarintorjuntakomppanian lepopaikka.

Alikersantit "Vova" ja "Barbos" ovat päässeet lepovuoroon, joten heillä on aikaa kertoa sotimisestaan. (HS17)

Toisaalta ihmisten arkea kuvataan myös hyvin uutisellisesti esimerkiksi vuokrien hintojen nousuna. Sodan kerrotaan muuttaneen arkea yhteiskunnan tasolla, mikä näkyy esimerkiksi naisten aseman vahvistumisena. Ihmisten arkeen vaikuttavana tekijänä nousi esille sodasta johtuvat mielenterveysongelmat, mitkä tulee vaikuttamaan ukrainalaiseen yhteiskuntaan myös tulevaisuudessa.

Busol on huolissaan myös konfliktin aiheuttamista mielenterveysongelmista nyt ja tulevaisuudessa. Hän opettaa muun työn ohella lakia yliopistossa Kiovan Mohyla-akatemiassa. Kurssit on järjestetty etäyhteyksin.

- Näen sen jo nyt oppilaissani, kuinka stressaantuneita he ovat. He eivät ole kuulleet miehitettyyn kaupunkiin jääneistä sukulaisistaan moneen viikkoon. Sitten kun tämä ohi, mielenterveyspalveluita tarvitaan joka puolella. (YLE9)

Sota ihmisten arjessa -diskurssi siis auttaa lukijaa samaistumaan sotaa käyvien ihmisten arkeen. Diskurssi esiintyy välillä Hyvän ja pahan sota -diskurssin kanssa, mutta osittain myös sitä vastaan kuvaamalla myös venäläisiä ihmisiä inhimillisinä yksilöinä. Sen avulla käsitellään myös aiheita, joita voisi kertoa myös sotaa käymättömistä maista kuten mielenterveyttä.

5.2.4 Sota asevoimien kamppailuna

Tämä diskurssi kuvaa sotaa ehkä kaikkein perinteisimmällä tavalla, eli keskittyy armeijoiden joukkojen liikkeisiin, voimasuhteisiin ja tuhojen luettelointiin. Diskurssin kieli on etäistä ja toteavaa, mikä tekee siitä neutraalin oloista. *Sota asevoimien*

kamppailuna -diskurssissa sodan voi nähdä ikään kuin ulkoa päin katselemalla armeijoiden kamppailua Ukrainan kartalla tai historiankirjoista löytyvänä listana käydyistä taisteluista. Sotaan liittyy myös osapuolten mahdollisia suunnitelmia ja taktiikoita.

Diskurssiin kuuluu tarkat maantieteelliset määritelmät ja asioiden kokoluokkien kuvaaminen numeroin ja monissa muissakin asioissa toistuva pikkutarkkuus.

Uutiskanava CNN kertoi uudesta pitkästä kolonnasta, tällä kertaa Ukrainan koillisosassa Harkovan itäpuolella. Satelliittikuvissa näkyi noin 13 kilometrin letka matkalla etelään. (YLE3)

Diskurssissa käytetty kieli on usein etäännyttävää ja lainaa sanoja sotilaskielestä. Esimerkiksi alla olevassa katkelmassa toimittaja käyttää lauseessaan ilmausta "asutuskeskus" kuten Maanpuolustuskorkeakoulun everstiluutnantti, vaikka yleiskielisempi vastine olisi voinut olla "kaupungit ja kylät".

Hyökkäystä edeltää todennäköisesti asutuskeskusten laaja pommitus Itä-Ukrainassa.

"Donetskin läntinen alue on topografialtaan avointa maastoa, jossa on suuria asutuskeskuksia", huomauttaa sotilasprofessori, everstiluutnantti Janne Mäkitalo Maanpuolustuskorkeakoulusta. "Taisteluala on aika haasteellinen ja puolustajat ovat piiloutuneet aiemmin kyliin ja asutuskeskuksiin." (HS16)

Diskurssiin kuuluu myös aseiden esittely, jota tehdään usein niiden mallinimillä ja kertomalla niiden mittoja tai kantavuuksia, mutta toisaalta aseisiin viitataan myös hyvin yleisellä tasolla tankkeina, kalustona tai iskuina. Numerot ovat kuitenkin diskurssissa voimakkaasti läsnä ja niillä esimerkiksi osoitetaan sodan voimakkuutta ja tuhojen laajuutta. Myös kuolleiden siviilien määrää kuvataan numeroin. Vaikka diskurssi vaikuttaa ensisilmäykseltä etäännyttävän lukijaa sodan vaikutuksista ja kuvaavan niitä ilman tunnetta, sotaa kuvataan diskurssissa myös kuvailevasti. Seuraavassa katkelmassa yhdistyy kylmät numerot ja arvottavaan kuvaukseen Mariupolin tilanteesta.

Asovanmeren rannalla sijaitsevan kaupungin asukkaista suurin osa on päässyt pakenemaan, mutta edelleen siellä voi olla loukussa kymmeniätuhansia, jopa satatuhatta siviiliä.

Heidän olonsa ovat karmaisevat, sillä liki puolen miljoonan asukkaan kaupunki on käytännössä tuhottu maan tasalle. (YLE3)

Diskurssissa sota on asevoimien kamppailua, joka on suunnitelmallista, etenee loogisesti ja kaikilla teoilla on motiivit. Joukkojen liikkeille, vetäytymisille ja etenemisille, iskulle ja tauoille haetaan ja löydetään syytä. Erityisesti Venäjä näyttäytyy sodassa hyvin suunnitelmallisena toimijana ja sen aikomuksia pyritään ennakoimaan.

Diskurssin perusteella Venäjän toimien odotetaan olevan samanaikaisesti taktisesti järkeviä, mutta myös symbolisesti merkittäviä.

Ratkaisevaa sodan lopputuloksen kannalta on se, aikooko ja pystyykö Venäjä saartamaan Itä-Ukrainassa taistelevat Ukrainan armeijan joukot. Suuri saartorengas saattaa syntyä, jos Venäjä onnistuu etenemään Harkovan alueella, Donets-joen varrella sijaitsevasta Izjumista lounaaseen kohti Dniproa.

Saarto voisi pakottaa Ukrainan neuvottelemaan sekä omien joukkojensa palauttamisesta että alueluovutuksista.

Jos Venäjä taas suuntaa Izjumista kohti etelää, tavoitteena voi olla varmistaa Ukrainan eteläosan miehitys. Venäjällä tavoitteita

Satamakaupunki Mariupolin valtaamisella olisi Venäjälle suuri symbolinen merkitys. (YLE3)

Sama motiivien etsintä näkyy Nord Stream -kaasuputkiräjähdyksen uutisoinnissa. Sen tulkitaan olevan Venäjän viesti lännelle, mutta tulkinta viestin syystä ja sisällöstä vaihtelee jutusta toiseen. Venäjän tarkoitus kaasuputken räjäyttämiseksi on ollut jutuissa muun muassa pelotella, herättää hämmennystä, tehdä jakolinjoja Eurooppaan, kääntää pois huomioita Ukrainasta, eskaloida sota, pullistella, kosta uusista kaasuputkireiteistä, heikentää energiamarkkinoita ja testata reaktioita. Venäjän näkeminen suunnitelmallisena ja loogisena toimijana diskurssissa on kiinnostavaa, koska samanaikaisesti se esitetään epäonnistujana, koska se ei kykene harkittuihin tekoihin. Venäjä esiintyy diskurssissa siis samanaikaisesti vaarallisena ja uhkaavana taktikojana, mutta myös sähläävänä epäonnistujana. Diskurssin molemmat piirteet tulevat esiin venäläistä Facebookissa tapahtunutta vaikutusoperaatioita käsittelevässä jutussa.

Johtajien mielestä operaatio oli kummallinen, sillä se käsitti sekä hienostuneita osia että raakaa voimaa. Väärennetyt verkkosivustot ja useiden kielten käyttäminen edellytti osaamista, mutta toisaalta sivustojen näkyvyyttä edistettiin sosiaalisessa mediassa alkeellisilla mainoksilla ja väärennetyillä käyttäjätileillä.

Metan mukaan suurin osa mainoksista ja tileistä poistettiin automaattisesti jo ennen kuin yhtiö alkoi tutkia asiaa. Ilmeisesti operaation tavoitteena oli iskeä someen nopeasti ja lyhyesti, eikä tarkoitus ollut päästä vaikuttamaan siellä pitkään. (IS3)

Vaikka Ukrainan joukot ovat diskurssin toisena osapuolena, niistä ei synny yhtä monipuolista ja värikästä kuvaa kuin Venäjästä. Ukrainan suunnitelmilla ei juuri spekuloida ja sen kuvataan lähinnä reagoimassa Venäjän liikkeisiin. Syynä on mahdollisesti Ukrainan asema puolustajana, vaikka on todettava, että kerätyn aineiston aikoina Ukraina pyrki aktiivisesti myös valtaamaan alueita takaisin Venäjältä. Ukraina nähdään useimmiten yllättäjänä asevoimien mittelyssä.

Ukrainan valmistautuminen oli kuitenkin onnistunut paremmin kuin ennakoitiin. Ukrainan armeija on saanut ennen sota ja sodan kuluessa runsaasti ulkomaista aseapua.

Ukraina on tehnyt pahaa jälkeä venäläisten sotilassaattueiden parissa muun muassa turkkilaisvalmisteisilla taisteludrooneilla.

Myös taistelukokemuksesta kahdeksan vuotta jatkuneissa taisteluissa Itä-Ukrainan rintamalla on ollut hyötyä nykyisessä sodassa. (YLE3)

Toinen diskurssin sisäinen ristiriita liittyy sodan päättymiseen. Diskurssin perusteella sota päättyy, kun sodan jompikumpi osapuoli onnistuu etenemään rintamalla ratkaisevasti. Ukrainan osalta ratkaisevaa olisi vain, jos se onnistuisi valtaamaan koko maa-alansa takaisin. Venäjän voittona voisi olla koko Ukrainan valtaaminen, mutta myös jotain muuta, koska se epäonnistui sodan alussa Kiovan valtaamisessa. Uutisissa nousee esille yllättävän usein, että tietyn kaupungin tai alueen saaminen hallintaan olisi ”ratkaisevaa” (kts. sitaatti YLE3 edellisellä sivulla). Ratkaisun hetkiä on niin tulevaisuudessa kuin menneisytydessä, jolloin ne on vältetty kuten alla olevassa katkelmassa kuvataan.

Maaliskuussa sodan alussa Venäjän joukot hyökkäsivät Hersonista tietä pitkin, ja Ukrainan puolustusjoukot saivat pysäytettyä heidät vasta Mykolajivin laitamilla. Se oli ratkaisevan tärkeää. Muuten venäläiset olisivat voineet edetä seuraavaksi suurkaupunki Odessaan ja vallata Ukrainalta koko Mustanmeren rannikon, jonka satamat ovat Ukrainalle elinehto. (HS17)

Diskurssin sisäinen ristiriita syntyy siitä, että näitä ratkaisevia hetkiä nähdään olevan paljon, mutta ratkaisua eli sodan päättymistä ei kuitenkaan odoteta. Itse asiassa sodan päättymisen ja erityisesti rauha nähdään hyvin kaukaisena tai lähes mahdottomana ja uutisissa varoitellaan sodan pitkittyvän. Ajatuksena on, että sota päättyy vain sotimalla, koska Ukrainan julkilausuma ainoa hyväksyttävä lopputulos sodalle on, että se saa kaikki maa-alueensa takaisin. Diskurssissa sota näyttäytyy pelinä, joka voitetaan, kun toisella osapuolella ei ole enää resursseja jatkaa.

5.2.5 Propagandan ja sananvapauden taistelu

Uutisissa esitellään Venäjän harjoittamaa propagandaa ja siten myös Venäjän valtion diskurssia, jossa sotaa Ukrainassa kutsutaan sotilaalliseksi erikoisoperaatioksi. *Propaganda ja sananvapauden taistelun* -diskurssi perusteella yksi sodan taisteluista käydään siitä, kenen totuudet tunnustetaan: Venäjän vai Ukrainan tai lännen. Diskurssia käytetään erityisesti, kun uutisissa käsitellään Putinia ja muuta Venäjän hallintoa tai venäläisiä. Lisäksi diskurssi on vahvasti mukana uutisissa, jotka käsittelevät sananvapautta Venäjällä.

Diskurssin perusteella Venäjällä on voimassa kaksi todellisuutta rinnakkain: Venäjän hallinnon luoma ”valheellinen” todellisuus ja länsimaiseen tietoon perustuva ”oikea” todellisuus. Tavallisten ihmisten elämässä nämä todellisuudet elävät rinnakkain. Osa venäläisistä on jäänyt hallinnon ”väärän”

totuuden vangiksi ja osa on "oikealla puolella" ja kritisoi sotaa. Näin on esimerkiksi Venäjältä paenneen Galinan ja hänen äitinsä kohdalla.

Galinalla on paljon ystäviä Ukrainassa ja hän on hyvin huolissaan heistä. Kun sota alkoi, hän pukeutui ystäviensä kanssa Venäjällä protestiksi mustaan.

- Äitini on liimautunut Venäjään. Hän katsoo televisiota, Galina naurahtaa, kun kysymme, mitä hänen 86-vuotias äitinsä ajattelee sodasta.

Galina itse seuraa uutisia esimerkiksi oppositiomedia Meduzasta ja muista riippumattomista lähteistä. (IS22)

Propagandan ja sananvapauden -diskurssi liittyy hyvän ja pahan taistelun - diskurssiin, koska propaganda ja siihen uskovat esiintyy usein pahana ja vihollisena, kun taas propagandaa vastustava sananvapaus on hyvän puolella. "Pahaa propagandaa" pyritään esittelemään, mutta sen tarjoamat tiedot kumotaan järjestelmällisesti. Usein myös venäläisten keskinäiset keskustelut esitetään siten, että ensin joku toistaa Venäjän propagandan mukaisia väitteitä, jotka toinen korjaa olevan propagandaa. Venäjän propaganda kuitataan siis lähes aina joko toimittajan tai toisen paikallaolijan vastaväitteellä.

"Halusin vielä tulla korostamaan teille, että en missään nimessä kritisoi liikekannallepanoa. Siitä kerrotaan niin paljon valheita ja näytetään feikkivideoita. Mutta mitään laittomuuksia ei ole", nainen sanoo.

Tässä vaiheessa poika puuttuu keskusteluun: hän haluaa ottaa suomalaisen toimittajan puhelinnumeron ylös. Kuulemma siltä varalta, jos hänen oikeuksiaan rikottaisiin mobilisaatioissa ja hän tarvitsisi itselleen julkisuuden tuomaa turvaa.

"Äiti, ne kaikki videot rintamalta ovat totta. On paljon laittomuuksia", poika sanoo. (IS10)

Putin kuvasi operaation päätavoitteen olevan Donbassin alueen ihmisten auttaminen. Hän puhui jälleen Donbassin alueella tehdystä "kansanmurhasta", mistä ei ole mitään riippumattomia todisteita.

Putin sanoi olevansa varma, että venäläisjoukot saavuttavat Ukrainassa tavoitteensa, joita hän kuvaili "jaloiksi". Todellisuudessa Venäjän joukkojen jäljiltä on Ukrainassa paljastunut muun muassa siviileiden joukkosurmia ja ryöstelyä. (IS11)

Venäläisten suhtautuminen sotaan nähdään tärkeänä tekijänä, joka voisi mahdollisesti muuttaa sodan suunnan. Silti sodanvastaisuuden nähdään olevan liian heikkoa tai esiintyvän jotenkin vääränlaisena. Oikeanlaista sodanvastaisuutta ajaisivat ihmiset, jotka pakenevat Venäjältä, mutta koska he pakenevat he eivät tee tarvittavaa vaikutusta. Sodanvastaisuutta ei nähdä myöskään "kunnollisena" tai oikeutettuna, jos samalla ei vastusta Venäjän johtoa.

SILVANIN mukaan mielenilmaukset ovat olleet paikoin hyvin spontaaneja, eikä niissä ole lähdetty suoraan vaatimaan Venäjän johdon kaatamista. Enemminkin on esitetty epäoikeudenmukaisena, että alueen kaikki nuoret miehet viedään sotimaan Ukrainaan. (IS13)

Ukrainan kohdalla propagandasta, sananvapaudesta tai sodanvastaisuudesta ei puhuta lähes lainkaan. Joitain Ukrainan lausuntoja kuitenkin kyseenalaistetaan, mutta ei kuitenkaan yhtä voimakkaasti kuin Venäjän vastaavia. Esimerkiksi Zelenskyin sanoessa yöllisessä videopuheessaan menetettyään Lysytshanskin kaupungin: "Me palaamme taktiikkaamme ja modernien aseiden lisääntyvien toimitusten ansiosta", asiantuntija totesi takaisin valtauksen olevan epätodennäköistä. Usein Ukrainan hallinnon viestit kuitenkin hyväksytään sellaisenaan.

5.2.6 Epävarmuus ja epäselvyys

Tämän diskurssin mukaan sodassa on paljon epävarmuuksia eikä varmaa tietoa voida saada vielä. *Epävarmuuden ja epäselvyyden* -diskurssi liittyy siihen, että sodasta tulleet tiedot eivät ole aina luotettavia ja selkeitä. Monia uutisoituja seikkoja ei voida todeta täysin varmaksi, mikä usein todetaan uutisissa. Jotkut tiedot ovat kuitenkin varmempia kuin toiset ja myös epävarmoista asioista saatetaan kertoa olettaen asiantilan olevan niiden mukaisia.

Epävarmuuden diskurssi liittyy usein tilanteisiin, joissa eri lähteet kertovat ristiriitaisia tietoja. Joskus toimittaja arvioi lähteiden luotettavuuseroja tekstissä, mutta joskus tietojen oikeellisuuden arviointi jätetään täysin lukijalle, kuten alla olevassa katkelmassa. On kiinnostavaa, että katkelmassa ei suoraan todeta tiedoissa olevan epävarmuutta tai epäselvyyttä, vaan todetaan täysin totuudenmukaisesti, että asiasta on liikkunut kahdenlaista tietoa. Oli sitten kummin tahansa: valmistautuiko Ukrainan joukot viimeiseen taisteluun vai eivät – uutisteksti on totuudenmukaista.

MAANANTAINA uutisoitiin tiedoista, joiden mukaan Ukrainan joukot valmistautuisivat Mariupolissa "viimeiseen taisteluun"

Ukrainan viranomaiset kuitenkin kiistivät tiedot.

"Viestintäyhteydet puolustusjoukkojen kanssa ovat vakaat ja niitä pidetään yllä. Teemme kaiken mahdollisen ja mahdottoman voittaaksemme ja pelastaaksemme niin siviilien kuin sotilaiden hengen kaikissa suunnissa", puolustusministeriön tiedotteessa sanottiin. (HS3)

Se, kuinka vahvana epävarmuuden diskurssi näkyy, vaihtelee paljon. Sotauutisten aiheen on usein epäilyt ja eri osapuolten väitteet, mutta se kuinka hyvin uutisessa osoitetaan, että kyseessä on epäily tai väite, vaihtelee. Vertailen seuraavaksi Ylen ja Helsingin Sanomien uutisointia epäilystä kemiallisten aseiden käytöstä Mariupolissa. Yle kertoi asiasta otsikolla "*Mariupolissa vallitsee nyt "kuun maisema" – asiantuntija kauhistelee väitteitä kemiallisista aseista: "Hirveätä on, jos on käytetty"*" (YLE4)

ja Helsingin Sanomat ”Ukrainan puolustusministeriö selvittää, käytettiinkö Mariupolissa kemiallista asetta – Oireiden selitys voisi olla fosforipommi” (HS14). Molempien uutisten otsikosta käy ilmi, että on epävarmaa, käytettiinkö kemiallisia aseita, mutta molempien medioiden uutisissa epävarmuuden diskurssi on kuitenkin melko heikko, mutta eri syistä. Tarkastellaan ensin Helsingin Sanomien uutisen aloitusta.

MARIUPOLIN kaupunkia puolustava Azov-rykmentti kirjoitti myöhään maanantaina kanavallaan viestipalvelu Telegramissa, että Venäjän asevoimat levitti kaupungissa tunnistamatonta myrkyllistä ainetta.

Kemiallisten aseiden käyttöä Venäjän hyökkäyssodassa Ukrainaan on pelätty jo pidempään. Venäjä väittää, että Ukraina valmistautuu käyttämään niitä lännen tuella. Ukraina taas pelkää, että Venäjä käyttäisi niitä kuten Syyrian sodassa. (HS14)

Helsingin Sanomien juttu alkaa Azov-rykmentin väitteellä, jossa syytetään Venäjää myrkyllisen aineen levittämisestä, josta siirrytään suoraan toteamaan, että kemiallisten aseiden käyttöä on pelätty pitkään. Tähän asti kaikki lauseet ovat toteavia eivätkä viesti lainkaan epävarmuudesta, jonka vuoksi voi syntyä kuva, että Venäjä on todella käyttänyt kemiallisia aseita. Helsingin Sanomien uutisessa ainoa epävarmuuteen viittaava sana on viimeisessä lauseessa oleva *käyttäisi*-konditionaali. Lisäksi epävarmuuteen voi viitata se, että tietojen lähteeksi ilmoitetaan Azov-rykmentti, mistä valistunut lukija voi päätellä, että lähde on ukrainamyönteinen, mutta ei virallinen. Uutisessa ei kuitenkaan todeta, että tiedot olisivat väitteitä, vaan ne tuodaan ilmi neutraalin sanan ”kirjoitti” kanssa. Helsingin Sanomien uutisessa tietojen epävarmuudesta mainitaan suoraan ensimmäisen kerran jutun viimeisessä osiossa, joka alkaa asiantuntijan lausunnolla, jonka mukaan ”*Mariupolin väitetystä kemiallisesta aseiden käytöstä ei voida näin vähillä näytöillä päätellä mitään*”. Epävarmuuden diskurssi jää siis uutisen arvoasteikossa hyvin matalalle.

Toisin kuin Helsingin Sanomissa Ylellä tietojen epävarmuus todetaan heti ensimmäisessä kappaleessa, jossa kemiallisia aseita käsitellään.

Eilen maanantaina tuli ilmi tietoja, joiden mukaan Venäjä olisi käyttänyt Mariupolissa kemiallisia aseita. Tiedot ovat vahvistamattomia, mutta Mariupolissa ihmisillä kerrotaan olleen hengitysvaikeuksia ja neurologisia oireita. (YLE4)

Epävarmuudesta kertovaa toteamusta lievennetään kuitenkin sitä seuraavalla *mutta*-sanalla ja paluulla tietoihin, jotka tukevat kemiallisten aseiden käyttämisen mahdollisuutta. Lisäksi Ylen uutisessa ei kerrota, mistä tiedot siitä, että Venäjä olisi käyttänyt kemiallisia aseita, on tullut. Tämän vuoksi lukijalle jää vähemmän mahdollisuuksia arvioida väitteen luotettavuutta toisin kuin Helsingin Sanomien uutisessa. Myös ilmaisu ”tuli ilmi tietoja” antaa vaikutelman, että tiedot olisivat laajasti jaettuina ja siten ehkä myös hyväksytyjä.

Yleensä epävarmuuden ja epäselvyyden -diskurssin tuo mukanaan haastatellut asiantuntijat. Kuten yllä käsitellyssä Helsingin Sanomien uutisessa asetelmana on

usein, että ensin uutisessa esitellään epäilyjä ja väitteitä, jonka jälkeen mukaan tulee asiantuntija, joka toteaa, että tiedot eivät ole varmoja. Ainoan poikkeuksen tekee Nord Stream -putkien räjähdys, jossa useimmat asiantuntijat arvioivat Venäjän olevan syyllinen ja näin vahvistavat epäilykset. Selkeää totuutta ei kuitenkaan edes odoteta löytyvän.

Smithin mukaan on vaikea arvioida, minkälaiset ulko- tai turvallisuuspoliittiset seuraukset tapauksella on, koska länsimaiden on hyvin vaikea saada vedenpitävää selvyyttä Venäjän syyllisyydestä. Länsimainen demokraattinen kulttuuri on sitoutunut tiukasti ajatukseen, että syyllisyys on näytettävä aukottomasti, ja siksi Venäjän epämääräinen hybridivaikuttaminen on niin tehokasta. (HS8)

Useimmiten diskurssiin kuuluu kuitenkin odotus siitä, että asioihin voi saada lopulta selvyys tekemällä esimerkiksi riippumaton tutkimus. Odotuksena vaikuttaa olevan, että lopulta selviää, että epäilykset osoittautuvat todeksi ja Venäjä on syyllinen. Eli myös epävarmuuden ja epäselvyyden diskurssi yhdistyy usein Hyvän ja pahan taistelu -diskurssiin, koska epäselvyyden uskotaan johtuvan siitä, että Venäjä on sen aiheuttanut tai koittaa piilotella asioita. Epävarmuuden ja epäselvyyden diskurssi esiintyy päällekkäin myös muiden diskurssien kanssa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Analyysini tulokset vastaavat kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: millaisina sodan osapuolet esitetään ja millaisia diskursseja suomalaisissa sotauutisissa on? Esittelen tässä luvussa osapuolten kuvailuja, joista osa luo vastakkainasettelua, joka voi olla propagandan piirre. Käyn läpi myös keräämiäni diskursseja, joista puolet voivat altistaa uutisia propagandan tukemiseen. Vastatakseni kolmanteen tutkimuskysymykseen: onko suomalaisten sotauutisten kielessä propagandan piirteitä, vertaan kahden ensimmäisen tutkimuskysymykseni tuloksia aiempaan kirjallisuuteen.

Lingvistisen analyysin perusteella voidaan todeta, että Venäjää ja Ukrainaa kuvaillaan joiltain osin melko neutraalista, asiallisesti ja tasapuolisesti. Esimerkkinä tasapuolisesta kuvailusta käy sanavalinnat Ukrainan ja Venäjän joukoille, joita kuvattiin useimmiten molempia juuri *joukkoina*, *sotilaina* ja *asevoimina*. Journalistit eivät ole päätyneet käyttämään venäläisistä sotilaista esimerkiksi ukrainalaisten sotilaiden ja hallinnon suosimaa ”örkit” nimitystä, joilla venäjäistä olisi luotu epäinhimillistä kuvaa. Todennäköisesti propagandan luomaa örkit-nimitystä vastaa Venäjän puolella ukrainalaisten nimittäminen natseiksi. Vaikka näitä kuvailuja ei käytetä uutisissa, jotkin sanavalinnat kuitenkin tukevat vastakkainasettelua, jolla luodaan kuvaa hyvän ja pahan taistelusta. Ukrainaa kuvaillaan esimerkiksi uhrina ja Venäjää vihollisena.

Osapuolten kuvailusta on kuitenkin selvää, että ”me hyvänä ja demokraattisena (läntenä)” olemme Ukrainana puolelle ”paha” Venäjää vastaan. Tulos ei ole yllättävä, koska usein sotajournalismille tyypillistä on osapuolten jakaminen meihin ja niihin (Boyd-Barrett 2004, 29; Nohrstedt & Ottosen, 2014, s. 52). Asettelu syntyy suomalaisessa uutismediassa hyvin luonnostaan, koska Venäjä on ollut jo historiallisesti pahan asemassa. Eri maissa sodasta uutisointi heijastaa maan omaa poliittishistoriallista kontekstia (Nygren ym. 2018). Lisäksi journalismille on luonteista ottaa demokratian puoli, koska länsimainen journalismi vaatii vähintään

sananvapautta tai jopa demokratiaa toimiakseen ja on toisaalta demokratian elinehto (Joseph 2013; Ward 2004, 10). Me-ne-asetelma on altis propagandalle ja voi olla syntynyt propagandan vaikutuksesta, mutta ei välttämättä tarkoita sitä, että toimittajat olisivat tietoisesti levittäneet tai tukeneet propagandaa. Asetelma saattaa välittyä uutisiin tiettyjen journalististen toimintatapojen tai toimittajan kulttuuritaustan ja arvopohjan perusteella. Me-ne-asetelma kuuluu kuitenkin propaganda piirteisiin, joten voi todeta, että uutisteksteissä on täten propagandan piirteitä.

Journalismiin ja siten myös sotajournalismiin kuuluu lähdekriittisyys. Sen avulla journalistit voivat paljastaa valheita valtaapitävien puheista ja kertoa sodan todellisista tapahtumista. Venäjän johto kiistää tekevänsä sotarikoksia Ukrainassa. Venäjän on kuitenkin osoitettu YK:n ihmisoikeusneuvoston riippumattomassa tutkimuksessa tehneen sotarikoksia ja esimerkiksi hyökänneen siviilejä vastaan, ja venäläisten sotilaiden raiskanneen siviilejä ja tehneen muita raakuuksia (Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine 2023a; 2023b). Näistä Venäjän rikoksista ja muista tekemisistä kerrotaan sotauutisissa laajasti, kuten käy ilmi esimerkiksi Venäjän tekemistä kuvaavien sanojen määrästä (Taulukko 4, Venäjä tekee). Huomionarvoista on, että Ukrainan tekemisiä kuvaillaan vähemmän, mikä voi olla propagandan piirre. Voi kysyä jääkö jotain kertomatta, koska kyseiset asiat eivät välttämättä tukisi Ukrainan pyrkimyksiä puolustaa maataan. Toimintatapa on samankaltainen kuin valkoisen propagandan levittämisessä, minkä piirteisiin kuuluu kertoa vain asioita, jotka tukevat tiettyä osapuolta (Jowett ja O'Donnell 2019, 30), tässä tapauksessa Ukrainaa. Ukrainan ei kerrota analysoiduissa uutisissa tappavan venäläisiä tai levittävän propagandaa, vaikka molemmat ovat tärkeä osa sotimista. Syntyy mielikuva, ettei ”hyvä osapuoli” tee sodan epämiellyttäviä asioita. Toisaalta on todettava, että YK:n raporteissa todetaan, että Ukrainan viranomaiset ovat syyllistyneet muutaman kerran ihmisoikeusrikkomuksiin ja Ukrainan joukot ovat syyllistyneet kahdesti sotarikoksiin, mikä on huomattavasti pienempi määrä vääryyksiä, kuin mitä Venäjän viranomaiset ja joukot ovat tehneet. (Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine 2023a; 2023b).

Analysoitujen tekstien perusteella Venäjän hallinnon esittämiä väitteitä arvioidaan enemmän kuin Ukrainan hallinnon väitteitä. Venäjään siis suhtaudutaan kriittisemmin. Myös tarkastelemalla Epävarmuus ja epäselvyys -diskurssia (luku 5.2.6) voidaan todeta, että Venäjää pidetään usein syyllisenä kaikkeen epäselvyyteen sodassa. Luostarisen (1994, 103) mukaan tilanne on tyypillinen: sodan aikaan erityisesti vastapuolen viestejä tarkastellaan jopa ylivirittyneen kriittisesti ja kaikki tämän puolen viestit kehystetään mahdollisesti epäluotettaviksi. Luostarinen kuitenkin painottaa, että tapa ei ole journalistisesti kestävä, vaan molempien osapuolten viestien luotettavuutta tulisi arvioida joka kerta tilanteen mukaan.

Ukrainan valheelliset tai propagandistiset väitteet saatetaankin esittää journalistisissa teksteissä useammin ilman epäilyksiä kuin Venäjän, koska Ukraina ei vaikuta toimittajista yhtä epäilyttävältä. Toimintatapa on tuttu rauhanjournalismin luokittelusta, jossa sotajournalismissa huomataan vain vastapuolen valheet ja propaganda (Lynch 2013, 41). Syynä saattaa olla myös journalistinen rutiini, joka nopeuttaa uutisten tekemistä eli lähteiden arvottaminen jo etukäteen sen mukaan, kuinka luotettavia ne ovat olleet aiempina kertoina (Reich 2011, 64). Tässä tapauksessa Venäjä on osoittanut useammin olevan epäluotettava, joten siihen myös suhtaudutaan kriittisemmin kuin Ukrainaan. Toimittaja ei siis välttämättä tietoisesti tue Ukrainan propagandaviestejä, mutta arjen toimintatavat laiminlyövät niiden tarkastamisen.

Siitä huolimatta, että Venäjä ja usein sen sotilaat ovat pahan asemassa, venäläisiä ihmisiä kuvaillaan uutisissa myös positiivisen kautta, mikä lisää tekstien monipuolisuutta ja siten vähentää propagandalle tyypillistä kaksijakoisuutta. Venäläisten kuvailut ovat kuitenkin positiivisia lähinnä vain, jos he vastustavat sotaa, jolloin he ovat "meidän" puolella. Tavan voikin nähdä olevan läntisen propagandan vaikutusta, jota Boyd-Barret (2017) esitteli tutkimuksessaan Ukrainasta vuosina 2013–2015. Ukrainalaisia kohdeltiin länsimaisessa mediassa hieman samalla tavalla kuin nyt venäläisiä: länttä kannattavat ukrainalaiset esitettiin positiivisessa valossa ja Venäjän tukea haikailevat venäjänkieliset ukrainalaiset negatiivisessa valossa (Boyd-Barrett 2017, 1023–1025).

Diskursseista kaikista alttiimpia propagandan kaltaiselle kielelle on *Pahan ja hyvän sota, Lännen ja Venäjän eskaloituva sota* ja *Sota asevoimien kamppailuna*. *Pahan ja hyvän sota* yhdistettynä *Lännen ja Venäjän eskaloituvaan sotaan* liittää meidät suomalaisina taistelemaan "pahaa Venäjää" vastaan tunteilla, jotka kumpuavat muun muassa sodan laajenemisen pelosta. Propagandalla pyritään usein herättämään voimakkaita tunteita kuten pelkoa ja vihaa, jotta sotimisen jatkaminen tuntuu oikeutetulta. *Sota asevoimien kamppailuna* diskurssi taasen on rauhanjournalismin luokittelun mukaan selkeästi sotajournalismia, jossa keskitytään lähinnä aseisiin, väkivaltaan ja joukkojen etenemiseen rintamalla (Galtung 1998). Rauhanjournalismin teorian mukaan sotajournalismi on mustavalkoista ja "sodan puolella" ja kantaa siksi mukanaan enemmän propagandaa kuin rauhanjournalismi (Galtung 1998; Lynch 2013).

Analysoimistani uutisista keräämistäni kuudesta diskurssista kolme ovat selvästi alttiita propagandalle. Myös muissa diskursseissa oli piirteitä propagandalle tyypillisestä kielestä, mutta ei yhtä paljon kuin toisessa puolessa. Myös lingvistisen analyysin perusteella uutisissa käytettiin sanavalintoja, jotka heijastelivat vastakkainasettelua, mikä on propagandalle tyypillistä. On silti painotettava, että monin paikoin uutisten kieli ei ollut propagandalle tyypillistä tai puhetavat propagandan levittämiseen helposti käytettäviä. Propaganda on osa sotaa ja

maailmanpolitiikkaa, joten ei ole yllättävää, että sotaa kuvaavassa uutisoinnissa on myös kieltä, jossa on propagandan piirteitä.

7 LOPUKSI

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten propaganda näkyy suomalaisessa sotauutisoinnissa Venäjän hyökättyä Ukrainaan vuonna 2022. Asetelma on kiinnostava, koska suomalaiset asettuvat niin oman sotahistoriansa kuin nykyisen maailmanpoliittisen asemansa puolesta selkeästi Venäjää vastaan. Tutkimuksessa keskityttiin sotauutisten kielellisiin valintoihin ja diskursseihin, joita verrattiin propagandan tyypillisiin piirteisiin. Tutkimus täyttää tavoitteensa, koska tulokset osoittavat, että uutisissa joitain propagandan piirteitä, mutta läheskään kaikessa uutistekstissä ei ollut samankaltaisuuksia propagandan kanssa. Tutkimuksen avulla voidaan havaita, että propagandan piirteet olivat läsnä voimakkaammin tietyissä diskursseissa.

Tutkimuskysymykseni palvelivat hyvin tutkimusta, koska niiden avulla pääsin etenemään vaiheittain kohti tutkimuksen tavoitetta. Onnistuin vastaamaan kahteen ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni suoraan käyttämieni analyysimallien avulla. Käyttämäni lingvistinen analyysi ja diskurssianalyysi limittyivät toisiinsa ja tukevat toisiaan (Fairclough 1997, 43, 79). Kysymykseen siitä, millaisina sodan osapuolet esitetään, vastasin kriittisen lingvistiikan avulla käyttäen mallina jo aiemmin sodan osapuolten vertailuun käytettyä taulukointimenetelmää. Diskurssianalyysi, jota aiempi lingvistinen analyysini tuki, vastasi suoraan toiseen tutkimuskysymykseen, millaisia diskursseja suomalaisessa sotauutisoinnissa on. Näiden analyysien tulokset yhdistettynä aiempaan kirjallisuuteen propagandasta ja sotajournalismista vastasi lopulta kolmanteen tutkimuskysymykseen: Onko suomalaisten sotauutisten kielessä propagandan piirteitä?

Tutkimukseni on laadullinen ja käytän aineiston analysointiin sellaisia menetelmiä, jotka tukeutuvat paljolti tutkijan omaan harkintaan. Esimerkiksi diskurssianalyysissä merkityssystemien havaitsemiseen tutkija käyttää ”luovaa harkintaa” (Jokinen ym. 2016). Tutkimuksen lingvistisen analyysin oli mekaanisempi, sillä sen toteuttamiseen käytin apunani taulukkoa, jonka kategoriat olivat selvärajaiset.

Taulukon kehittäminen puolestaan oli jälleen osittain luova prosessi, jossa jalostin aiemmin sodan osapuolten kuvailujen vertailuun käytettyä taulukkoa omiin tarpeisiini. Olen pyrkinyt tasapainottamaan luovuuden subjektiivista vaikutusta kuvaamalla aineiston valinnan ja analyysiprosessin vaiheittain mahdollisimman tarkasti. Avoimen tutkimusprosessin lisäksi luku 2 avaa, millaisessa informaatioympäristössä olen tehnyt tulkintojani. Avoimuuden avulla pyrin antamaan lukijalle mahdollisuuksia arvioida tutkimukseni luotettavuutta, kuten Eskola ja Suoranta (1998) kehottaa.

Vaikka määrittelin aineistoni tarkkaan ja kuvasin analyysin etenemisen vaiheittain, olisin voinut olla tarkempi analyysini yksityiskohdissa. Yhtenä haasteena tutkimuksessa pidän sitä, että en kyennyt määrittelemään etsimiäni propagandan piirteitä etukäteen, joten voi olla, että keskityin liialti joihinkin propagandan piirteisiin, jotka olivat helposti havaittavissa ja toisaalta jotkin toiset piirteet jäivät ehkä huomiotta. Toisaalta etsittävien propagandan piirteiden määrittely etukäteen olisi voinut rajat pois sellaisia piirteitä, joita pystyin nyt vapaasti tunnistamaan diskurssianalyysin avulla. Lisäksi lingvistiksessäni en luokitellut sitä, kuka teksteissä puhuu eli kenen väitettiin käyttävän kieltä, jota analysoin. Voikin olla, että tulokseni yleistävät liikaa esimerkiksi joidenkin sanavalintojen olevan yleensä uutisissa vastakkainasettelua luovaa, vaikka kyseisiä sanavalintoja olisi käyttänyt vain esimerkiksi Ukrainan presidentti Volodymyr Zelenskyi, jota uutisissa siteerattiin usein. Uskon kuitenkin aineistoni olleen tarpeeksi suuri ja monipuolinen, että erityisesti havaitsemani diskurssit toistuivat useissa kohdin ja täten aineisto oli saturoitunutta, mitä voi pitää merkinä laadullisen aineiston riittävydestä. (Eskola & Suoranta 1998). Lingvistiksessäni tiivistin ja karsin yksittäisiä kuvailuja, mikä niin ikään kertoo saturoitumisesta.

Rauhanjournalismin tutkimusta on kritisoitu siitä, että valtaosa tutkimuksista (esim. Rafeeq 2023) on diskurssianalyysiä, mikä ei paljasta journalismin tekemisen realiteetteja (Olivera 2023, 62). Vaikka en tutkimuksessani itse syventynyt tarkalleen rauhanjournalismiin, tunnen, että kritiikki voisi kohdistua yhtä lailla omaan tutkimukseeni. Propagandan piirteiden tunnistaminen uutisista on toki tärkeää ja osoittaa, että propaganda voi uhata sotauutisten luotettavuutta myös Suomessa. Silti syvemmälle siihen, miten toimittaja luovii propagandan ja disinformaation ympäröimässä informaatiotulvassa tehdessään sotauutisointia, voisi päästä tutkimalla sotauutisointia muilla tavoilla. Kiinnostavat ja toimiva näkökulma olisi tutkia uutisten lähteitä, niiden kehystämistä ja tarkastamista, kuten ruotsalaistutkimuksessa Venäjän hyökkäyssodassa on tehty (Nygren & Widholm 2022). Nygrenin ja Widholmin (2022) tutkimuksessa tarkastellaan, miten lähdekritiikkiä ja lähteiden luotettavuutta esitellään lukijoille sotauutisissa. Heidänkin tutkimuksessaan keskitytään analysoimaan uutisten tekstiä eikä itse

työprosessia, mutta lähteiden esittelemiseen ja arvioimiseen keskittyvien tutkimuskysymysten avulla voi mahdollisesti tunnistaa paremmin kohtia, jossa toimittaja on havainnut propagandaa tai disinformaatiota käyttämässään lähdematerioissa, kuin vain etsimällä propagandan piirteitä sotauutisista.

Propagandaa ja sen vaikutusta suomalaiseen sotauutisointiin Venäjän hyökkäyksestä voisi jatkaa Nygrenin ja Widholmin innoittamana tarkastelemalla sitä, miten propagandasta ja disinformaatiosta kerrotaan sotauutisissa. Tutkimukseni perusteella voi epäillä, että suomalaiset toimittajat tunnistavat Venäjän propagandaa herkemmin, kuin Ukrainan tai lännen propagandaa. "Oman puolen" propaganda saattaa joissain tilanteissa tuntua objektiiviselta totuudelta tai itsestäänselvyydeltä, jos siitä on tullut vallitseva diskurssi. Siksi Ukrainan tai lännen vaikuttamisyrityksiä ei välttämättä kehystetä yhtä kriittisesti kuin Venäjän vastaavia. Nämä oletukset vaatisivat kuitenkin lisää uutisten analyysiä ja mahdollisesti myös toimittajien haastattelua siitä, miten propagandaa tunnistetaan sotauutisia tehdessä.

Päätän tutkimukseni toteamalla, että propaganda on läsnä aina, kun sodasta uutisoidaan. Siksi mielestäni on lähes väistämätöntä, että sotauutisten kielessä on piirteitä propagandasta. Se, että havaitsin suomalaisista sotauutisista propagandan piirteitä, ei siis kerro yksinään vielä paljoakaan. Merkittävämpää on kiinnittää huomiota diskursseihin, jotka voivat olla alttiita propagandalle. Emme voi syyttää yksittäistä propagandaoperaatiota siitä, miksi sotauutisissamme toistuu asetelma, jossa Ukraina on hyvä ja Venäjä paha, koska todennäköisesti asetelma on syntynyt monimutkaisessa kudelmassa todellisia tapahtumia, tarinoita ja vaikuttamisyrityksiä vuosikymmenten ja -satojen aikana. On kuitenkin syytä tunnistaa, että propagandaa levittävät tahot (joita eivät ole vain Venäjä ja Ukraina) voivat käyttää ja todennäköisesti käyttävät asetelmaa hyväkseen. Palaamme siihen, että sotauutisissa on aina mukana ripaus propagandaa, mutta hyvässä sotauutisoinnissa sen olemassaolon mahdollisuudesta muistutetaan lukijoita selkeästi.

KIRJALLISUUS

- Ajir, M. & Bethany V. 2018. Russian Information Warfare: Implications for Deterrence Theory. *Strategic Studies Quarterly* 12 (3), 70–89.
- Allan, S. 2010. *News Culture*. (3. painos) United Kingdom: McGraw-Hill Education.
- Benkler, Y., Farris, R. & Roberts, H. 2018. *Network Propaganda : Manipulation, Disinformation, and Radicalization in American Politics*. Oxford University Press.
- Bolin, G. & Ståhlberg, P. 2023. *Managing Meaning in Ukraine: Information, Communication, and Narration since the Euromaidan Revolution*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
<https://doi.org/10.7551/mitpress/14147.001.0001>
- Boyd-Barrett, O. 2004. Understanding: The Second Casualty. Teoksessa *Reporting War: Journalism in Wartime*, (toim.) B. Zelizer, & S. Allan, 25–42. New York: Routledge.
- Boyd-Barrett, O. 2017. Ukraine, Mainstream Media and Conflict Propaganda. *Journalism Studies* 18 (8): 1016–34.
<https://doi.org/10.1080/1461670X.2015.1099461>.
- Butšan tuho nousi sodan keskipisteeseen – Tämä kaupungin tapahtumista tiedetään (2022) Toim. J. Määttänen. Helsingin Sanomat 4.4.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008727468.html> [viitattu 9.11.2023]
- Carter, E. & Carter, B. 2021. Questioning More: RT, Outward-Facing Propaganda, and the Post-West World Order. *Security Studies* 30 (1): 49–78.
<https://doi.org/10.1080/09636412.2021.1885730>.
- Doll, M. E. & Moy, P. 2022. Mapping Peace Journalism: Toward a Shared Understanding of Success. *Journalism Studies* 23(2), 263-280, <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1080/1461670X.2021.2017795>
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Euroopan Unionin virallinen lehti L059/1 (2023) Suomenkielinen laitos, lainsäädäntö. 66. vuosikerta L059/1 25.2.2023 Saatavana: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2023:059I:FULL#LI2023059FI.01027501.doc>

- Euroopan Unionin virallinen lehti L153 (2022) Suomenkielinen laitos, lainsäädäntö. 65. vuosikerta 3.6.2023 Saatavana: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2022:153:FULL>
- Euroopan Unionin virallinen lehti L65 (2022) Suomenkielinen laitos, lainsäädäntö. 65. vuosikerta 2.3.2022 Saatavana: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2022:065:FULL&from=SV>
- Fairclough, N. 1997. *Miten media puhuu*. Suom. V. Blom & K. Hazard. Tampere: Vastapaino. (Alkuperäisteos 1995.)
- Fallis, D. 2015. What Is Disinformation? *Library Trends* 63 (3): 401–26. <https://doi.org/10.1353/lib.2015.0014>.
- Farkas, J. 2019. Disguised Propaganda on Social Media : Addressing Democratic Dangers and Solutions. *Brown Journal of World Affairs* 25 (1): 1–16.
- Finland joins NATO as 31st Ally (2023) News 4.4.2023 NATO. Saatavana: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_213448.htm?selectedLocale=en
- Galtung, J. 1998. High road, low road : charting the course for peace journalism. *Track Two : Constructive Approaches to Community and Political Conflict* 7 (4): 0. <https://doi.org/10.10520/EJC111753>.
- Germany announces it will supply Leopard 2 tanks to Ukraine (2023) Toim. P. Oltermann., A. Roth. *The Guardian*, 25.1.2023. Saatavana: <https://www.theguardian.com/world/2023/jan/25/germany-leopard-2-tanks-ukraine> [viitattu 9.11.2023]
- Gharayagh-Zandi, D. 2022. Lenses of Iran’s Role in Syria’s Conflict through a Comparison between BBC and Sputnik: News Approaches from Revisionist, Multilateral, and Counter-Hegemonic Discourse. *Journalism & Media* 3 (2): 278–91. <https://doi.org/10.3390/journalmedia3020021>.
- Guth, D. W. 2008. "Black, White, and Shades of Gray: The Sixty-Year Debate Over Propaganda versus Public Diplomacy". *Journal of Promotion Management* 14 (3/4): 309–25. <https://doi.org/10.1080/10496490802624083>
- Haapanen, L., Kääntä, L. & Lehti, L. Diskurssintutkimus – monitieteinen ja monimenetelmäinen ala. Teoksessa *Diskurssintutkimuksen menetelmistä*. (toim.) L. Haapanen, L. Kääntä, & L. Lehti, 4-19. Suomen Soveltavan Kielitieteen Yhdistys: soveltavan kielitieteen tutkimuksia, 11.
- Hammond, P. 2004. Humanizing War: The Balkans and Beyond. Teoksessa *Reporting War: Journalism in Wartime*, (toim.) B. Zelizer,, & S. Allan, 174–89. New York: Routledge.
- Hanitzsch, T. 2008. Situating peace journalism in journalism studies: A critical appraisal. *Conflict & Communication* 6 (2): 1–9.
- Hanitzsch, T. 2004. Journalists as peacekeeping force? Peace journalism and mass communication theory. *Journalism Studies* 5 (4): 483–95. <https://doi.org/10.1080/14616700412331296419>.
- Harcup, T. 2014. War Reporting. Teoksessa *A Dictionary of Journalism*. Oxford University Press.
- Herman, E. S., & Chomsky, N. 1988. *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media*. New York: Pantheon.

- Herson on vapaa – mitä seuraavaksi? Nämä 5 skenaariota ovat nyt mahdollisia (2022) Toim. H. Vaalisto. *Ilta-Sanomat* 14.11.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000009198819.html> [viitattu 9.11.2023]
- Hoskins, A. & O’Loughlin, B. 2015. Arrested war: the third phase of mediatization. *Information, Communication & Society* 18 (11): 1320–38. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2015.1068350>.
- Hoxha, A. & Hanitzsch, T. 2018. How Conflict News Comes into Being: Reconstructing ‘Reality’ through Telling Stories. *Media, War & Conflict* 11 (1): 46–64. <https://doi.org/10.1177/1750635217727313>.
- Ishaku, J. 2021. Peace Journalism or War Journalism? An Analysis of Newspaper Coverage of Ethno-Religious Conflicts in Southern Kaduna, Nigeria (2020–2021). *International Journal of Communication Research* 11 (4): 295–313.
- Iskandar, A. & el-Nawawy, M. 2004. Al-Jazeera and War Coverage in Iraq: The Media’s Quest for Contextual Objectivity. Teoksessa *Reporting War: Journalism in Wartime*, (toim.) B. Zelizer & S. Allan 315–332 New York: Routledge.
- Jokinen, A., Juhila K., & Suoninen, E. 2016. *Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Joseph, B. 2013. How Much Democracy Does Journalism Need? *Journalism* 14 (4): 474–89. <https://doi.org/10.1177/1464884912464172>.
- Jowett, G. S., & O’Donnell, V. 2019. *Propaganda & Persuasion*. 7. painos Kalifornia: Thousand Oaks, SAGE.
- Juppi, P. 2004. ”Keitä me olemme? Mitä me haluamme?” : eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä. *Jyväskylä studies in humanities*, nro 29 <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/13457>.
- Kartat paljastavat, miten nopeasti Venäjän joukot perääntyvät Itä-Ukrainassa (2022) Toim. J. Parkkari. *Yle*, 12.9.2022 Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12619438> [viitattu 9.11.2023]
- Khaldarova, I., & Pantti, M. 2016. Fake News. *Journalism Practice* 10 (7): 891–901. <https://doi.org/10.1080/17512786.2016.1163237>.
- Killed Journalists – Ukraine, 2023. UNESCO Observatory of Killed Journalists. UNESCO. Viitattu 16.11.2023. Saatavana: https://www.unesco.org/en/safety-journalists/observatory/grid?hub=72609&f%5B0%5D=countries%3A501c7f7d-f0c7-5ac3-a3e8-86ec665c6528&f%5B1%5D=dataset_filters%3Ad4a028c7-b988-44c4-9fcd-ef76810a0974#toggle-facets
- Knightley, P. 2004. *The First Casualty: The War Correspondent as Hero and Myth-Maker from the Crimea to Iraq*. 3. painos, Baltimore: Johns Hopkins.
- Kumankov, A. 2023. Nazism, Genocide and the Threat of The Global West. Russian Moral Justification of War in Ukraine. *Etikk i Praksis - Nordic Journal of Applied Ethics*, 17(1), 7-27. <https://doi.org/10.5324/eip.v17i1.4997>.
- Larson, R. P. 2004. Anatomy of a Bonding: An Embedded Reporter’s Account of Bonding Process with Soldiers. Teoksessa *War, Media, and Propaganda: A Global Perspective*, (toim.) Y. R. Kamalipour & N Snow, 125–37. Lanham: Rowman & Littlefield.

- Luostarinen, H. 1994. *Mielen kersantit: julkisuuden hallinta ja journalistiset vastastrategiat sotilaallisissa konflikteissa*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Lynch, J. 2013. *A Global Standard for Reporting Conflict*. London: Taylor & Francis Group.
- Markham, T. 2011. The Political Phenomenology of War Reporting. *Journalism* 12 (5): 567–85. <https://doi.org/10.1177/1464884911410016>.
- Melgin, E., ja Nieminen, H. 2018. *Diplomaattinen viestintä*. Helsinki: ProCom, Viestinnän ammattilaiset. <https://doi.org/10.31885/2018.00028>.
- Mäkilä, K. 2007. Tuhoa, tehoa ja tuhlausta : Helsingin sanomien ja New York Timesin ydinaseuutisoinnin tarkastelua diskurssianalyttisestä näkökulmasta 1945-1998. *Jyväskylä studies in humanities*, nro 84. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/41974>.
- Newman, N., Fletcher, R., Robertson, C. T., Eddy, K. & Nielsen R. K. 2022. Reuters Institute Digital News Report 2022. University of Oxford.
- Nohrstedt, S., ja Ottosen R. 2014. *New Wars, New Media and New War Journalism: Professional and Legal Challenges in Conflict Reporting*. Göteborg: Nordicom.
- Nygren, G., Glowacki, M., Hök, J., Kiria, I., Orlova, D. & Taradai, D.(2018) Journalism in the Crossfire, *Journalism Studies*, 19(7), 1059-1078, DOI: [10.1080/1461670X.2016.1251332](https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1251332)
- Nygren, G. & Widholm, A. 2022. Hur vet medierna? Källkritik och desinformation i bevakningen av kriget i Ukraina 2022. Teoksessa *Källkritik och krig: Propaganda, desinformation och lögn* (Toim.) U. Beck-Friis, J. Lundqvist, Stockholm: Institutet för mediastudier 13–73. 7
- Olivera, C. A. 2023. Peace Journalism Revisited Challenging the One-Size-Fits-All Approach. Teoksessa: *Responsible Journalism in Conflicted Societies : Trust and Public Service Across New and Old Divides*, (Toim.) Jake Lynch ja Charis Rice, 61–76. Abingdon, Oxon: Routledge.
- OSCE. 2022. Report on violations of international humanitarian and human rights law, war crimes and crimes against humanity. Osce, Organization for Security and Co-operation in Europe Office for Democratic Institutions and Human Rights. Saatavana: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/e/522616.pdf>.
- Pentagon ei ole havainnut mitään, mikä vahvistaisi huhuja Suomen rajalle tuoduista venäläisistä sotatarvikkeista (2022) Helsingin Sanomat, 12.4.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008748591.html> [viitattu 9.11.2023]
- Pikaruoka ei aiheuta vain ylipainoa – tutkimus todistaa roskaruokan ja vaarallisten kemikaalien välisen yhteyden (2016) Toim. V. Eloranta. Helsingin Sanomat, 17.4.2016 Saatavana: <https://www.hs.fi/tiede/art-2000002896755.html> [viitattu 10.3.2023]
- Pre-Trial Chamber II of the International Criminal Court 2023. Press Release: Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova 17.3.2023 Saatavana : <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>
- Putin tunnusti Donetskin ja Luhanskin separatistialueiden itsenäisyyden (2022) MTV Uutiset 21.2.2022 Saatavana:

<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/putinin-on-maara-pitaa-televisioitu-puhe-pian-presidentti-kertoi-aiemmin-paattavansa-ita-ukrainan-separatistialueiden-itsenaisyyden-tunnustamisesta-vielatanaan/8361316#gs.119la6>

- Rafeeq, A. 2023. Examining the role of peace journalism in news coverage of the Russia-Ukraine conflict: A study of Gulf News and Khaleej Times. *Cogent Social Sciences* 9 (2): 2260609. <https://doi.org/10.1080/23311886.2023.2260609>.
- Reich, Z. 2011. Source Credibility and Journalism. *Journalism Practice* 5 (1): 51-67. <https://doi.org/10.1080/17512781003760519>.
- Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, 2023a. Independent International Commission of Inquiry on Ukraine 52nd session 15.3.2023 UN: Human Rights Council. Saatavana: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/A_HRC_52_62_A_UV_EN.pdf
- Report of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine, 2023b. Independent International Commission of Inquiry on Ukraine 78th session 19.10.2023 UN: Human Rights Council. Saatavana: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/coiukraine/A-78-540-AEV.pdf
- Richardson, J. E. 2007. *Analysing Newspapers: An Approach from Critical Discourse Analysis*. Basingstoke, England: Palgrave Macmillan.
- Ruoan laatu: Turvallista ja korkealaatuista ruokaa, 2023 McDonald's Suomi. Saatavana: <https://www.mcdonalds.com/fi/fi-fi/ruoan-laatu.html>. [Viitattu: 10.3.2023]
- Saaranen-Kauppinen, A. & ja Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - 5.6 Sosiaalinen konstruktionismi. Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html
- Shultz, R. H. 1984. *Dezinformatsia: Active Measures in Soviet Strategy*. Washington: Pergamon-Brassey's.
- Snow, N. 2004. From Bombs Annd Bullets to Hearts and Minds: U.S. Public Diplomacy in an Age of Propaganda. Teoksessa: *War, Media, and Propaganda: A Global Perspective*, (toim.) Y. R. Kamalipour ja N. Snow, 17-24. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Sproule, J. M. 1997. *Propaganda and Democracy: The American Experience of Media and Mass Persuasion*. Cambridge University Press.
- Tandoc Jr., E. C. 2019. The Facts of Fake News: A Research Review. *Sociology Compass* 13 (9): e12724. <https://doi.org/10.1111/soc4.12724>.
- Taylor, P. M. 2003. Journalism under Fire: The Reporting of War and International Crises. Teoksessa: *News, Public Relations and Power*, 63-80. London: SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781446221594>.
- TP-UTVA keskusteli Venäjän Ukrainassa aloittamista sotilaallisista toimista. 2022. Helsinki: Valtioneuvosto. 24.2.2022. Saatavana: <https://valtioneuvosto.fi/>

[/10616/tp-utva-keskusteli-venajan-ukrainassa-aloittamista-sotilaallisista-toimista.](#)

- Tumber, H. & Webster, F. 2006. *Journalists Under Fire: Information War and Journalistic Practices*. SAGE Publication.
- Tumber, H. 2004. Prisoners of News Values?: Journalists, Professionalism, and identification in Times of War. Teoksessa. *Reporting War: Journalism in Wartime*. (toim.) S. Allan & B. Zelizer New York: Routledge, 190–223.
- Tumber, H. 2013. The Role of the Journalist in Reporting International Conflicts. Teoksessa: *Global Media Ethics: Problems and Perspectives*, (toim.) S. J. A. Ward, 60–77. United States: John Wiley & Sons.
<http://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=7103581>.
- Tämä Bahmutin tilanteesta tiedetään (2023) Toim. E. Saarilahti., A-M. Lippu. Helsingin Sanomat, 4.4.2023 Saatavilla: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009498899.html> [viitattu 9.11.2023]
- Tämä Wagnerin kapinasta tiedetään nyt (2023) Toim. A. Nissilä. Iltalehti, 24.6.2023 Saatavana: <https://www.iltalehti.fi/ulkomaat/a/616ba839-49a8-4d5e-937d-7e79247745cf> [viitattu: 13.11.2023]
- Uskali, T. 2007. *Ulkomaanuutisten uusi maailma*. Tampere: Vastapaino.
- Voiko demilitarisoitu Ahvenanmaa joutua kriisin silmään? Tästä ei saarimaakunnassa paljon keskustella (2022) Toim. M. Sandell. Yle, 12.4.2022 Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12387977> [viitattu 9.11.2023]
- Vos, T. P. & ja Thomas, R. J. 2019. The Discursive (Re)construction of Journalism's Gatekeeping Role. *Journalism Practice* 13 (4): 396–412.
<https://doi.org/10.1080/17512786.2018.1478746>.
- Wagner-johdaja Jevgeni Prigožin on kuollut – Wagner ja Venäjän ilmailuviranomaiset vahvistavat (2023) Toim. M. Leppänen., R. Kuronen., S. Bono. Yle, 23.8.2023 Saatavana: <https://yle.fi/a/74-20046662> [viitattu: 13.11.2023]
- Ward, S. J. A. 2004. *Invention of Journalism Ethics: The Path to Objectivity and Beyond*. Montreal, Kanada: McGill-Queen's University Press.
<http://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=3332005>.
- Wardle, C. & Derakhshan, H. 2017. Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making. *Council of Europe report* (Vol. 27, pp. 1-107). Strasbourg: Council of Europe
- Zaharna, R. S. 2004. From Propaganda to Public Diplomacy in the Information Age. Teoksessa: *War, Media, and Propaganda: A Global Perspective*, (toim.) Y. R. Kamalipour ja N. Snow, 219–35. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Zelizer, B. & Allan, S. 2004. *Reporting War: Journalism in Wartime*. New York: Routledge.

LIITTEET

LIITE 1

YLE

- (YLE1) Asiantuntijan mukaan Nord Streamin räjähdyksissä on kyse hybridioperaatiosta – "Meidän halutaan ymmärtävän, että pahempaa voi olla tulossa" (2022) Toim. M. Koivisto Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12642350>
- (YLE2) Jokainen kotimaansa jättävä nuori venäläismies heikentää Putinin armeijaa – silti he Suomeen paetessaan herättävät meissä myös paljon vihaa (2022) Toim. V. Marttinen. Yle, 28.9.2022 Saatavilla : <https://yle.fi/a/3-12640440>
- (YLE3) Kiovan salamavaltaus epäonnistui: kokosimme 5 syytä siihen, miksi Venäjä siirtää voimansa Itä-Ukrainaan (2022) Toim. A. Palomaa. Yle, 12.4.2022 Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12400983> [Näyttökuvaa otettu 11.3.2023]
- (YLE4) Mariupolissa vallitsee nyt "kuun maisema" – asiantuntija kauhistelee väitteitä kemiallisista aseista: "Hirveätä on, jos on käytetty" (2022). P. Kivimäki. Yle, 12.4.2022 Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12401072> [Näyttökuvaa otettu 11.3.2023]
- (YLE5) "Tunsin itseni maanpetturiksi, kun jätin rakkaan kotikaupunkini" – kiovalaiset palaavat pikku hiljaa takaisin koteihinsa (2022) Toim. P. Lahti. Yle, 12.4.2022 Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12401352>
- (YLE6) Pako myrskyssä (2022) Toim. S. Turtiainen. Yle, 12.4.2022 Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12399247>
- (YLE7) Putin: Ukrainan tapahtumat ovat traagisia, mutta Venäjän oli pakko hyökätä (2022) Toim. P. Collin. Yle, 12.4.2022 Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12401483>
- (YLE8) Puolustusvaliokunnan Häkkänen: "Ei ole sattumaa, että kohdealueena ovat Nato-maan lähivedet" – Näin suomalaispoliitikot arvioivat kaasuputken vaurioita (2022) M. Paukkeri. Yle, 28.9.2022 Saatavana : <https://yle.fi/a/3-12641390>
- (YLE9) Ukrainalaisnaiset tarttuvat toimeen sota-aikana – Feministiaktivisti vertaa hyökkäystä perheväkivaltaan: "Isompi ja vahvempi kiusaa heikompaansa" (2022) Toim. J. Mattsson. Yle, 12.4.2022 Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12394419>
- (YLE10) Ukrainan armeija vahvistaa vetäytyneensä Lysytsanskista – Venäjä sanoo hallitsevansa jo koko Luhanskia (2022). Toim. S. Taussi. Yle, 4.7.2022 Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12521889>

(YLE11) Ukrainan jälleenrakentaminen voi maksaa satoja miljardeja euroja – hintalappua suomalaiselle veronmaksajalle ei voi vielä tietää (2022). Toim. V. Koivistoinen. Yle, 4.7.2022 Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12521919>

(YLE12) Ukrainan jälleenrakentamiselle "Marshall-avulla" piirretään suuntaviivoja Sveitsissä – Zelenskyi: "Demokraattisen maailman yhteinen tehtävä" (2022). Toim. S. Möller. Yle, 4.7.2022 Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12522158>

(YLE13) Venäjän ja lännen suhteessa on uuden kylmän sodan piirteitä, sanoo kansainvälisen politiikan professori (2022). Toim. P. Suikkanen. Yle, 4.7.2022 Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12523168>

(YLE14) "Tämä on sodan eskalaatio" – putkiräjähdyksen syyllisestä ei ole asiantuntijoiden mukaan juuri epäilyä, mutta seuraukset voivat olla odottamattomat (2022). Toim. S. Taussi. Yle, 28.9.2022, Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12641860>

(YLE15) "Tilanne idässä kiristyy ja koko Euroopan turvallisuustilanne vaikeutuu – puolustusministeri A-studiossa: Eskalaatoriski on olemassa" (28.9.2022). Toim. J. Parkkinen. Yle, 28.9.2022 Saatavana: <https://yle.fi/a/3-12642825>

HELSINGIN SANOMAT

(HS1) Euroopassa kaasuputken sabotaasia pidetään varmana, mutta jotkut etsivät syyllisiä myös muualta kuin Venäjältä (2022) Toim. H. Mahlamäki. Helsingin Sanomat, 28.9.2022 Saatavana : <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009098727.html>

(HS2) Kaasu on ollut Venäjälle jo pitkään ase, mutta "tällaista ei ole nähty aiemmin", sanoo tutkija (2022). Toim. J. Hartikainen. Helsingin Sanomat, 28.9.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/talous/art-2000009090732.html>

(HS3) Koostevideo näyttää yli seitsemän viikkoa piiritettynä olleen Mariupolin täydellisen tuhon – Pormestarin mukaan siviilejä on kuollut 10 000 (2022). Helsingin Sanomat, 12.4.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008747266.html> [Näyttökuvaa otettu 11.3.2023]

(HS4) Kylmä sota 2.0 on täällä (2022). Toim. H. Mahlamäki. Helsingin Sanomat, 4.7.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008916334.html>

(HS5) Lukašenka vakuutti Valko-Venäjän tukea Venäjälle – Zelenskyin mukaan presidentin kommentit kuulostavat vaarallisilta (2022). Toim. L. Halminen. Helsingin Sanomat, 4.7.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008924048.html>

- (HS6) Mediat: Venäjän joukot käyttävät raikauksia aseena Ukrainan sodassa – Zelenskyi: Satoja raikaustapauksia on kirjattu (2022). Toim. P. Torvinen. Helsingin Sanomat, 12.4.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008747663.html>
- (HS7) Meta poisti verkosta Venäjän laajan vaikuttamis-kampanjan: valesivustot tekeytyivät tunnetuiksi eurooppalaisiksi medioiksi (2022). Toim. T. Pyy. Helsingin Sanomat, 28.9.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009100342.html>
- (HS8) Mika Aaltolan mukaan epäillyt Nord Stream -iskut voivat olla kuin Mainilan laukaukset (2022) Toim. O. Niemi. Helsingin Sanomat, 28.9.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009099007.html>
- (HS9) Miten epäillyt iskut Nord Stream -kaasuputkiin tehtiin? Mahdollisia tapoja on ainakin kolme (2022). Toim. V. Similä. Helsingin Sanomat., 28.9.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009098921.html>
- (HS10) Novaja Gazeta oli Venäjän viimeinen riippumaton media, kunnes joutui lopettamaan toimintansa – Tällä viikolla se aloittaa uuden julkaisun Euroopassa (2022). Toim. J. Määttänen Helsingin Sanomat, 12.4.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008746407.html>
- (HS11) Putin: Venäjän joukot toimivat Ukrainassa ”tehokkaasti ja rohkeasti” – Keskusteli sodasta Lukašenkan kanssa (2022). Toim. I. Ilkka. Helsingin Sanomat, STT, 12.4.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008747207.html>
- (HS12) Savonlinnassa laulava ukrainalaislaulaja laajentaisi pakotteet venäläisiin taiteilijoihin: ”Jos he kannattavat tappamista, niin ainakaan omalta kohdaltani en halua esiintyä sellaisten kanssa” (2022). Toim. V. Sirén. Helsingin Sanomat, 4.7.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000008917275.html>
- (HS13) Suomen aseapu Ukrainaan on huomattavasti pienempi kuin Viron – Puolustusministeriö kertoo, mistä se johtuu (2022). Toim. J. Aaltonen, T. Etelämäki. Helsingin Sanomat, 4.7.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008899443.html>
- (HS14) Ukrainan puolustusministeriö selvittää, käytettiinkö Mariupolissa kemiallista asetta – Oireiden selitys voisi olla fosforipommi (2022). Toim. L. Halminen, Helsingin Sanomat, 12.4.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008746515.html>

(HS15) Venäjä alkoi huhtikuussa värvätä sotilaita somessa, ja näin kiinnostuneelle vastataan (2022) Helsingin Sanomat. 12.4.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008744385.html>

(HS16) Venäjän odotetaan aloittavan suurhyökkäyksen Itä-Ukrainassa pian – asiantuntija arvioi, miten se voisi edetä (2022). Toim. P. Hakala. Helsingin Sanomat. 12.4.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000008660102.html>

(HS17) Ärsytetty Ukraina käy hyökkäykseen (2022). Toim. S. Sillanpää. Helsingin Sanomat, 28.9.2022 Saatavana: <https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000009096091.html>

ILTA-SANOMAT

(IS1) Antti Häkkäsen sormi osoittaa Nord Stream -iskussa Venäjää: "Näytetään kykyä toimia Nato-alueiden lähivesillä ja haetaan haavoittuvuuspesteitä" (2022). Toim. O. Waris. Ilta-Sanomat, 28.9.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/politiikka/art-2000009099928.html>

(IS2) Brittiedustelu: Taistelut Itä-Ukrainassa kiihtyvät lähipäivinä (2022). Toim. A. Korpela., N. Simojoki, STT, Ilta-Sanomat. 12.4.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000008746730.html> [Näyttökuvaa otettu 11.3.2023]

(IS3) Facebookista paljastui mittava ja kummallinen venäläinen informaatio-operaatio (2022). Toim. T. Linnake. Ilta-Sanomat, 28.9.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/digitoday/art-2000009100021.html>

(IS4) Hybridiuhkien asiantuntija: Venäjällä useita mahdollisia motiiveja kaasu-putkien sabotointiin (2022). Toim. S. Raita-aho. STT, Ilta-Sanomat, 28.9.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000009099720.html>

(IS5) Jarno Linnéll: Putin on valmis melkein mihin tahansa (2022). Toim. H. Vaalisto. Ilta-Sanomat, 28.9.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000009098226.html>

(IS6) Koko Luhansk on nyt Venäjän hallussa – tutkijalta synkkä arvio alueen kohtalosta (2022). Toim. A. Pekonen. Ilta-Sanomat. 4.7.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000008923444.html>

(IS7) Komsomolskaja Pravda listasi siviiliautomallit, jotka Venäjän armeija pakko-ottaa ensimmäisinä (2022). Toim. T. Lempinen. Ilta-Sanomat, 28.9.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/autot/art-2000009095712.html>

- (IS8) Kuvapari Mongolian rajalta kertoo karua kieltä Venäjän kansalaisten reaktiosta Putinin julistukseen (2022). Toim. N. Knapp, Ilta-Sanomat, STT, 28.9.2022
Saatavana: <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000009096804.html>
- (IS9) Mitä tapahtuu, jos Venäjä käyttää kemiallisia aseita? (2022). Toim. I. Hallikainen. Ilta-Sanomat, 12.4.2022 Saatavana:
<https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000008746627.html>
- (IS10) Pietarissa näkee itkeviä naisia saattellessa poikiaan, mutta toimittajalle he vannovat: "Putin on paras presidentti" (2022). Toim. A. Paananen. Ilta-Sanomat., 28.9.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000009097711.html>
- (IS11) "Putin on typerys" - NYT:n aidoiksi vahvistamat venäläissotilaiden puhelut paljastavat sodan alussa Venäjän riveissä vallinneen kaaoksen (2022). Toim. O. Huttunen. Ilta-Sanomat, 29.9.2022 Saatavana:
<https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000009100898.html>
- (IS12) Putin puhui Ukrainan "jalosta operaatiosta" vierailulla avaruuskeskuksessa (2022). Toim. T. Myllyniemi. Ilta-Sanomat, STT, 12.4.2022 Saatavana:
<https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000008747965.html>
- (IS13) Raivo kasvaa Venäjällä - "Miksi viette meidän lapsemme?" (2022). Toim. A. Nuutinen. Ilta-Sanomat, 28.9.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000009095265.html>
- (IS14) Sodan alettua Max, Anton ja yli 100 000 ukrainalaista siviiliä on tarttunut aseisiin - "Tätä ilmiötä hyökkääjä ei todellakaan osannut odottaa" (2022). Toim. M. Marttinen Ilta-Sanomat, 12.4.2022 Saatavana:
<https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000008743412.html>
- (IS15) Sosiaalisessa mediassa leviää Bidenin uhkaus Nord Stream 2:n lopettamisesta - asiantuntijalta selvä näkemys yhteydestä kaasuputkien vuotoihin (2022). Toim. I. Kauppinen. Ilta-Sanomat, 28.9.2022 Saatavana:
<https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000009099476.html>
- (IS16) Syytökset Nord Stream -putkien sabotaasista lentävät - epäilyt kohdistuvat Venäjään (2022). Toim. I. Kauppinen. Ilta-Sanomat, 28.9.2022 Saatavana:
<https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000009098490.html>
- (IS17) Times: Putin aloitti "puhdistuksen" salaisessa palvelussaan (2022). Toim. E. Kaskela. Ilta-Sanomat, 12.4.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000008746322.html>

- (IS18) Tutkija: sota ei edisty kuten Venäjä toivoisi, vaikka Lysytshanskin valtaaminen oli merkittävä askel (2022). Toim. A. Mäkelä., P. Mattila, A. Albayrak. Ilta-Sanomat, STT, 4.7.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000008925675.html>
- (IS19) Ukrainalaisviranomaiset: Venäjä yritti katkaista maasta sähköt massiivisella kyberiskulla (2022). Toim. H. Kärkkäinen. Ilta-Sanomat. 12.4.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/digitoday/art-2000008748186.html>
- (IS20) Ukrainalaisyhtye keskeytti esityksensä Weekend-festivaaleilla Venäjähuutojen takia (2022). Toim. J. Nousiainen. Ilta-Sanomat, 4.7.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/musiikki/art-2000008925577.html>
- (IS21) Venäjällä on poikkeuksellista kykyä vedenalaisiin sabotaaseihin – Itämeren operaatio on silti arvoitus (2022). Toim. J. Alenius. Ilta-Sanomat, 28.9.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000009099637.html>
- (IS22) Venäjällä pelätään nyt, mitä tapahtuu keskiviikon jälkeen – pietarilainen Georgi, 37, ei halua taistelemaan Ukrainaan (2022). Toim. H. Särkkä. Ilta-Sanomat, 28.9.2022 Saatavana: <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000009097855.html>